

Paisatge i participació ciutadana

Paisatge i participació ciutadana

L'experiència dels catàlegs
de paisatge de Catalunya

Paisatge i participació ciutadana

L'experiència dels catàlegs
de paisatge de Catalunya

Paisatge i participació ciutadana: l'experiència dels catàlegs de paisatge de Catalunya / Edició a cura de Joan Nogué, Laura Puigbert, Pere Sala i Gemma Bretcha. - Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya; Direcció General de Participació Ciutadana del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació Ciutadana de la Generalitat de Catalunya, 2010. - p. ; cm. - (Documents; 1)

ISBN 978-84

I. Nogué i Font, Joan II. Puigbert, Laura III. Sala, Pere IV. Bretcha, Gemma V. Observatori del Paisatge (Catalunya) VI. Documents ; 1
1. Paisatge - Participació ciutadana 2. Participació social - Catalunya

712.2:316.77

Edició a cura de:

Joan Nogué, Laura Puigbert, Pere Sala, Gemma Bretcha

Amb la col·laboració de:

Xavier Basora, Pol Huguet, Jordi Romero-Lengua i Xavier Sabaté d'X3 Estudis Ambientals

Agraïments:

Eulàlia Comas, Jordi Grau, Anna Jiménez, Àgata Losantos, Neus Miró, Anna Montero, Sigrid Muñoz, Marta Rovira, Montse Vila i totes les persones que van participar en els processos participatius dels catàlegs de paisatge de Catalunya

Disseny gràfic:

Eumogràfic

Fotografies de coberta:

iStockphoto, llevat de la foto central (Jordi Grau) i dreta (Anna Jiménez) de la coberta

Fotografies:

Observatori del Paisatge: p. 12, 30, 33, 38, 39, 50, 74, 75, 77, 78, 83

Fotolia: p. 16, 42, 56

iStockphoto : p. 18, 22, 41, 69

Pol Huguet, X3 Estudis Ambientals: p. 58

Xavier Sabaté, X3 Estudis Ambientals: p. 60, 62

Xavier Basora, X3 Estudis Ambientals: p. 63

Marc Sogues, X3 Estudis Ambientals: p. 64

Edita:

Observatori del Paisatge de Catalunya

Carrer Hospici, 8. 17800 Olot

www.catpaisatge.net

© dels textos, l'Observatori del Paisatge

© de les fotografies, els autors respectius

Impressió:

CA Gráfica

Dipòsit legal: VG 380-2010

ISBN: 978-84-614-0248-9

7	PRESENTACIONS
11	1. INTRODUCCIÓ
15	2. LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA
16	2.1 Visió general de la participació ciutadana
18	2.2 La participació ciutadana a Catalunya i a Europa
21	3. LES POLÍTIQUES DE PAISATGE
22	3.1 El Conveni europeu del paisatge
23	3.2 La Llei del paisatge de Catalunya
24	3.3 Els catàlegs de paisatge
26	3.3.1 Identificació i caracterització del paisatge
28	3.3.2 Avaluació del paisatge
28	3.3.3 Definició dels objectius de qualitat paisatgística
28	3.3.4 Establiment de criteris i accions
29	4. LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA EN ELS CATÀLEGS DE PAISATGE
31	4.1 La metodologia
31	4.1.1 Els participants
32	4.1.2 Disseny metodològic i tipologia de les tècniques de participació
34	4.2 Els instruments utilitzats
36	4.2.1 Enquesta telefònica
40	4.2.2 Estudi d'opinió
44	4.2.3 Consulta ciutadana per mitjà del web
50	4.2.4 Entrevistes a agents del paisatge
53	4.2.5 Grup de discussió
57	4.2.6 Tallers amb agents del paisatge
60	4.2.7 Tallers amb persones a títol individual
64	4.2.8 Tallers oberts
67	4.3 La informació, la comunicació i el retorn
68	4.3.1 Sessions informatives dels catàlegs
70	4.3.2 Bústia de paisatge
70	4.3.3 Retorn de la participació
71	4.4 Alguns resultats dels processos participatius dels catàlegs de paisatge
71	4.4.1 Incidència de la participació
72	4.4.2 Principals aportacions de la participació
79	5. VALORACIONS FINALS
83	6. BIBLIOGRAFIA
85	7. ANNEXOS

Marc Rius i Piniés

Director general de Participació Ciutadana
Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació
de la Generalitat de Catalunya

L'Observatori del Paisatge, conscient de la importància que els ciutadans i les administracions participin conjuntament en les decisions que es refereixen a la protecció, gestió i ordenació dels seus paisatges, va elaborar els catàlegs de paisatge tenint en compte el coneixement de les persones que viuen el paisatge, el veuen i en gaudeixen (o el pateixen). Aquesta va ser una opció estratègica que consistia a obrir-se a la ciutadania per reconèixer-ne i aprofitar-ne el coneixement.

Per elaborar un catàleg de paisatge cal la capacitat tècnica que només pot aportar un expert en la matèria. Però la participació ciutadana és la millor forma de saber què en pensa la gent i, sobretot, els sentiments i els valors que té envers el paisatge, qüestions que són fonamentals per prendre decisions en una democràcia. La participació ciutadana no pretén competir amb el coneixement tècnic o substituir-lo, sinó incorporar un valor afegit basat en l'experiència viscuda. Recordem que, en un primer moment, el paisatge és una realitat viscuda i percebuda per cada persona, més enllà dels valors objectius que hi són presents, i que, posteriorment, se li atribueixen sentiments i valors de forma compartida entre la població. Un paisatge, una muntanya, un edifici, un bosc es poden observar de forma científica, però l'objectivitat no pot captar la percepció i els valors que atorga la població al paisatge, a la muntanya, a

l'edifici o al bosc. I per accedir a aquesta valoració social és imprescindible preguntar a les persones, escoltar-les, dialogar-hi i respondre-les.

Els processos de participació dels catàlegs de paisatge suposaven un repte metodològic. És cert que el Govern de Catalunya, a través de la Direcció General de Participació Ciutadana, fa anys que desenvolupa una política de participació ciutadana per millorar i estretir els vincles democràtics entre la ciutadania i les decisions públiques. I, per fer-ho, usa tècniques deliberatives que incorporen totes les veus que tenen alguna cosa a dir-hi, perquè els participants puguin contrastar les seves propostes i madurar-les a través del diàleg. En el cas dels catàlegs de paisatge, calia trobar un mètode participatiu que incorporés deliberacions i que, alhora, permetés treballar amb realitats espacials vinculades a la planificació territorial. Crec, sincerament, que el vàrem saber trobar, i que aquest mètode va ser possible gràcies a la implicació dels participants, a la professionalitat de les empreses del sector de la participació ciutadana radicades a Catalunya i al coneixement i l'eficàcia dels empleats públics de la Generalitat i de l'Observatori del Paisatge. Entre tots hem parlat de paisatge i de planificació territorial i urbanística, però també de crear ciutadania i de construir una millor democràcia.

Jean-François Seguin

President de la Conferència del Conveni europeu del paisatge

El Conveni europeu del paisatge es presenta sovint com una eina innovadora, i certament ho és. El fet de dotar-se, ja en l'article primer, de definicions clares i precises està directament relacionat amb el convenciment que és important incidir en els sentits més profunds dels termes emprats per designar el paisatge. I això té molt a veure amb la raó de ser del Consell d'Europa, una institució que aplega una gran diversitat de llengües i que té com a principal tasca la defensa dels drets humans i l'exercici de la democràcia.

El caràcter innovador del document és visible també, i sobretot, en la definició dels anomenats objectius de qualitat paisatgística, que a dia d'avui constitueixen una de les claus de volta de les polítiques del paisatge. Som conscients que aquesta definició, aparentment simple, planteja un bon feix de preguntes, i que la formulació dels objectius de qualitat paisatgística és un exercici que molt poques autoritats públiques han abordat. El Conveni europeu del paisatge defineix els objectius de qualitat paisatgística com “la plasmació que fan les autoritats públiques competents de les aspiracions que tenen les poblacions pel que fa a les característiques paisatgístiques del seu entorn” (Consell d'Europa, 2000: art. 1c).

No tinc cap dubte que aquesta definició dels objectius representava un gran repte, plantejat per respondre tres necessitats: formular objectius per a tots els paisatges i per a tot el territori, formular objectius per als diferents esglaons de l'Administració i, per extensió, de les polítiques públiques, i formular objectius que preparin el camí per a la implantació d'indicadors

que permetin definir i avaluar els projectes de territori. Per aconseguir uns autèntics objectius de qualitat paisatgística cal un treball previ de coneixement de l'estat dels paisatges i de com els percep la població, la qual cosa implica apel·lar a la participació pública ja en la fase inicial d'elaboració de documents com els catàlegs del paisatge de Catalunya, un instrument previst en la Llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge de Catalunya, de 2005.

Aquesta manera de concebre, elaborar i formular unes polítiques del paisatge fonamentades en objectius de qualitat paisatgística és sens dubte nova i innovadora. Parlar d'objectius de qualitat paisatgística implica sempre parlar de participació ciutadana i d'això és del que tracta específicament aquest llibre. Mostrar la metodologia emprada i exposar obertament els reptes que ha suposat la participació pública al llarg de tot el procés d'elaboració dels catàlegs de paisatge de Catalunya és un exercici no només extraordinàriament interessant, sinó que pot esdevenir exemplificador per a d'altres iniciatives similars que s'endeguin en l'àmbit europeu.

És fonamental que contribuïm a fer sortir el paisatge del cercle dels experts per tal que esdevingui un subjecte polític de ple dret, és a dir, que les polítiques del paisatge siguin fruit d'un debat entre les autoritats, els ciutadans i els experts. Parafraçant Georges Jacques Danton, per aspirar a aquest resultat cal “audàcia, audàcia i més audàcia”. I aquesta publicació ens en marca el camí.

Joan Nogué

Director de l'Observatori del Paisatge de Catalunya

L'Observatori del Paisatge de Catalunya inicia amb aquesta publicació una nova col·lecció de llibres titulada "Documents". El to, el contingut i la finalitat dels textos que aquí es publiquin seran sensiblement diferents als que apareixen en la col·lecció "Plecs de Paisatge", en les seves dues sèries: 'Reflexions' i 'Eines'. En aquesta nova aventura editorial pretenem difondre textos, documents, escrits de curta extensió i d'àgil maneig, però no per això menys rellevants i consistents pel que fa al seu contingut.

L'Observatori del Paisatge de Catalunya dóna una gran transcendència al document que ara fem públic i que inicia aquest nou projecte editorial. Es tracta d'una anàlisi dels mecanismes de participació ciutadana emprats en el procés d'elaboració dels catàlegs de paisatge de Catalunya. La participació ciutadana és una peça clau de la filosofia que emana del Conveni europeu del paisatge, però no és fàcil de posar-la en pràctica. Nosaltres hi vàrem creure des de bon principi i, per això mateix, no s'han estalviat esforços, ni recursos, a l'hora d'endegar-la. El caràcter pioner tant dels catàlegs de paisatge de Catalunya com dels processos participatius que d'ells es desprenen no ho posava fàcil. En l'àmbit de la planificació i la gestió del paisatge no existeix una metodologia participativa unànimement reconeguda ni, encara menys, assajada. No és habitual que un instrument de planejament territorial, com són els catàlegs de paisatge, que cobreixen tot el territori de Catalunya, es vegin acompanyats d'un procés participatiu tan intens. D'aquí l'interès d'aquesta publicació.

Estem contents d'haver fet tots els possibles per implicar i coresponsabilitzar la societat catalana en la planificació dels seus paisatges. Som conscients que els mecanismes que hem posat en pràctica i que aquí es presenten són millorables, i no ens n'amaguem, ans tot el contrari: el text inclou contínues auto-crítiques que persegueixen, sobretot, contribuir al fet que d'altres ens no ensopeguin amb les mateixes pedres que nosaltres.

Aquest no és un text tancat en si mateix, sinó una proposta de diàleg amb el lector de cara a afinar millor, en el futur, els mecanismes de participació que seguirem desplegant. Sense participació ciutadana no es poden marcar els objectius de qualitat paisatgística inherents a tota política de paisatge. En efecte, en tant que punt d'encontre entre les aspiracions de la ciutadania, l'opinió dels experts i les polítiques públiques en relació al paisatge, els objectius de qualitat paisatgística plasmen, de manera fidedigna i després d'un intens procés de participació pública, la meta final que una societat es marca a si mateixa en termes de millora dels seus paisatges.

No voldria cloure aquesta breu presentació sense mostrar el meu profund agraïment a totes aquelles persones que han col·laborat en aquesta publicació. En primer lloc, a la Direcció General de Participació Ciutadana del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació Ciutadana de la Generalitat de Catalunya. Aquest organisme no només ha col·laborat en el cofinançament d'aquesta publicació, sinó que, gràcies a l'impuls dels directors generals Joaquim Brugué i Marc Rius, va participar activament en els mateixos processos de participació recollits en aquesta publicació. En segon lloc, al prologuista d'aquesta obra, el Sr. Jean-François Seguin, president de la Conferència del Conveni europeu del paisatge, sempre disposat a donar-nos un cop de mà malgrat les seves múltiples obligacions. Un agraïment sentit va dirigit als col·laboradors externs al nostre ens que ens han ajudat al llarg de tot aquest procés, i també en la confecció final de la publicació que ara presentem. Ens referim, especialment, a l'empresa X3 Estudis Ambientals. Finalment, volem fer públic el nostre profund agraïment i consideració als centenars d'anònims ciutadans i ciutadanes de Catalunya que, al llarg de tots aquests anys i d'una punta a l'altra del país, han dedicat una part del seu temps a acudir a sessions informatives, a participar en tallers, a respondre enquestes tant virtuals com presencials o a deixar-se entrevistar en profunditat.

---

1. Introducció

Catalunya es troba entre les regions europees més innovadores i capdavanteres en la planificació i l'ordenació del paisatge. El desembre de l'any 2000 va ser la primera cambra parlamentària a adherir-se al Conveni europeu del paisatge signat a Florència l'octubre de l'any 2000 per iniciativa del Consell d'Europa, i des d'aleshores ha promulgat la Llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge i ha desenvolupat nombrosos instruments d'aplicació de la Llei, com els catàlegs de paisatge de Catalunya i les directrius de paisatge. També ha creat l'Observatori del Paisatge com a ens de col·laboració de l'Administració i de sensibilització de la societat en matèria de paisatge, entre altres iniciatives.

Paral·lelament, els canvis recents i accelerats que s'han produït en l'economia i la societat en els últims decennis (principalment la globalització dels mercats i de les finances i l'explosió de l'ús de les tecnologies de la informació), juntament amb una crisi de confiança i un distanciament progressiu de la ciutadania envers els governs i l'activitat política, han afavorit que la població reclamés més implicació en la presa de decisions públiques que l'afecten. La motivació per intervenir en les decisions paisatgístiques està, a més, directament vinculada a les modificacions brusques i intenses que s'han produït en els darrers anys en els nostres paisatges, modificacions que sovint no s'han fet amb cura, sensibilitat i sentit del lloc sinó més aviat al contrari. La urbanització difusa i dispersa pel territori i la construcció de grans infraestructures sovint s'han vist com a agressions al propi paisatge i han afavorit uns paisatges en els quals predomina l'homogeneïtzació, l'artificialització, el desordre i que generen sensació de desconcert. Segons el Conveni europeu del paisatge, és fonamental que tothom pugui reconèixer el seu propi paisatge i que la ciutadania i l'Administració participin de manera conjunta en les decisions que n'afecten la protecció, gestió i ordenació. Afirmar que és responsabilitat de l'Administració, a través de les polítiques públiques, vetllar per l'adequada protecció, gestió i ordenació del paisatge, però també cal que els ciutadans, individualment o col·lectivament, s'involucrin en la definició d'aquestes polítiques i reclamin el seu dret a un paisatge de qualitat.

La pròpia definició de paisatge ja evidencia la importància que la societat s'involucrin en el seu disseny. El paisatge es concep alhora com una realitat física i com la representació que ens en fem; és la fesomia d'un territori amb tots els elements naturals i antròpics i també els sentiments i les emocions que desperten en el moment de contemplar-los. El paisatge és concebut com un producte social, la projecció cultural d'una societat en un espai determinat des d'una dimensió material, espiritual i simbòlica. Així doncs, la valoració dels paisatges no és espontània ni atzarosa sinó que depèn de factors històrics, culturals, socials, de l'entorn físic on viuen les persones i fins i tot de la capacitat de determinats sectors socials per imposar una determinada visió del paisatge més enllà de condicionants materials. Per tant, a mesura que es transforma la relació de la societat, o de determinats grups socials, amb el paisatge, també se'n transforma el valor i alhora el discurs social que s'hi relaciona. Partint d'aquesta definició de paisatge, es pot comprendre que els factors socials tenen una gran im-

Imatge 1. La valoració dels paisatges depèn de factors històrics, culturals, socials, de l'entorn on viuen les persones i, fins i tot, de la capacitat de certs sectors socials per imposar una visió del paisatge més enllà de condicionants materials.

---

portància per conèixer la conformació dels paisatges, tant des del punt de vista de la relació pràctica dels grups humans amb el seu entorn paisatgístic, com des del punt de vista de la construcció de les mirades i les significacions socials sobre aquest entorn, és a dir, de la representació del paisatge.

L'Observatori del Paisatge va incorporar la participació ciutadana en el procés d'elaboració dels catàlegs de paisatge, els quals són instruments concebuts per a introduir el paisatge en l'ordenació i la gestió del paisatge des de la perspectiva del planejament territorial. L'objectiu d'apostar de manera clara per la participació era el d'implicar persones i institucions en les polítiques de paisatge: identificar i valorar el paisatge, entendre les dinàmiques que el transformen, així com les seves oportunitats, potencialitats i riscos, i aportar idees per incidir sobre el seu futur. Al mateix temps, també es va voler aprofitar el procés per a educar en els valors del paisatge i la participació.

Cal tenir en compte, però, que en l'àmbit de la planificació i la gestió del paisatge no existeix una metodologia participativa unànimement reconeguda i, ni tan sols, assajada. Per aquesta raó, es pot considerar que la participació en els catàlegs de pai-

---

satge va tenir un caràcter pioner i experimental. A mesura que es van anar elaborant els set catàlegs de paisatge, també es van anar perfilant i millorant els processos participatius. Es van prioritzar aquells mètodes de treball que permetien conèixer i tenir en compte tant la caracterització física de l'entorn com les valoracions socials dels paisatges, vinculades als elements històrics i culturals. Per aconseguir-ho, es van dissenyar diversos instruments complementaris, per tal de ser portats a terme en diferents moments de l'elaboració del catàleg per incidir, així, en totes les seves fases i, al mateix temps, arribar a un ventall ampli i divers de participants representatius de la societat.

Precisament, el caràcter pioner i experimental de la participació ciutadana en els catàlegs de paisatge i la manca d'una metodologia reconeguda en aquest sentit, converteixen l'experiència dels catàlegs en un exemple per al disseny i l'execució d'altres processos participatius similars. Per aquest motiu, aquesta publicació descriu l'experiència de la participació en els catàlegs de paisatge centrant-se especialment en els instruments utilitzats, la seva valoració (tant positiva com negativa), els aspectes claus a tenir en compte, així com la incidència de la participació en els catàlegs de paisatge.

2. **La participació ciutadana**

Aquest capítol descriu breument què s'entén per participació ciutadana i els antecedents en la matèria. També n'exposa la política vigent en l'actualitat a Catalunya amb la intenció de contextualitzar l'experiència de la participació ciutadana i social en els catàlegs de paisatge.

2.1. Visió general de la participació ciutadana

S'entén per participació ciutadana la intervenció de la ciutadania en els assumptes públics, individualment o col·lectivament. La finalitat de la participació ciutadana és que la decisió política es prengui amb consciència dels valors i els interessos que hi entren en joc, per tal d'aconseguir el consens social a l'entorn d'un bé comú definit a través del diàleg. En les ocasions en què el consens no s'aconsegueix és important que el responsable polític tingui present els efectes que una determinada decisió política pot tenir sobre els interessos de la població.

A grans trets es pot afirmar que la participació fomenta l'aparició de dinàmiques de col·laboració entre la ciutadania i l'Administració; facilita que els participants transformin les seves opinions inicials en d'altres més meditades; genera confiança de la població cap a les institucions públiques, i conclou amb un document útil per als procediments administratius i de govern corresponents. Així doncs, és desitjable incorporar la participació ciutadana en l'acció de govern d'un país, a partir de diverses lògiques:

- Des de la lògica de les polítiques públiques, la participació ciutadana permet disposar de les aportacions, els coneixements i les sensibilitats dels diversos actors socials i econòmics implicats en aquestes polítiques. Això ajuda a prendre decisions de més qualitat.
- Des de la lògica de l'Administració pública, la col·laboració i la complicitat de la societat faciliten l'aplicació de les polítiques públiques. La participació, lluny d'alentir les decisions, per-

---

met superar les resistències i els entrebancs que acompanyen, cada cop més, el desplegament de polítiques complexes.

- Des de la lògica de la societat civil, la participació i el diàleg fomenten espais de trobada que enforteixen les relacions cíviques i el capital social, elements necessaris per endegar projectes col·lectius.
- Des de la lògica política, la participació permet construir polítiques des de la proximitat i incloure les preocupacions de la ciutadania, i per tant generar confiança i apropar la ciutadania a la política.

El principal risc d'un procés participatiu és que els estaments polítics no prenguin en consideració les aportacions realitzades per les persones participants o s'incompleixin els compromisos acordats, siguin del sentit que siguin, i convoquin la ciutadania només per quedar bé. La participació ciutadana

Imatge 2. Per poder participar és imprescindible primer haver estat informat.

genera expectatives i si els responsables polítics no les prenen seriosament comprometen el procés participatiu actual i inhibeixen la participació futura. La població perd la confiança en la participació ja que no li veu utilitat ni aplicabilitat i, per tant, difícilment exercirà els seus drets de forma activa. Així doncs, l'existència de processos participatius no especialment reeixits pot resultar un inconvenient a l'hora d'iniciar-ne de nous. A més, cal tenir en compte que despertar interès en la participació no és gens fàcil: cal educar, sensibilitzar i capacitar la població per tal que estigui motivada per fer ús del dret a participar.

Existeixen diversos graus o nivells de participació segons el grau d'implicació i intervenció de la ciutadania, des del simple accés a la informació (imprescindible per participar-hi en condicions) fins a la participació transformadora o decisió conjunta, passant per la consulta (vegeu la figura 1). Quan es parla de participació ciutadana en les decisions públiques normalment es fa referència als graus de consulta i de participació transformadora. Hi ha, però, diferències substancials entre aquests dos tipus de participació segons el grau d'implicació i intervenció de la població (vegeu la taula 1). La consulta consisteix en una demanda d'informació sobre un tema determinat. Comporta un control estricte del procés i de la informació per part de qui la impulsa, ja que els participants “només” proveeixen d'informació i, malgrat que la seva opinió sigui tinguda en compte, tenen poca capacitat de decidir i d'incidir en els resultats finals.

En canvi, en la participació transformadora o decisió conjunta els participants poden prendre part, en certa manera, en la presa de decisions. Es pot dir que incorpora un element d'apoderament dels participants, els quals incideixen més en el resultat final, sovint a través d'un treball conjunt i de la presa de decisions col·lectives. Així doncs, amb la participació transformadora l'agent promotor té un menor control del procés participatiu que en la consulta però els resultats finals són més rics. En qualsevol cas (i sobretot en la participació transformadora), és necessari explicar (i justificar) a les persones que hi han participat quines aportacions s'han tingut en compte i quines no,

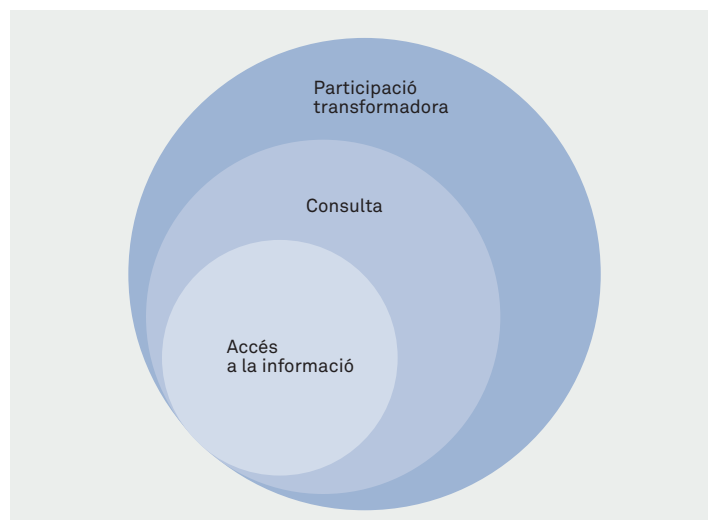

Figura 1. Graus de participació, des de l'accés a la informació fins a la participació transformadora.

Consulta	Participació transformadora
<ul style="list-style-type: none"> • Més control del procés per part de l'agent promotor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Menys control del procés per part de l'agent promotor.
<ul style="list-style-type: none"> • Menys capacitat d'incidir en els resultats per part dels participants. 	<ul style="list-style-type: none"> • Els participants incideixen més en els resultats.
<ul style="list-style-type: none"> • No requereix forçosament l'explicació de la incidència de la participació (retorn). 	<ul style="list-style-type: none"> • Requereix l'explicació de la incidència de la participació (retorn).
<ul style="list-style-type: none"> • Els participants només proveeixen informació. 	<ul style="list-style-type: none"> • Exerceix un efecte de transformació en els participants.
<ul style="list-style-type: none"> • Les decisions no estan en mans dels participants. 	<ul style="list-style-type: none"> • Permet el treball conjunt i la presa de decisions col·lectives.

Taula 1. Principals característiques de la consulta i de la participació transformadora.

---

que és el que es coneix com a retorn de la informació. La participació en els catàlegs de paisatge va utilitzar principalment mecanismes consultius, però també hi va haver instruments amb uns nivells més elevats d'implicació i d'intervenció per part de la ciutadania (vegeu l'apartat 4.1).

2.2. La participació ciutadana a Catalunya i Europa

En l'àmbit europeu i també a Catalunya s'ha donat recentment un increment del desig de participar en les polítiques públiques que afecten la ciutadania. L'explicació la trobem en les transformacions recents i accelerades que s'han produït en l'economia i la societat en els últims decennis, les quals han afavorit una crisi de confiança en les institucions i els partits polítics, juntament amb una creixent preocupació de la població per la qualitat, els recursos, la seguretat i la identitat del lloc on viu i, també, per les deficiències (i sovint mala explicació) d'algunes polítiques, entre elles, algunes de territorials. Per donar resposta a aquesta demanda s'han incrementat els processos participatius i cada vegada són més habituals les experiències que pretenen involucrar d'alguna manera els ciutadans en el disseny i en la implementació de polítiques públiques, també les territorials i paisatgístiques. Aquest fet s'ha donat sobretot en l'àmbit local, que és l'escala de treball més propera al ciutadà, ja que la proximitat facilita la implicació dels ciutadans. Un dels principals mecanismes dels quals s'ha intentat fer partícip a la població, encara que amb resultats desiguals, són les agendes 21 locals que, sovint, tenen en compte el paisatge.

La implicació de la població en la presa de decisions ambientals, territorials i paisatgístiques té l'origen en la Cimera de la Terra sobre Desenvolupament Sostenible que va tenir lloc a Rio de Janeiro l'any 1992. El principal resultat de la Cimera va ser la Declaració de Rio en medi ambient i desenvolupament, que estableix que la millor manera de tractar les qüestions ambientals és amb la participació de tots els ciutadans interessats.

Imatge 3. La creixent preocupació de la població per la qualitat i la identitat del seu paisatge ha afavorit el desig de participar d'alguna manera en les polítiques públiques.

Declara que cal vetllar perquè els ciutadans puguin tenir accés a la informació ambiental i, d'aquesta manera, puguin participar en els processos de presa de decisions. La Declaració i els seus principis, que van tenir importants repercussions en l'àmbit mundial, s'han anat incorporant en l'ordenament jurídic dels països participants a la Cimera.

Així, basant-se en la Declaració de Rio, la Comissió Econòmica per a Europa de les Nacions Unides, en una conferència ministerial celebrada a Dinamarca l'any 1998, va elaborar el Conveni sobre l'accés a la informació, la participació pública en les decisions i l'accés a la justícia en qüestions mediambientals, conegut com a Conveni d'Aarhus (en vigor des de l'any 2005 a l'Estat espanyol). El Conveni va establir l'accés a la informació ambiental, la participació en la presa de decisions ambientals i l'accés a la justícia com a criteris fonamentals per a garantir un medi ambient saludable que fomenti el benestar dels ciutadans. Un cop ratificat el Conveni, el Parlament Europeu va aprovar dues directives comunitàries que s'hi inspiraven, una

---

sobre l'accés a la informació ambiental i una altra sobre la participació de la població en determinats plans i programes relacionats amb el medi ambient, que, en el cas espanyol, estan recollides a la Llei 27/2006, del 18 de juliol, per la qual es regulen els drets d'accés a la informació, de participació pública i d'accés a la justícia en matèria de medi ambient. L'any 2000, el Conveni europeu del paisatge, fent referència explícita al Conveni d'Aarhus, també va manifestar la necessitat d'involucrar la població a través de mètodes participatius però, en aquest cas, en relació al disseny del paisatge (vegeu l'apartat 3.1).

A Catalunya, la participació ha pres cos sobretot en l'àmbit local. Així, en els darrers anys la major part dels ajuntaments catalans de més de 10.000 habitants han dut a terme processos participatius amb resultats diferents. L'any 2007, per exemple, van predominar els processos vinculats a l'espai públic, l'urbanisme i el territori. Pel que fa a la legislació al respecte, l'Estatut d'autonomia de 2006, en l'article 29, estableix que els ciutadans de Catalunya tenen dret a participar en condicions d'igualtat en els afers públics, de manera directa o bé per mitjà de representants. Així mateix, afirma que els poders públics han de promoure la participació social en l'elaboració, la prestació i l'avaluació de les polítiques públiques, i també la participació individual i associativa en els àmbits cívic, social, cultural, econòmic i polític, amb total respecte als principis de pluralisme, lliure iniciativa i autonomia. No obstant això, Catalunya no ha desenvolupat legislació específica de participació ciutadana, però sí que hi ha alguna normativa sectorial vinculada amb el territori (com la de paisatge o urbanisme) que preveu i estableix processos participatius.

De fet, en els últims anys, la participació ciutadana ha esdevingut un tema d'interès del Govern català. L'any 2003, la Ge-

neralitat de Catalunya va impulsar una política pública de participació ciutadana, inèdita a tot l'Estat, que tenia la voluntat d'assolir un canvi profund en les relacions entre la ciutadania i allò públic. Uns mesos més tard, el gener de l'any 2004, es va crear la Direcció General de Participació Ciutadana, vinculada al Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya (Decret 2/2004, de 7 de gener, d'estructuració del Departament de Relacions Institucionals i Participació), com a centre encarregat de promoure la participació social en el disseny, l'execució i el seguiment de les polítiques de la Generalitat. Aquests passos es van fer des de la convicció que és necessari abordar els reptes públics amb totes les veus que tenen coses a dir-hi, i que una ciutadania que participa és la millor garantia d'una democràcia sòlida i la millor manera de lluitar contra la desafecció ciutadana respecte a la política i de generar confiança. La clau de volta era passar de la teoria a la pràctica, és a dir, impulsar dins de l'Administració els processos de participació ciutadana lligats a les polítiques sectorials. Des d'aleshores, s'ha promogut una política de participació ciutadana d'àmbit nacional, per mitjà del Pla Interdepartamental de Participació Ciutadana (2008-2010). El Pla planteja la millora dels espais estables de participació, la incorporació de la participació ciutadana en l'elaboració de lleis, plans i programes i la resolució dels conflictes territorials, a més d'acompanyar diverses polítiques sectorials de processos o espais de participació ciutadana. És en aquest context on la Direcció General de Participació Ciutadana va donar suport als processos de participació ciutadana dels catàlegs de paisatge de Catalunya. La seva tasca es va veure recompensada el 2008 a escala internacional amb el premi de les Nacions Unides al Servei Públic (United Nations Public Service Awards) per l'impuls a la participació en l'elaboració de decisions públiques mitjançant mecanismes innovadors.

3.

Les politiques de paysage

En les darreres dècades s'ha esdevingut una enorme transformació dels paisatges catalans, espanyols i europeus que, sovint, ha comportat una pèrdua de qualitat del paisatge. Si bé és cert que durant aquest període s'han millorat els centres històrics de moltes ciutats i s'han protegit espais naturals valorats com a excepcionals, també és veritat que s'ha produït un empobriment i un deteriorament de molts paisatges, especialment els del litoral, les zones de muntanya i els espais rururbans i periurbans. La dispersió de l'espai construït ha donat lloc a una fragmentació territorial i paisatgística preocupant. El creixement urbanístic desorganitzat, espacialment incoherent, desordenat i deslligat dels assentaments urbans tradicionals ha destruït la lògica territorial de bona part de Catalunya. La dispersió de l'espai construït, juntament amb la implantació de determinats equipaments i infraestructures pesades, així com la generalització d'una arquitectura de baixa qualitat estètica, especialment a les àrees turístiques, han generat uns paisatges mediocres, dominats cada vegada més per la homogeneïtzació i la banalització.

Imatge 4. En els últims anys s'ha produït una certa homogeneïtzació dels paisatges europeus.

La situació, per sort, sembla que està canviant i s'està donant en l'àmbit europeu, i també a casa nostra, una creixent valoració i atenció en relació al paisatge. El paisatge és, cada cop més, un tema d'interès general que transcendeix els àmbits especialitzats i arriba, a poc a poc, a la ciutadania, la qual pren consciència dels seus propis paisatges i s'organitza per protegir-ne la riquesa, la qualitat i la diversitat, tant en els espais naturals com en els urbans. A més, el paisatge s'està convertint també en una peça fonamental de moltes polítiques d'ordenació territorial i, fins i tot, de polítiques sectorials de caràcter social, cultural i econòmic.

3.1. El Conveni europeu del paisatge

És en aquest context que l'any 2000 es va signar a Florència el Conveni europeu del paisatge, ratificat el 26 de novembre de 2007 per l'Estat espanyol i en vigor des de l'1 de març de 2008. L'objectiu general del Conveni europeu del paisatge és encoratjar les autoritats públiques perquè adoptin polítiques i mesures a diferents escales per protegir, gestionar i ordenar els paisatges d'arreu d'Europa amb la finalitat de conservar-ne la qualitat i aconseguir que els agents socials prenguin part en les decisions públiques que hi estan relacionades.

El Conveni europeu és el primer tractat internacional que tracta el paisatge per si mateix. El Conveni defineix el paisatge com “una part del territori tal com la percep la població, el caràcter de la qual resulta de l'acció de factors naturals i/o humans i de les relacions que s'estableixen entre ells” (Consell d'Europa, 2000: art. 1a). Aquesta definició abasta tot el territori i no només els entorns considerats excepcionals per les seves característiques naturals, culturals o visuals. Així, són paisatge tant els espais naturals com els urbans, passant pels rurals i periurbans i no només en els entorns que es poden considerar singulars, sinó també en els quotidians o degradats.

El Conveni europeu estableix la necessitat d'aplicar procediments de consulta i participació ciutadana d'agents socials i d'altres actors vinculats a la definició i implementació de po-

lítiques de paisatge. I no només això, sinó que considera els governs locals i regionals com a molt adequats per dur a terme polítiques de paisatge, ja que són les autoritats més properes a les comunitats afectades. El Conveni posa un especial èmfasi en la necessitat que la ciutadania participi en la definició dels objectius de qualitat paisatgística, que són “la formulació que fan les autoritats públiques competents de les aspiracions que tenen les poblacions pel que fa a les característiques paisatgístiques del seu entorn” (Consell d’Europa, 2000: art. 1c). La necessitat d’implicar la població en la presa de decisions que es refereixen a la protecció, gestió i ordenació del paisatge ve determinada pel fet que, tal com afirma el mateix Conveni, “el paisatge és un element important de la qualitat de vida de les poblacions, tant en els mitjans urbans com en els rurals, tant en les zones degradades com en les de més qualitat, tant en els espais singulars com en els quotidians” (Consell d’Europa, 2000: preàmbul). I això és així perquè un entorn atractiu i harmoniós genera una agradable sensació de benestar que augmenta notablement la qualitat de vida dels ciutadans.

3.2. La Llei del paisatge de Catalunya

Catalunya va ser primerenca a adherir-se al Conveni. Ho va fer el desembre de 2000¹. A partir d’aquell moment, la Generalitat de Catalunya va desenvolupar una sèrie de polítiques específiques de paisatge inspirades directament en el Conveni europeu del paisatge. Les més importants són l’aprovació de la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge² i del posterior Decret 343/2006 que la desenvolupa en forma de reglament.

La Llei i el reglament que se’n desprèn creen i desenvolupen instruments per a l’aplicació de la Llei en l’àmbit del planejament territorial, instruments de col·laboració i concertació

1. A través de la Resolució 364/VI del Parlament de Catalunya, del 14 de desembre de 2000, d’adhesió al Conveni europeu del paisatge.

2. Per a més informació sobre la Llei de paisatge, vegeu *Ordenació i gestió del paisatge a Europa* (Nogué, Puigbert, Bretcha, 2009).

en matèria de paisatge i instruments de finançament (vegeu la taula 2). Els instruments per a l’aplicació de la Llei en l’àmbit del planejament són els catàlegs de paisatge de Catalunya, les directrius de paisatge i els estudis i informes d’impacte i in-

Catàlegs de paisatge	Documents de caràcter descriptiu i prospectiu, aplicables als àmbits territorials, que determinen la tipologia dels paisatges de Catalunya, n’identifiquen els valors i l’estat de conservació i proposen els objectius de qualitat que han de complir.
Directrius de paisatge	Determinacions que, basant-se en els catàlegs de paisatge, precisen i incorporen normativament les propostes d’objectius de qualitat paisatgística en els plans territorials parcials o en els plans directors territorials.
Estudi d’impacte i integració paisatgística	Document tècnic destinat a considerar les conseqüències que té sobre el paisatge l’execució d’actuacions, projectes d’obres o activitats, i a exposar els criteris adoptats per a la seva integració.
Informe d’impacte i integració paisatgística	Exposició escrita que té per objecte avaluar la idoneïtat i suficiència dels criteris o les mesures adoptades en els estudis d’impacte i integració paisatgística per integrar en el paisatge les actuacions, usos, obres o activitats a realitzar.
Cartes del paisatge	Instrument de concertació d’estratègies entre els agents públics i els privats, aplicables a escala local, supramunicipal o comarcal, per tal de dur a terme actuacions de protecció, gestió i ordenació del paisatge que tinguin per objectiu mantenir-ne els valors.
Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge	Instrument financer de la Generalitat de Catalunya amb la finalitat de destinar-lo a les actuacions de millora i conservació del paisatge, adreçades a ens públics, entitats privades sense ànim de lucre i persones físiques i jurídiques que actuïn amb aquests objectius.

Taula 2. Instruments previstos a la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge i el Decret 343/2006, de 19 de setembre, que la desenvolupa.

tegració paisatgística. Els instruments de concertació són les cartes del paisatge. I, finalment, l'instrument de finançament és el Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge. La Llei també descriu les funcions de l'Observatori del Paisatge, entitat de suport i col·laboració amb l'Administració de la Generalitat en totes les qüestions relacionades amb l'elaboració, l'aplicació i la gestió de les polítiques de paisatge.

La Llei estableix que els poders públics han d'“impulsar la participació en les polítiques de paisatge dels agents socials, professionals i econòmics, especialment dels col·legis professionals, les universitats, les associacions de defensa de la natura i els representants de les organitzacions empresarials i sindicals” (Generalitat de Catalunya, 2006: art. 2g). L'Observatori del Paisatge, seguint aquests principis, va impulsar la participació al llarg del procés d'elaboració dels set catàlegs de paisatge.

3.3. Els catàlegs de paisatge de Catalunya

La Llei del paisatge crea el catàleg de paisatge³ com un instrument per a la introducció del paisatge en el planejament territorial a Catalunya, així com en les polítiques sectorials (agricultura, infraestructures, cultura o turisme, entre d'altres). Els catàlegs són eines que permeten conèixer com és el paisatge i quins valors té, quins factors expliquen que es doni un determinat tipus de paisatge i no un altre, com evoluciona el paisatge segons les dinàmiques econòmiques, socials i ambientals. Finalment, defineixen quin tipus de paisatge vol la societat, i què cal fer per assolir-lo. La Llei determina que les propostes dels objectius de qualitat paisatgística dels catàlegs s'incorporaran com a directrius o recomanacions en els plans territorials parcials que elabora la Secretaria per a la Planificació Territorial del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, prèvia consulta pública (vegeu la figura 2).

3. Els continguts dels catàlegs de paisatge es poden consultar al web www.catpaisatge.net.

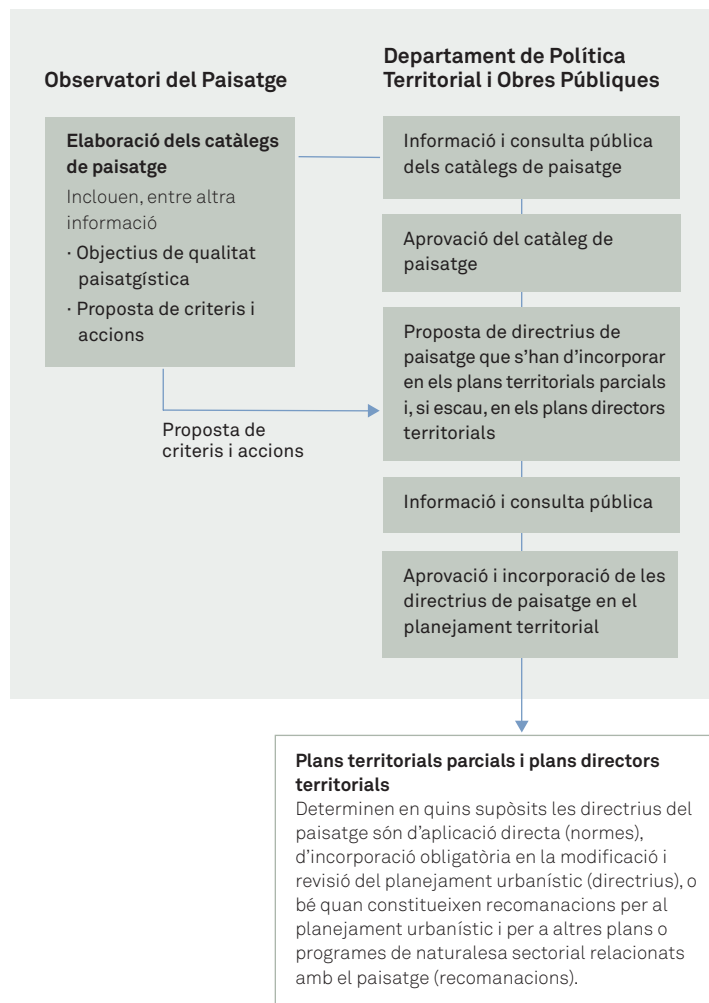

Figura 2. Procés d'integració de les directrius del paisatge en el planejament territorial.

Per la vinculació dels catàlegs amb el planejament territorial, l'abast territorial dels catàlegs es correspon amb els àmbits d'aplicació dels set plans territorials parcials: Alt Pirineu i Aran, Comarques Centrals, Comarques Gironines, Camp de Tarragona, Terres de Lleida, Regió Metropolitana de Barcelona i Terres de l'Ebre (vegeu el mapa 1).

Els catàlegs de paisatge, seguint el Conveni europeu del paisatge i la Llei de paisatge, parteixen d'una visió integrada del paisatge, prenent els components naturals i culturals conjuntament, mai per separat. Així, els catàlegs entenen el paisatge com una realitat física i alhora com la representació que ens en fem. És la fisonomia geogràfica d'un territori amb tots els seus elements naturals i antròpics i també els sentiments i emocions que desperten en el moment de contemplar-los. Els catàlegs també entenen el paisatge com la projecció cultural d'una societat en un espai determinat des d'una dimensió material, espiritual, ideològica i simbòlica.

L'Observatori del Paisatge de Catalunya, organisme assessor de l'Administració i de sensibilització de la societat en matèria de paisatge, va rebre l'encàrrec del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya d'elaborar els set catàlegs de paisatge de Catalunya. Per dur a terme els catàlegs de paisatge, l'Observatori va signar convenis amb diversos grups de recerca de les universitats catalanes: Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de Barcelona, Universitat de Girona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat de Lleida i Universitat Rovira i Virgili juntament amb el Consorci de Serveis Agroambientals de les comarques del Baix Ebre i Montsià (CODE) i l'Institut per al Desenvolupament de les Comarques de l'Ebre (IDECE). Aquests grups de recerca van conformar equips de treball interdisciplinaris amb especialistes en els àmbits de l'anàlisi, la gestió i la intervenció en el paisatge, així com en la planificació territorial i urbanística. Els catàlegs van comptar, també, amb especialistes en sistemes de participació pública i social que van treballar en col·laboració amb els equips redactors dels catàlegs, però sense formar-ne part. La participació requereix expertesa i especialització, fet pel qual es fa evident que el procés havia

Mapa 1. Àmbits territorials d'aplicació dels catàlegs de paisatge de Catalunya.

de ser realitzat per persones coneixedores de les tècniques de participació més adequades. L'Observatori del Paisatge va dirigir, coordinar i supervisar el desenvolupament de tots els treballs (els relacionats pròpiament amb l'anàlisi del paisatge i els de participació ciutadana), va prendre part directament en la definició dels objectius de qualitat paisatgística i dels criteris i accions, i va elaborar el document definitiu que es va lliurar al Departament de Política Territorial i Obres Públiques.

La inexistència d'una metodologia de caracterització i avaluació del paisatge acceptada per tothom va obligar a definir-ne una de pròpia per als catàlegs de paisatge. Aquesta metodologia es recull al document *Prototipus de catàleg de paisatge*, que

és una guia que estableix un marc conceptual, metodològic i procedimental bàsic per a elaborar els set catàlegs d'una manera coherent i coordinada⁴. La metodologia preveu quatre fases d'elaboració (vegeu la figura 3), acompanyades totes de forma transversal per processos participatius.

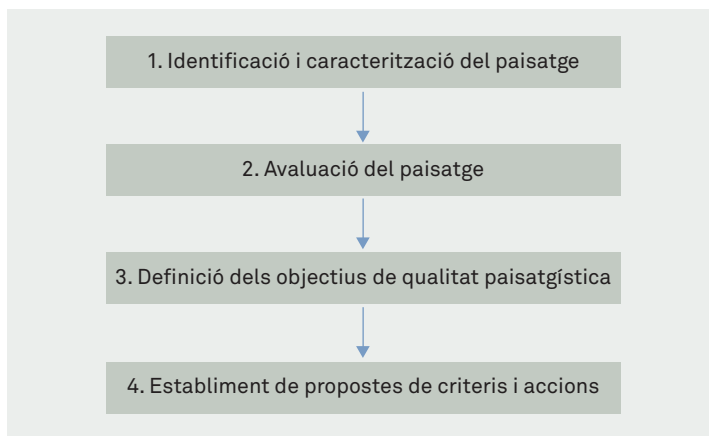

Figura 3. Fases d'elaboració dels catàlegs de paisatge.

A continuació s'expliquen cadascuna de les quatre fases d'elaboració dels catàlegs indicant la utilitat de la participació ciutadana en cada cas.

3.3.1. Identificació i caracterització del paisatge

La primera fase té l'objectiu d'identificar les porcions del territori amb un caràcter semblant prenent com a base l'anàlisi dels elements naturals, culturals (tangibles i intangibles) i visuals que configuren el paisatge, però també dels elements més perceptius i simbòlics que el defineixen. És el que es coneix com anàlisi dels trets distintius del paisatge. El resultat és la divisió

4. El Prototipus de catàleg de paisatge es pot consultar al web www.catpaisatge.net.

i classificació del territori en àrees amb un mateix caràcter paisatgístic, que s'anomenen unitats de paisatge (o paisatges). Són àmbits caracteritzats per un conjunt d'elements que li confereixen una idiosincràsia diferenciada de la resta del territori i que contribueixen al fet que aquells paisatges siguin diferents d'uns altres. L'elaboració dels catàlegs de paisatge va permetre obtenir, per primera vegada, el mapa dels paisatges de Catalunya (vegeu el mapa 2). Amb 135 unitats de paisatge, el mapa fa palesa la gran diversitat i riquesa de paisatges de Catalunya, de les més elevades del continent europeu. Cada paisatge (o unitat de paisatge) és diferent dels altres, però no necessàriament millor o pitjor. Amb la voluntat de fer més propers els paisatges a la població, van ser anomenats a partir del reconeixement popular més habitual, després d'un intens procés de consulta pública i de participació ciutadana. Cada paisatge, en conseqüència, va ser batejat amb un nom ben arrelat entre la població i que pertany a la memòria col·lectiva.

Una vegada identificades les unitats, es van cartografiar i se'n va descriure el caràcter especificant-ne els valors i les dinàmiques que havien intervingut i que intervenien en la seva transformació tant per causes naturals com per factors socioeconòmics. En aquesta fase també es va analitzar la possible evolució futura del paisatge tenint en compte les dinàmiques naturals i les tendències socioeconòmiques, legals, territorials i sectorials.

Eventualment, es va preveure un segon nivell d'anàlisi a més del de les unitats de paisatge, anomenat paisatge d'atenció especial, reservat a aquells casos en els quals es va considerar necessari recollir l'existència de sectors de paisatge amb trets molt singulars, però d'escassa extensió territorial. Són porcions del territori que presenten una determinada heterogeneïtat, complexitat o singularitat des d'un punt de vista paisatgístic (per exemple, zones periurbanes en transformació o altres indrets amb una intensa i ràpida transformació dels seus usos) i que necessiten estratègies, criteris i actuacions específics per protegir-los, gestionar-los i ordenar-los.

Les unitats de paisatge són les peces territorials bàsiques on s'apliquen les polítiques de paisatge. Concretament, són l'àmbit a través del qual es van definir els objectius de qualitat paisatgística i els criteris i accions que s'integren en forma de directrius en els plans territorials parcials i en d'altres instruments territorials, urbanístics i sectorials. Per aquest motiu és fonamental que la població reconegui les unitats de paisatge que proposen els catàlegs de paisatge i s'hi identifiqui i, per això, era important que la participació incidís en la delimitació i la denominació de les unitats de paisatge. En aquesta fase, també era essencial que la participació pogués identificar miradors, itineraris paisatgístics i les principals dinàmiques, així com aquells valors que depenen de la percepció sensorial o emotiva i del sentiment de pertinença, impossibles de copsar a través de l'anàlisi de la cartografia de referència existent o des del treball de camp (vegeu l'apartat 4.4.2.).

3.3.2. Avaluació del paisatge

La segona fase, la d'avaluació, consisteix a estudiar les amenaces i les oportunitats del paisatge, tot considerant-ne l'organització, la valoració de les dinàmiques i factors que hi incideixen, així com l'estudi de la seva possible evolució futura. Aquest exercici es va fer unitat per unitat i per a tot el territori en general. La participació en aquesta fase pot contribuir a afinar l'avaluació del paisatge realitzada per l'equip redactor del catàleg i detectar elements de diagnosi del caràcter local, que puguin escapar a un tractament més ampli (vegeu-ne exemples a l'apartat 4.4.2.). La participació també pot ajudar a ponderar la importància de les oportunitats i amenaces detectades.

3.3.3. Definició dels objectius de qualitat paisatgística

La següent fase d'elaboració dels catàlegs consisteix en la definició dels objectius de qualitat paisatgística, que són la declaració de les preferències paisatgístiques d'una societat, després de conèixer-ne l'estat, els valors i els riscos. Els objectius de qualitat paisatgística responen a la pregunta "quin paisatge

---

volem?" i ho fan a partir de l'opinió, recollida en els processos participatius, dels ciutadans i dels principals agents socials i econòmics presents a cada territori.

A partir de la informació obtinguda en les dues fases anteriors i, principalment, de la participació ciutadana, es formulen objectius de qualitat paisatgística per a cada unitat de paisatge i per a l'àmbit territorial en conjunt (vegeu l'apartat 4.4.2). El principal repte d'aquesta fase és capacitar la ciutadania i els agents de paisatge per expressar les seves aspiracions i desitjos respecte al seu paisatge.

3.3.4. Establiment de criteris i accions

Un cop formulats els objectius de qualitat paisatgística, aquesta fase proposa, per a cada unitat de paisatge, criteris (mesures, en la terminologia de la Llei de paisatge) i accions per assolir els objectius de qualitat paisatgística definits en la fase anterior. En el context dels catàlegs de paisatge, els criteris són mesures generals que contribuiran a l'assoliment dels objectius de qualitat paisatgística. Les accions, en canvi, corresponen a actuacions, projectes o iniciatives que, seguint els criteris establerts prèviament, també ajudin a l'assoliment dels objectius de qualitat paisatgística definits.

La proposta de criteris i accions ha de servir, principalment, per a la definició de les directrius del paisatge que ha d'elaborar el Departament de Política Territorial i Obres Públiques per a incorporar-les en el planejament territorial. Per la seva complexitat i pel seu component tècnic, la participació ciutadana en l'establiment de criteris i propostes d'actuació va tenir un paper molt menor que en les altres fases d'elaboració dels catàlegs. Tanmateix, es van portar a terme processos participatius vinculats a l'establiment de criteris i accions, però va ser necessari facilitar les tasques a les persones no expertes en aquesta temàtica (vegeu-ne exemples a l'apartat 4.4.2).

4.

La participació ciutadana en els catàlegs de paisatge

L'anàlisi del paisatge és una tasca que ha estat reservada tradicionalment a experts i especialistes en disciplines diverses com la geografia, l'ecologia, l'arquitectura o les ciències ambientals. El Conveni europeu del paisatge aporta una visió innovadora quan insisteix en la importància que els ciutadans i agents econòmics intervinguin i participin en les decisions relatives a la protecció, gestió i ordenació dels paisatges. El primer indicatiu d'aquesta nova aproximació al paisatge es troba en la definició que en fa l'esmentat Conveni: "Una part del territori tal com la percep la població, el caràcter de la qual resulta de l'acció dels factors naturals i/o humans i de les relacions que s'estableixen entre ells" (Consell d'Europa, 2000: art. 1a). Segons el Conveni, és fonamental que tothom pugui reconèixer el seu propi paisatge i que la ciutadania i l'Administració participin de manera conjunta en les decisions que afecten la protecció, gestió i ordenació del paisatge. Afirmar que és responsabilitat de l'Administració, a través de les polítiques públiques, vetllar per l'adequada protecció, gestió i ordenació del paisatge, però també cal que els ciutadans, individualment o col·lectiva, s'involucrin en la definició d'aquestes polítiques i reclamin el seu dret a un paisatge de qualitat. Seguint el Conveni europeu del paisatge, els catàlegs de paisatge integren la participació pública i social com una eina per implicar i coresponsabilitzar la societat en la planificació i gestió del seu paisatge per tal de fomentar una governança per al paisatge. Al mateix temps, la participació també pretén contribuir a l'aprenentatge i la sensibilització de la població en relació a les problemàtiques paisatgístiques.

Si bé en molts casos la participació ciutadana s'entén més com una finalitat que no pas com un instrument, l'Observatori del Paisatge la considera una eina per millorar i legitimar els catàlegs de paisatge, sensibilitzar la població sobre el paisatge i garantir la qualitat democràtica dels processos.

Els catàlegs de paisatge compatibilitzen el rigor científic amb la participació. De fet, la participació de la població en els catàlegs és bàsica per a identificar, per exemple, els valors del paisatge, sobretot els més intangibles, que són imperceptibles si s'analitzen exclusivament les dades científiques. Els catàlegs

---

parteixen de l'existència de diversos valors o tipus de valors (històrics, ecològics, culturals, estètics, simbòlics, identitatius, espirituals) del paisatge atribuïts per la població que hi viu o en gaudeix. No tots els paisatges tenen el mateix significat per a la població i a cada paisatge se li poden atribuir diferents valors i en graus diversos segons l'agent o individu que el percep. La majoria dels valors responen a percepcions o sensacions de la població i, per tant, són subjectius i molt difícils de quantificar. Per a identificar aquests valors més perceptius i interpretatius (com els estètics, simbòlics o espirituals) i, per tant, de valoració més subjectiva, és molt important conèixer l'opinió de la població que viu al territori. Això s'aconsegueix convidant la ciutadania a participar. La participació també és imprescindible per definir els objectius de qualitat paisatgística, que són la declaració de les preferències paisatgístiques d'una població, i la base per a la definició dels criteris i accions.

Imatge 5. El Conveni europeu del paisatge insisteix en la importància que els ciutadans participin en les decisions relatives a la protecció, gestió i ordenació del seu paisatge.

4.1. La metodologia

L'Observatori del Paisatge va preveure que, de forma transversal, totes les fases d'elaboració dels catàlegs de paisatge anessin acompanyades de participació ciutadana. Per aconseguir-ho, es va dissenyar un procés consultiu amb instruments que incidissin sobre les diverses fases d'elaboració dels catàlegs. Així, els catàlegs de paisatge van tenir en compte els ciutadans i agents de paisatge en la planificació i gestió del paisatge des de la fase de caracterització del paisatge a l'inici d'elaboració dels catàlegs. En cap cas la participació es va plantejar com una eina supletòria del treball tècnic dels equips, sinó com un complement per ajudar a obtenir resultats objectius o per concertar polítiques de paisatge entre els participants. Tots els processos participatius dels catàlegs de paisatge van tenir com a objectiu principal que els agents implicats i els ciutadans a títol individual que ho desitgessin expressessin la seva percepció sobre el paisatge, debatessin les transformacions que hi tenen lloc i poguessin contribuir a definir objectius per a millorar-lo.

4.1.1. Els participants

Els participants són els autèntics protagonistes de qualsevol procés de participació. La tipologia de participants, la diversitat de perfils i de discursos que representen, el seu nombre i la seva cultura, són factors que condicionen significativament qualsevol procés participatiu. Es va partir de la premissa que la participació en els catàlegs de paisatge havia de ser capaç de mobilitzar els principals actors del paisatge per així poder escoltar la màxima diversitat d'opinions. En disposar de recursos limitats, es va renunciar a un procés participatiu tan exhaustiu com per abastar la totalitat de la ciutadania, tot i que en diversos mecanismes participatius es van assolir graus elevats de representativitat (és el cas de l'estudi d'opinió de la Regió Metropolitana de Barcelona i l'enquesta telefònica de les Terres de l'Ebre, que es descriuen a l'apartat 4.2). Per a la resta de mecanismes, es va apostar per assolir la representativitat dels discursos, i, així, enriquir al màxim els resultats. La

representativitat estadística, a més de requerir molts recursos econòmics i humans, no és cost-efectiva atenent els objectius dels catàlegs, perquè la informació obtinguda invertint més recursos pot ser molt similar a la que ja es té a partir d'una selecció de les veus més representatives del ventall de percepcions i inquietuds relacionades amb el paisatge.

Els mecanismes participatius dels catàlegs es van dirigir, principalment, a dos tipus d'interlocutors: els agents del paisatge i el conjunt de la societat.

- Agents del paisatge: són persones o entitats públiques o privades interessades en el paisatge, que en fan ús o tenen competències en la seva gestió. És a dir, els agents són aquelles persones o entitats que, com a conseqüència de les seves tasques habituals, tenen una certa incidència en la planificació i la gestió del paisatge. En el cas dels catàlegs, es contemplen dos tipus d'agents: els agents de l'àmbit d'estudi i els externs. Els agents de l'àmbit d'estudi són representants d'administracions locals, d'altres institucions del territori (col·legis professionals amb delegació, universitats, centres de recerca) o de sectors econòmics vinculats al paisatge (pagesos, ramaders, constructors, empreses turístiques), i col·lectius socials que centren la seva activitat principal en aquell territori (entitats excursionistes, entitats de conservació del patrimoni cultural, agrupacions de propietaris, usuaris del medi, grups ecologistes, caçadors). Els agents externs a l'àmbit d'estudi són, en canvi, representants dels departaments de la Generalitat (sobretot dels departaments de Política Territorial i Obres Públiques; de Medi Ambient i Habitatge; d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural; de Cultura i Mitjans de Comunicació, incloent-hi les agències i altres organismes públics), i representants d'altres entitats públiques i privades externes a l'àmbit territorial (col·lectius del sector primari, organitzacions no governamentals i instituts i grups de recerca, entre d'altres). Malgrat el gran interès per a tota mena de processos que tenen a veure amb l'ordenació i gestió del paisatge, la informació sobre els agents del paisatge no és fàcil d'aconseguir, ja que cal un gran coneixement del territori i de les entitats socials que hi actuen.

-
- Persones a títol individual: atès que es considera necessari que els catàlegs recullin l'opinió del conjunt de la societat, es va convidar a participar persones a títol individual, sobretot residents a les zones objecte d'estudi i visitants. L'opinió d'aquestes persones és rellevant per als objectius del catàleg, ja que aporten un coneixement vivencial sobre el paisatge, generat a partir de l'experiència del paisatge en la seva vida quotidiana. Cal tenir en compte que sempre és molt més fàcil captar les opinions dels grups organitzats, en aquest cas agents del paisatge, que de la ciutadania en general. Per assegurar la participació de la ciutadania no organitzada és necessari invertir-hi més esforços.

Els equips redactors dels catàlegs també van establir contactes puntuals amb persones del territori durant les fases de treball de camp. Aquest treball aïllat, en no emmarcar-se en un procés participatiu més ampli i amb uns objectius concrets, no es pot considerar participació de la mateixa manera que els mecanismes que s'exposen en aquesta publicació, però va aportar informació d'interès.

El nombre de participants en el conjunt de processos participatius dels set catàlegs se situa al voltant de les 5.000 persones, entre agents del paisatge i persones a títol individual, que en molts casos van fer diverses aportacions. Cal esmentar que algunes persones i agents van participar en més d'un mecanisme participatiu d'un mateix catàleg i, també, que algun agent va participar en processos de més d'un catàleg, fet que pot fer disminuir la xifra real de participants. Entre els agents del paisatge, destaca la participació de nombroses institucions catalanes com les administracions d'àmbit local (ajuntaments, consells comarcals), els col·legis professionals, les entitats excursionistes, els sindicats o els centres de recerca. Cal tenir en compte que en la major part dels casos la participació es va fer per iniciativa pròpia, sense que s'anés a buscar directament la persona. Així doncs, un gran nombre de persones van decidir dedicar temps a analitzar com és el seu paisatge i a fer propostes per millorar-lo. El catàleg que va tenir una participació més elevada en proporció a la població de l'àmbit territorial és el Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre, seguit del de l'Alt

---

Pirineu i Aran (amb una elevada participació de població forana a l'àmbit territorial) i del de les Comarques Gironines.

4.1.2. Disseny metodològic i tipologia de les tècniques de participació

En l'àmbit de la planificació i la gestió del paisatge no existeix una metodologia participativa unànimement reconeguda i, per aquesta raó, el disseny metodològic de la participació dels catàlegs de paisatge té, com els mateixos catàlegs de paisatge, un cert caràcter experimental. El procés participatiu es va plantejar com una metodologia que s'havia d'anar construint i dissenyant a mesura que s'anessin elaborant els catàlegs de paisatge i s'anés aprenent dels possibles errors.

A l'hora de dissenyar la metodologia, l'Observatori del Paisatge va tenir en compte dos requisits: en primer lloc, els processos participatius havien d'incidir en totes les fases d'elaboració del catàleg i, per tant, el procés participatiu havia d'avançar en paral·lel amb l'elaboració dels catàlegs (vegeu la figura 4). En segon lloc, calia que els processos participatius abastessin un ventall ampli i divers de participants representatius de la societat. Per aquest motiu es van dissenyar instruments complementaris, adreçats a públics diferents, per ser portats a terme al llarg de l'elaboració del catàleg (vegeu la taula 4).

Per maximitzar l'obtenció d'informació es van combinar instruments participatius amb components qualitius, quantitatius i deliberatius. A continuació es descriuen les tres grans tipologies de tècniques que es van fer servir en els processos participatius.

- Tècniques quantitatives: també anomenades distributives, busquen el coneixement objectiu sobre determinats fets, opinions, actituds, motivacions o sentiments a partir dels quals poder fer inferències sobre la realitat objecte d'estudi. Convé aclarir que malgrat la tendència a anomenar enquesta a aquest tipus de mecanismes, quan no es pot garantir la representativitat estadística de la mostra, són preferibles d'al-

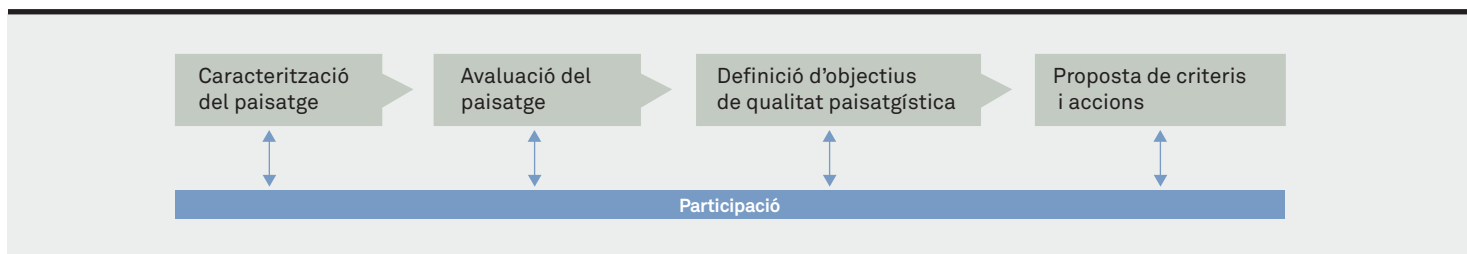

Figura 4. Incidència de la participació en les fases d'elaboració dels catàlegs del paisatge.

tres denominacions, com ara consulta o estudi d'opinió. Per als catàlegs de paisatge, es va optar per utilitzar alguns instruments amb el format de la pregunta-resposta (qüestionari semiestructurat) propi de les tècniques quantitatives. Aquests tipus de tècniques permeten arribar a un nombre important de persones, la majoria de les quals probablement

Imatge 6. Per als catàlegs de paisatge es van realitzar consultes amb el format de pregunta-resposta propi de les tècniques quantitatives.

no haurien participat amb els altres instruments, ja sigui per manca d'interès o per desconeixement. Així, es pot dir que els instruments de notable component quantitativ són una bona manera d'aproximar-se a la percepció del paisatge per part de la població en general, la qual pot no tenir un especial interès en aquesta temàtica. De tota manera, cal tenir en compte que el format pregunta-resposta neutralitza allò imprevist i espontani, i fa difícil copsar la dimensió més vivencial del paisatge. A més, l'enfocament quantitativ només pot oferir coneixement tancat per part dels participants, sense generar debat ni intercanvi entre ells.

- Tècniques qualitatives: la percepció del paisatge és tan diversa i depèn de tants factors que es fa difícil cenyir-se a una interpretació dels punts de vista de la ciutadania i els agents del paisatge en termes estrictament quantitativs. És per això que el procés participatiu dels catàlegs també va tenir en compte els instruments qualitativs. Les tècniques qualitatives, també anomenades estructurals, a través del format de la conversa i mitjançant l'anàlisi del discurs pretenen assolir coneixement subjectiu (opinions, sentiments o creences), altament rellevant en l'anàlisi del paisatge, on la informació, obtinguda directament de les persones seleccionades, és tractada per tal de fer emergir idees, reflexions, valors o dimensions del fenomen que altrament quedarien exclosos. En aquest tipus de tècniques no és rellevant la representativitat de la mostra dels participants, sinó del discurs. En aquest cas, l'objectiu del disseny de la mostra radica a reco-

Tipologia tècnica	Aspectes positius	Inconvenients
Quantitativa	<ul style="list-style-type: none"> • Possibilita arribar a un gran nombre de persones. • Permet generar un volum d'informació important. • Facilita un elevat control sobre les respostes. • En funció de la mostra, permet realitzar inferències sobre un grup poblacional més gran. 	<ul style="list-style-type: none"> • Es fa difícil abordar la dimensió emocional del paisatge. • No permet l'intercanvi i el debat. • No facilita reflexions ni anàlisis aprofundides. • No permet enregistrar realitats més enllà d'aquelles estructurades en els qüestionaris.
Qualitativa	<ul style="list-style-type: none"> • Permet identificar els principals discursos sobre paisatge. • S'assoleix un grau elevat d'aprofundiment en les aportacions. • Permet abordar la dimensió emocional del paisatge. • Permet enregistrar una gran diversitat de realitats. 	<ul style="list-style-type: none"> • No permet l'intercanvi i el debat. • No arriba a un gran nombre de persones.
Deliberativa	<ul style="list-style-type: none"> • S'assoleix coneixement grupal. • Permet l'intercanvi i el debat. • Permet detectar elements de consens i de dissens. 	<ul style="list-style-type: none"> • Es fa difícil convocar tots els perfils i discursos significatius. • Els participants han d'estar disposats a determinades dinàmiques grupals. • No arriba a un gran nombre de persones. • És difícil abordar tot l'àmbit territorial del catàleg de paisatge.

Taula 3. Aspectes positius i inconvenients de les tipologies de les tècniques utilitzades en els catàlegs.

llir tots els discursos i punts de vista existents al voltant de l'objecte d'estudi i a assolir un elevat grau d'aprofundiment de les aportacions. Val a dir que per la pròpia característica del mecanisme no arriba a un nombre elevat de persones.

- Tècniques deliberatives: els catàlegs també van disposar d'instruments participatius amb component deliberatiu o dialèctic. Aquestes tècniques de participació consisteixen a obtenir informació i coneixement a través de la interacció entre participants. Pretenen, a partir del diàleg, obtenir coneixements del grup, contrastar punts de vista, explorar vies de consens i posar de manifest elements de dissens. Les dinàmiques de grup varien en funció dels objectius, però totes tenen en comú el debat i el diàleg com a ingredients fonamentals. Es tracta de treballar i debatre per arribar al consens a través de l'argumentació i del raonament, i, quan això no sigui possible, recollir la diversitat d'opinions. L'objectiu és assolir un discurs col·lectiu o, almenys, delimitar amb exactitud quines són les causes dels conflictes. Són tècniques que permeten l'intercanvi i el debat d'opinions, però, per les

seves característiques, no arriben a un gran nombre de persones.

La combinatòria de tècniques (i d'instruments) participatius utilitzada en el procés d'elaboració dels catàlegs mostra la variabilitat potencial de la participació en l'ordenació del paisatge. Precisament, la combinació de tècniques quantitatives, qualitatives i deliberatives va permetre complementar els aspectes positius i els inconvenients de cada tipus de tècniques (vegeu la taula 3).

4.2. Els instruments utilitzats

Aquest apartat desgrana els instruments de participació que es van utilitzar en l'elaboració dels set catàlegs de paisatge de Catalunya, se'n descriu el mecanisme i se'n fa una valoració. Com ja s'ha esmentat, la metodologia participativa, igual que la resta de metodologia d'elaboració dels catàlegs, es va anar

construint i perfilant a mesura que es van anar elaborant els catàlegs. Aquest fet, sumat a les característiques de cada territori i el condicionant dels recursos disponibles, va fer que els processos i, per tant, els instruments participatius no fossin iguals en tots els catàlegs. En total es van utilitzar vuit instruments diferents però, mentre alguns instruments es van fer servir només en un catàleg, n'hi ha d'altres que es van emprar en tots els catàlegs encara que amb lleugeres modificacions. Així, les diferents combinacions d'instruments van generar processos participatius propis per a cada catàleg (vegeu les taules 4 i 5).

Com s'evidencia en els següents apartats i tal com mostra la figura 5, els instruments dels catàlegs amb més component quantitatiu són l'enquesta telefònica, l'estudi d'opinió i, en part, la consulta web. El grup de discussió i l'entrevista en profunditat als agents del paisatge són els dos instruments amb el component qualitatiu més important, per bé que totes les tècniques utilitzades en els processos participatius dels catàlegs de paisatge tenen, en diferent mesura, un cert component qualitatiu. Tant el grup de discussió com l'entrevista als agents s'orientaven a una doble finalitat estratègica: copsar discursos rellevants i alimentar el procés participatiu en el seu conjunt. Hi ha una àmplia correspondència entre aquests dos instru-

ments, però també distincions en la seva preparació i realització. La consulta per mitjà del web, per la seva banda, també va incorporar una aproximació qualitativa, atès que moltes preguntes eren de caràcter obert. Els instruments participatius dels catàlegs amb un component deliberatiu més important són els tallers oberts, els tallers amb agents i els tallers amb persones a títol individual.

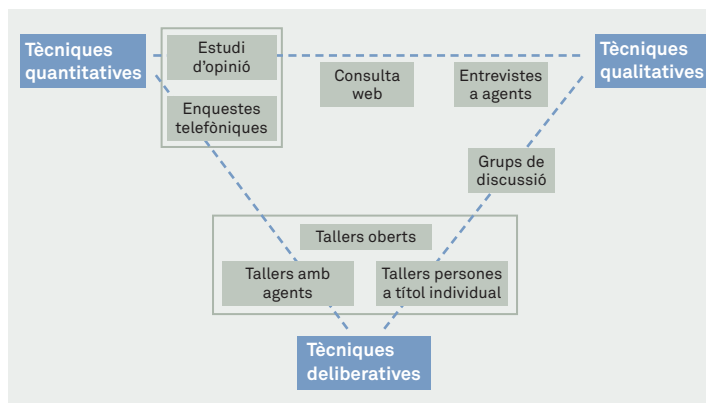

Figura 5. Classificació dels instruments participatius dels catàlegs segons la tipologia de tècniques utilitzades.

Instrument	Tipologia de participants	Fases dels catàlegs amb major incidència	Catàlegs
Enquesta telefònica	Persones a títol individual	Caracterització i avaluació	Terres de l'Ebre
Estudi d'opinió	Persones a títol individual	Caracterització i avaluació	Regió Metropolitana de Barcelona (RMB)
Consulta web	Persones a títol individual	Caracterització, avaluació i definició dels objectius de qualitat paisatgística (OQP)	Tots els catàlegs
Entrevistes a agents	Agents del paisatge i persones a títol individual	Caracterització i avaluació	Tots els catàlegs excepte RMB
Grups de discussió	Agents del paisatge	Avaluació i definició OQP	Terres de l'Ebre
Tallers amb agents	Agents del paisatge	Definició OQP i definició de criteris i accions	RMB, C. Centrals i Terres de l'Ebre
Tallers persones a títol individual	Persones a títol individual	Avaluació, definició OQP i definició de criteris i accions	C. Gironines i Alt Pirineu i Aran
Tallers oberts	Persones a títol individual i agents del paisatge	Caracterització i avaluació	RMB, C. Centrals i Terres de l'Ebre

Taula 4. Algunes característiques dels instruments utilitzats en els catàlegs.

Catàleg i instruments	Participants
Alt Pirineu i Aran	
Entrevistes a agents	21
Taller amb persones a títol individual	9
Consulta web	152 (243 aportacions)
TOTAL	182 participants
Camp de Tarragona	
Entrevistes a agents	24
Consulta web	566 (849 aportacions)
TOTAL	590 participants
Comarques Centrals	
Tallers oberts	32
Entrevistes a agents	38
Tallers amb agents	52
Consulta web	176 (211 aportacions)
TOTAL	375 participants
Comarques Gironines	
Entrevistes a agents	32
Taller amb persones a títol individual	7
Consulta web	551 (827 aportacions)
TOTAL	590 participants
Regió Metropolitana de Barcelona	
Tallers oberts	32
Estudi d'opinió	1.050
Tallers amb agents	62
Consulta web	577 (737 aportacions)
TOTAL	1.721 participants
Terres de l'Ebre	
Enquesta telefònica	811
Consulta web	251 (376 aportacions)
Entrevistes a agents	22
Grups de discussió	33
Tallers amb agents	45
Tallers oberts	21
TOTAL	1.183 participants
Terres de Lleida	
Entrevistes a agents	22
Consulta web	313 (470 aportacions)
TOTAL	335 participants

Taula 5. Instruments utilitzats a cada catàleg i nombre de participants.

En els següents apartats es descriuen les diverses tècniques de participació utilitzades en l'elaboració dels catàlegs i se'n fa una valoració. L'explicació va acompanyada d'unes taules que resumeixen les principals característiques de cada instrument.

4.2.1. Enquesta telefònica

L'instrument va consistir en una enquesta telefònica a una mostra de població representativa de la realitat social del territori de les Terres de l'Ebre. L'objectiu principal era obtenir una primera aproximació a la percepció del paisatge per part de la ciutadania i el seu posicionament al respecte.

Participants

Es va enquestar una mostra de 811 persones, majors de 18 anys, representativa estadísticament de la població de l'àmbit del catàleg. La selecció de les persones a entrevistar va venir determinada tant per la proporcionalitat del nombre de població de les comarques i dels municipis de l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre, com per les quotes d'edat i sexe d'aquests territoris. A partir dels barems de proporcionalitat, la selecció concreta de les llars es va realitzar mitjançant tècniques aleatòries simples de la guia telefònica de cada municipi.

Mecanisme i informació obtinguda

Aquest procés participatiu, que va durar dos mesos, es va iniciar un cop es disposava d'una diagnosi inicial i d'una primera proposta d'unitats de paisatge de les Terres de l'Ebre. El disseny del qüestionari es va pensar acuradament per tal que les preguntes tinguessin un marcat caràcter divulgatiu i l'enquesta durés entre 10 i 15 minuts. El qüestionari (vegeu l'annex 1) es va estructurar en diversos blocs de preguntes a partir dels requeriments de les fases d'elaboració del catàleg.

Per assegurar uns bons resultats, les preguntes es van acabar de perfilar i contrastar amb una prova pilot a un nombre reduït de

Objectius	<ul style="list-style-type: none"> · Contactar amb una mostra representativa de la societat. · Caracteritzar el tipus de contacte que la població manté amb l'entorn. · Aproximar-se a la percepció i a la vivència del paisatge. · Determinar la percepció ciutadana sobre l'evolució del paisatge (passat, present i futur pròxim), així com també sobre els factors que n'influencien l'evolució. · Determinar el grau d'implicació social en temes de paisatge. · Identificar els principals desitjos, actituds i posicionaments vers el paisatge. 		
Incidència en les fases d'elaboració del catàleg			
Tipologia dels participants	Població de 18 anys i més que resideix a l'àmbit	Nombre de participants	800 persones
Durada aproximada	Uns 2 mesos	Dedicació demanada als participants	Respondre telefònicament les preguntes d'un qüestionari (15 minuts)
Requisits de l'instrument	Disposar d'una proposta avançada d'unitats de paisatge, d'elements identificatius i de diagnosi del paisatge per a l'àmbit.		
Catàlegs	Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre		

Taula 6. Resum de les característiques de l'enquesta telefònica.

■ molta incidència; ■ força incidència; ■ poca incidència; ■ sense incidència

persones i es va formar l'equip d'entrevistadors en relació als objectius de l'estudi i als principals conceptes vinculats al paisatge.

Amb l'objectiu de motivar la participació dels consultats des de la transparència informativa, el formulari incorporava, en primer lloc, una breu explicació de la finalitat de l'estudi així com dels seus promotors. L'enquesta s'iniciava amb un seguit de preguntes encaminades a crear un bon ambient, relatives a temes poc conflictius i de fàcil resposta, però que van aportar informació d'interès per a les fases de caracterització i avalu-

ció del paisatge. Les preguntes anaven dirigides a conèixer els valors que la població atorga als paisatges, tant els tangibles (històric, social) com els intangibles (estètic, simbòlic, identitari). Així, es va preguntar per l'ús del paisatge (tipologia d'activitats que s'hi realitzen i la seva freqüència) i pels paisatges distintius de l'àmbit del catàleg.

Un cop plantejades les preguntes introductòries, l'enquesta abordava les qüestions més comprometedores relatives a les creences dels individus vers el paisatge (percepcions), als

---

coneixements al respecte (opinions) i a les accions que hi realitzaven (actituds). Concretament, algunes de les preguntes van anar encaminades a conèixer les percepcions sobre l'estat dels paisatges actuals i sobre els factors que a criteri dels enquestats havien provocat l'estat actual del paisatge. També es va preguntar per la possible evolució futura de cadascun dels paisatges plantejats i per les actuacions que serien oportunes per a millorar-los.

Es van reservar per al final les preguntes demogràfiques bàsiques (com edat, ocupació o estudis) i la història personal (lloc de naixement, origen familiar, segones residències, parcel·les agràries, entre d'altres). Aquests temes, per la dimensió personal que abordaven, van permetre determinar les variables que podien influir en una o altra valoració, percepció, diagnòsi i/o opinió en relació als paisatges. Per exemple, es va preguntar pels anys que feia que la persona entrevistada vivia a les Terres de l'Ebre, la qual cosa va permetre conèixer el pes d'aquell paisatge en la seva vivència personal. Atesa la importància paisatgística de la matriu agrària a les Terres de l'Ebre, també es va preguntar als participants si disposaven de trossos o parcel·les de terra.

Imatge 7. La matriu agrària té una gran importància paisatgística a les Terres de l'Ebre, raó per la qual l'enquesta telefònica s'hi va referir.

Valoració de l'instrument

Les aportacions de l'enquesta telefònica varen ser útils sobretot per a les fases de caracterització i avaluació del paisatge, però també van aportar informació d'interès per a la definició d'objectius de qualitat paisatgística i criteris i accions del Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre. La informació va resultar profitosa per a complementar la diagnòsi feta per l'equip redactor del catàleg i per a dissenyar els següents processos participatius.

L'enquesta telefònica va possibilitar conèixer valoracions, opinions, percepcions i actituds en relació al paisatge d'una mostra representativa de la població de les Terres de l'Ebre. Aquest mecanisme, per les seves característiques, facilita accedir a molta gent en poc temps, fet que va propiciar que el nombre de participants fos major que en altres mecanismes utilitzats en els processos d'elaboració dels catàlegs de paisatge de Catalunya. Al mateix temps, la mostra també presentava una major diversitat que la d'altres instruments, ja que es va enquestar persones a títol individual (seleccionades a l'atzar i localitzades a casa seva), moltes de les quals possiblement no haurien accedit a altres instruments participatius, per manca d'interès específic o perquè la difusió no els hagués arribat. Per tant, en arribar a un major volum de població i de perfils molt diferenciats es pot afirmar que les enquestes telefòniques van complementar les aportacions obtingudes en altres instruments participatius. D'aquesta manera, l'enquesta telefònica va permetre detectar punts de vista oposats als dels agents del paisatge i als de persones directament interessades en aquest tema. Per exemple, en l'enquesta telefònica, els paisatges agraris d'altiplans, serres i planes van ser els espais menys valorats com a distintius del territori, si bé es relacionaven amb la realització d'activitats quotidianes (com visitar familiars i amics o anar a comprar productes de la terra) i del treball agrícola. En canvi, tant els agents del paisatge com les persones interessades a títol individual valoraven més aquests paisatges, i els consideraven com un dels elements més representatius de les Terres de l'Ebre, tot i que potser no tenien el mateix tipus de contacte amb aquest paisatge. En definitiva, si no s'hagués rea-

Punts clau de l'enquesta telefònica

Realitzar-la durant la primera fase d'elaboració del catàleg.

El pressupost destinat a les entrevistes ha de permetre arribar a una quantitat de població que sigui estadísticament representativa, per la qual cosa la mida de la població és determinant.

Reservar un temps al principi de l'entrevista per facilitar que la persona entrevistada es relaxi i deixar les qüestions personals que puguin ser més delicades per al final.

Formar l'equip d'entrevistadors quant als objectius de l'estudi i sobre els principals conceptes vinculats al paisatge.

Dur a terme una prova pilot amb un nombre reduït d'entrevistes abans de procedir amb el conjunt de la població per tal d'introduir millores si escau.

Aspectes positius

Inconvenients

Permet realitzar inferències sobre un grup poblacional més gran atesa la representativitat de la mostra objecte d'estudi.

No dóna lloc al debat i a l'intercanvi entre els participants.

Facilita un elevat control sobre les respostes ja que propicia l'operativitat i l'anàlisi de les dades obtingudes mitjançant el qüestionari estructurat.

No facilita les reflexions i les anàlisis profundes.

Genera un important volum d'informació.

No permet reflectir cap altra realitat més enllà de l'estructurada en les preguntes del qüestionari.

Presenta dificultats per a copsar la dimensió més vivencial del paisatge.

Taula 7. Punts clau, aspectes positius i inconvenients de l'enquesta telefònica.

litzat l'enquesta telefònica, no s'haurien pogut detectar punts de vista tan dispersos.

Els resultats de les enquestes van indicar que el Delta de l'Ebre és considerat el paisatge més distintiu de les Terres de l'Ebre

Imatge 8. Les enquestes van evidenciar que, en general, els ebrencs tenen una imatge positiva dels seus paisatges, a excepció del litoral, on es percep una sensació de desordre, soroll i de manca de consideració pel patrimoni.

(61,6%), seguit del riu Ebre (34,3%) i dels Ports (16%). El Delta de l'Ebre és, a més, un espai visitat per gran part de les persones que es van entrevistar (88%), sobretot per anar-hi a passejar o a fer excursions, i la seva imatge s'associa a atributs positius, però hi ha una certa preocupació pel seu estat actual i futur. De fet, un 45,7% de les persones consultades que coneixen aquest espai creien que empitjoraria, mentre que en el cas del riu Ebre la proporció era del 28,7%. Per contra, el litoral, tot i que havia estat àmpliament visitat (77%) i percebut com un paisatge distintiu per l'11% de la població consultada és, al mateix temps, el paisatge amb una imatge menys positiva. Es considera un espai caracteritzat pel desordre i el soroll i es responsabilitza del seu estat deficient al creixement urbanístic. El 31,2% creia que empitjoraria en un futur. En general, segons els enquestats, el creixement urbanístic i el creixement industrial són els factors que més han propiciat l'estat deficient d'alguns paisatges de les Terres de l'Ebre.

4.2.2. Estudi d'opinió

Va consistir en un conjunt d'entrevistes realitzades porta per porta per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB) amb l'objectiu d'obtenir una primera aproximació a la percepció, a la vivència i als valors del paisatge així com als desitjos en relació al paisatge per part de la població de la Regió Metropolitana de Barcelona.

Participants

Es va entrevistar una mostra de 1.050 ciutadans de 16 anys o més de la Regió Metropolitana de Barcelona. La distribució de

les entrevistes per comarques no va ser proporcional a la seva població, ja que es va considerar més adient, per reduir l'error mostral, disposar de dades de totes les comarques amb un mínim de mostra de 100 entrevistes. L'estudi d'opinió tampoc no es va realitzar seguint la proporcionalitat per grups d'edat, ja que es va sobrerrepresentar la població de més de 64 anys (35% de les persones enquestades) per la seva major vivència del paisatge. En total es va entrevistar persones de 104 municipis, dels 163 de la Regió Metropolitana de Barcelona, de diferent grandària poblacional, i corresponents a les 22 unitats de paisatge definides a priori per l'equip redactor del catàleg. La selecció de les persones a entrevistar es va realitzar mitjançant l'extracció aleatòria d'adreces per municipis, amb l'objectiu de recollir la màxima diversitat d'opinions.

Objectius	<ul style="list-style-type: none"> · Aproximar-se a la percepció i a la vivència del paisatge que experimenta la població. · Identificar unitats de paisatge. · Identificar valors del paisatge, especialment els intangibles. · Identificar els principals desitjos, actituds i posicionaments vers el paisatge. 		
Incidència en les fases d'elaboració del catàleg			
Tipologia dels participants	Població de 16 anys i més que resideix a l'àmbit	Nombre de participants	1.050 persones
Durada aproximada	Uns 6 mesos	Dedicació demanada als participants	Entrevistes d'uns 30 minuts
Requisits de l'instrument	<ul style="list-style-type: none"> · Disposar d'una primera aproximació al paisatge de l'àmbit. · Disposar d'imatges i mapes de l'àmbit territorial. 		
Catàlegs	Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona		

Taula 8. Resum de les característiques de l'estudi d'opinió.

■ molta incidència; ■ força incidència; ■ poca incidència; ■ sense incidència

---

Mecanisme i informació obtinguda

Aquest procés participatiu va durar sis mesos i es va iniciar amb la definició dels objectius, l'estructura i els continguts del qüestionari. El qüestionari es va dissenyar perquè les entrevistes tinguessin una durada aproximada de 30 minuts, fossin al màxim de divulgatives i fessin emergir les diferències territorials de l'àmbit territorial del catàleg, evitant tractar únicament aquells paisatges, aspectes i elements més coneguts. Una vegada definit el qüestionari, es va verificar la validesa de les preguntes amb una prova pilot que va permetre fer alguns canvis i millorar el mecanisme. Per assegurar l'èxit de l'estudi, es va formar els entrevistadors i codificadors en relació als objectius de l'estudi i als principals conceptes vinculats al paisatge. La realització de les entrevistes presencials va durar tres mesos i paral·lelament es van anar revisant i tractant els resultats dels qüestionaris.

Imatge 9. L'estudi d'opinió va permetre conèixer la preferència dels habitants de la Regió Metropolitana de Barcelona pels paisatges vinculats a la natura, al mar i a la platja, seguits dels monuments o edificis històrics.

El qüestionari (vegeu l'annex 2) estava format per 33 preguntes. L'entrevista tenia lloc a casa de la persona entrevistada, fet que es va aprofitar per a observar l'entorn del domicili (tipus d'habitatge i barri), així com les actituds mostrades durant l'entrevista. La visita s'iniciava amb una breu explicació de la finalitat de l'estudi i la rellevància de l'opinió i experiència de la ciutadania envers el paisatge. La introducció també servia per explicar com els catàlegs de paisatge de Catalunya entenen el paisatge, i, d'aquesta manera, crear un marc comú per garantir que les diverses respostes fossin comparables. A partir d'aquesta primera presa de contacte s'iniciaven les preguntes del qüestionari. En l'apartat inicial d'identificació i caracterització de paisatges, es demanava als entrevistats que enumeressin i localitzessin en un mapa tots els paisatges de la Regió Metropolitana de Barcelona que recordaven espontàniament i que esmentessin els que més els agradaven i els que menys. Per caracteritzar aquests espais, calia identificar els principals elements que, segons els entrevistats, contribueixen a fer-los més o menys atractius. Per completar la informació es va demanar als entrevistats que valoressin 20 fotografies de diferents tipus de paisatges de la Regió Metropolitana de Barcelona, en una escala de 0 a 10, on el 0 representava el que agradava menys i el 10 representava el que agradava més.

Independentment dels paisatges identificats com a més representatius o com a més o menys valorats, es va preguntar els enquestats pel seu paisatge quotidià. Concretament es va demanar que se citessin tres paisatges que formessin part del seu entorn quotidià diari, la relació amb aquest paisatge quotidià (els vincles emocionals) i la seva valoració. Per identificar el paisatge que es veu al llarg del dia es va demanar que especificassin els tipus de paisatge que veien des de la finestra de casa seva i els que es trobaven de camí a la feina o al centre d'estudi. Finalment, també es va preguntar a les persones entrevistades sobre les transformacions paisatgístiques en els darrers anys i la valoració que en feien.

Valoració de l'instrument

Malgrat que l'estudi d'opinió va arribar a una quantitat important de persones de la Regió Metropolitana de Barcelona, moltes de les quals probablement no hi haurien participat per altres vies o mecanismes per iniciativa pròpia, la limitació de pressupost va impedir que s'assolís una mostra estadísticament prou representativa del conjunt de prop de cinc milions de persones que viuen en aquest àmbit territorial. Aquest objectiu era especialment difícil d'aconseguir en aquest catàleg en tractar-se de l'àrea més poblada de Catalunya. A més, per les pròpies característiques del mecanisme (entrevistes realitzades porta per porta), tampoc no es va poder arribar a col·lectius no residents en els municipis de l'àmbit, però que podien haver fet aportacions rellevants (visitants, turistes i treballadors residents fora de l'àmbit territorial). De tota manera, sí que es van poder copsar múltiples visions diferents sobre el paisatge d'aquesta àrea.

L'estudi d'opinió va mostrar un elevat potencial per a subministrar informació útil tant per a l'equip redactor del catàleg, just en l'inici de la caracterització i avaluació del paisatge, com per a les diverses polítiques públiques amb incidència sobre el territori. Per exemple, va permetre identificar els paisatges més coneguts i els més representatius de la Regió Metropolitana de Barcelona. Aquests són la Sagrada Família, el Montseny o Montserrat, que van ser citats per un 20% o un 30% de la població enquestada, seguits de Collserola, el parc Güell, Montjuïc, la Rambla, Sitges i el Tibidabo. Els resultats evidencien un clar predomini d'elements que formen part dels referents monumentals de la ciutat de Barcelona i altres referents paisatgístics que tenen a veure sobretot amb els espais naturals amb més freqüentació de visitants. El qüestionari també va permetre conèixer que els paisatges que agraden més són el Montseny i Montserrat, espais naturals però amb un elevat component simbòlic i cultural per a molts catalans. També hi ha predilecció pel mar i la platja, així com per edificis històrics i monumentals. En canvi, a l'hora d'identificar els paisatges que agraden menys, les respostes van ser molt variades i poc precises. A grans trets, els paisatges que menys agraden

són barris considerats degradats del Barcelonès (com el Raval o la Mina), algunes ciutats de la perifèria de Barcelona (com Badalona, Sant Adrià del Besòs o Santa Coloma de Gramanet) i espais funcionals molt vinculats a activitats industrials i que trenquen la trama urbana, com el port de Barcelona o la Zona Franca. Aquesta resposta es va veure confirmada per la valoració de les 20 fotografies: en conjunt, els paisatges considerats autènticament bells són els naturals (incloent-hi també el marítim), mentre que aquells paisatges que formen part de l'entorn habitat i de l'entorn habitual de relació i mobilitat de les persones són els considerats menys bonics.

És convenient no oblidar que la valoració dels paisatges no és ben bé un fet personal, o no és només un fet personal, sinó que respon a factors històrics, culturals o geogràfics que determinen la manera de mirar el món, d'atorgar valor a determinats elements en detriment d'altres. Hi ha unes pautes socials en la percepció del paisatge. És a dir, en funció de la posició social que es té i del rol que s'exerceix dins la societat, els interes-

Imatge 10. Els paisatges funcionals vinculats a activitats industrials, com ara el port comercial de Barcelona, són poc apreciats.

sos, els gustos i les percepcions es modelen de manera diferent. A més, habitualment aquestes pautes es comparteixen amb persones amb trets socials similars, amb un tipus de feina semblant, que realitza les mateixes activitats d'oci o comparteix un mateix tipus de residència. Així, per exemple, l'estudi d'opinió va permetre identificar diferències entre la població segons el nivell d'estudis, i es va veure que la població amb estudis universitaris valora els paisatges que tenen un valor natural o ecològic per sobre d'altres tipus de paisatge. També es van detectar diferències segons el lloc de naixement. En aquest sentit, el coneixement de la cultura i dels referents simbòlics i d'identitat, fins i tot religiosos, és determinant en la resposta.

Les respostes en relació al paisatge quotidià indiquen que la major part de la població de la Regió Metropolitana de Barcelona fa vida en un entorn urbà i que els paisatges que contemplen des de la finestra de casa seva són majoritàriament funcionals, és a dir, relacionats amb usos residencials i amb la capacitat de proporcionar beneficis econòmics. Tanmateix, un de cada quatre entrevistats percep elements naturals i ecològics des de casa seva, i pocs hi veuen elements historicoartístics o religiosos. Aquests percentatges disminueixen considerablement quan es pregunta pels paisatges que es veuen de camí a la feina o al centre d'estudis. Curiosament, molt pocs enquestats van fer referència al paisatge costaner quan parlaven del seu paisatge quotidià, tot i que bona part de la població viu en municipis que tenen mar o que el tenen relativament a prop. També és significatiu que el 12,5% de la població comentés que canvia de trajecte a l'hora de fer camí cap a la feina o cap al centre d'estudis per apreciar un millor paisatge. Analitzant les dades es detecta que aquesta dada augmenta a mesura que s'incrementa la grandària del municipi i que el nombre també és major entre les dones que entre els homes. El fet de canviar de trajecte facilita la visió de paisatges considerats bonics.

Segons els enquestats, els aspectes que es valoren més positivament del paisatge quotidià són la tranquil·litat, la bona comunicació i la varietat d'oferta comercial. En canvi, els aspectes negatius són els que estan relacionats amb els inconvenients de la vida a les ciutats: el trànsit, la brutícia, el soroll,

Punts clau de l'estudi d'opinió

Realitzar-lo a la primera fase d'elaboració del catàleg.

Dissenyar un qüestionari on, sempre que sigui viable, les preguntes tinguin múltiples respostes possibles. D'aquesta manera, s'evita que s'esmentin únicament aquells paisatges, aspectes o elements més habituals, i es fan emergir les diferències territorials.

Formar els equips d'entrevistadors i codificadors quant als objectius de l'estudi i quant als principals conceptes vinculats al paisatge.

Dur a terme una prova pilot amb un nombre reduït d'entrevistes abans de procedir amb el conjunt de la població triada.

Reservar un temps al principi de l'entrevista per a explicar a la persona entrevistada la rellevància de la seva opinió i experiència envers la percepció del paisatge i definir els principals conceptes que apareixen al llarg del qüestionari per tal de garantir que totes les respostes siguin comparables.

Aspectes positius	Inconvenients
S'arriba a persones que no haurien participat amb altres mecanismes de caràcter més voluntari.	No dona lloc al debat ni a l'intercanvi d'opinions entre els entrevistats.
Genera un important volum d'informació.	No facilita les reflexions ni les anàlisis profundes.
Permet un elevat control sobre les respostes en facilitar l'operativitat i l'anàlisi de les dades obtingudes gràcies a la codificació de totes les respostes.	No propicia el consens en la percepció del paisatge.
Aborda la dimensió emocional del paisatge.	Limita la realitat a la que està estructurada en les preguntes del qüestionari.
Possibilita lligar aspectes socials i demogràfics a la percepció del paisatge.	
El qüestionari semiestructurat utilitzat inclou una elevada proporció de preguntes obertes que permeten una anàlisi més enriquidora.	

Taula 9. Punts clau, aspectes positius i inconvenients de l'estudi d'opinió.

---

la contaminació, la massificació i la manca d'aparcament. Si s'analitzen els resultats en funció del paisatge que els entrevistats van identificar com a quotidià, el paisatge que més atributs positius reuneix segons les persones enquestades és el paisatge urbanitzat de baixa densitat. És en aquest paisatge on es troben percentatges més elevats de persones que valoren la seva bellesa, el silenci, el fet que sigui ordenat, que faci bona olor i que sigui singular. Per contra, els que van esmentar el seu paisatge quotidià com el paisatge d'infraestructures el definien com a lleig i artificial.

L'estudi també va permetre conèixer la percepció de la població enquestada sobre les transformacions que han sofert els paisatges de l'àmbit i quines consideraven que n'eren les principals amenaces. Segons els enquestats, els paisatges que s'han modificat més ràpidament són el paisatge costaner, el paisatge urbanitzat de baixa densitat i el paisatge no unitari (periurbà). De tota manera, independentment del ritme de les transformacions, la majoria dels habitants de la Regió Metropolitana de Barcelona (59%) considerava que aquests canvis havien estat positius; aquesta percepció destaca, sobretot, entre els que van esmentar que el seu paisatge quotidià era un paisatge urbà de baixa densitat.

De totes les aportacions de l'estudi d'opinió, les més valuoses per al catàleg estaven relacionades amb la localització d'elements d'interès ja que, per les pròpies característiques de l'instrument, es va poder precisar la ubicació dels miradors i elements singulars del paisatge.

4.2.3. Consulta ciutadana per mitjà del web

Aquest mecanisme va consistir en una consulta per mitjà del web de l'Observatori del Paisatge (www.catpaisatge.net) adreçada a la ciutadania en general per copsar la seva percepció sobre el paisatge, identificar valors i contrastar alguns resultats obtinguts pels equips redactors dels catàlegs. La consulta web es va utilitzar en tots els catàlegs de paisatge, però la seva concepció i disseny van anar evolucionant al llarg del procés d'ela-

---

boració dels catàlegs, incorporant-hi millores sempre que es va considerar necessari.

Participants

La consulta per mitjà del web es va plantejar com un instrument obert a la participació de qualsevol persona interessada en el paisatge, sense una selecció prèvia dels participants, a diferència de la resta dels instruments participatius dels catàlegs excepte dels tallers oberts. La resposta era a títol individual i de forma anònima per a incentivar la participació i l'expressió lliure de les opinions.

El fet de ser un mecanisme voluntari i no haver-hi un control sobre la mostra de població a consultar va dificultar l'obtenció d'una mostra estadísticament representativa de la població de cada un dels àmbits dels catàlegs. El nombre d'aportacions va variar molt entre uns catàlegs i els altres i també entre les diverses unitats de paisatge. Mentre que algunes unitats van tenir molt poques respostes, d'altres en van tenir més de 100 (cas de la unitat Reus-Tarragona, per exemple, amb 132 aportacions). En total es van recollir entre 210 i 840 aportacions per catàleg (vegeu la taula 5).

Les mostres no van seguir una proporcionalitat en qüestió d'edats, ja que la majoria de les persones que van participar a les set consultes tenien entre 20 i 45 anys (vegeu-ne la distribució a la figura 6). La participació de persones més grans de 65 anys quasi no va ser significativa (al voltant de l'1% dels participants), i els menors de 20 anys també van tenir una participació escassa, representant el 3% del total. És probable que la causa sigui la capacitat limitada d'accedir als continguts d'Internet del sector de població de més edat i la manca d'interès del sector més jove.

L'origen dels participants va variar segons el catàleg. Per exemple, en el de la Regió Metropolitana de Barcelona, el 78% dels participants eren d'aquell mateix àmbit territorial, mentre que en el cas de l'Alt Pirineu i Aran el gruix més important de res-

Objectius	<ul style="list-style-type: none"> · Contribuir a la reflexió personal sobre el paisatge. · Copsar la percepció i opinió que la ciutadania té del paisatge, i el sentiment general respecte al paisatge de l'àmbit territorial de cada catàleg. · Contrastar alguns dels resultats obtinguts per l'equip redactor (límits i noms de les unitats de paisatge, avaluació del paisatge, etc.). · Identificar valors del paisatge, o prioritzar valors prèviament identificats pels equips redactors. 		
Incidència en les fases d'elaboració del catàleg			
Tipologia dels participants	Persones a títol individual	Nombre de participants	Entre 200 i 800 per catàleg
Durada aproximada	Entre 2 i 4 mesos	Dedicació demanada als participants	Omplir formularis en línia (15-20 minuts)
Requisits de l'instrument	Disposar d'una proposta avançada d'unitats de paisatge, d'elements identificatius i de diagnosi del paisatge.		
Catàlegs	Tots els catàlegs de paisatge de Catalunya		

Taula 10. Resum de les característiques de la consulta per mitjà del web.

■ molta incidència; ■ força incidència; ■ poca incidència; ■ sense incidència

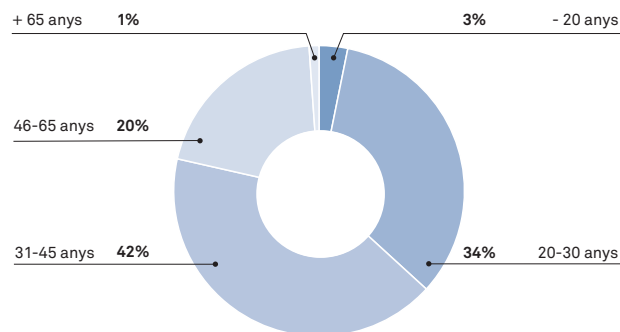

Figura 6. Distribució dels grups d'edat dels participants en el conjunt de consultes per mitjà del web.

postes provenien de persones que no vivien a l'àmbit territorial de forma permanent però que hi tenien una segona residència o una vinculació especial.

Mecanisme i informació obtinguda

La consulta, allotjada al web de l'Observatori del Paisatge, es va posar en funcionament una vegada els equips redactors van haver acabat de definir la proposta d'unitats de paisatge i havien iniciat les fases d'avaluació del paisatge i de definició d'objectius de qualitat paisatgística. La raó per esperar a aquest grau de desenvolupament del catàleg rau en el fet que la consulta s'estructurava en unitats de paisatge, i que si el catàleg estava en una fase avançada d'elaboració el qüestionari podia aprofundir més en determinats conceptes.

El procés va durar entre dos i quatre mesos, segons el catàleg, període en el qual es van portar a terme les següents tasques: disseny i preparació del qüestionari, difusió de la consulta, buidatge de les aportacions i anàlisi dels resultats. El qüestionari es va dissenyar per obtenir el màxim nombre d'aportacions útils per als catàlegs. Els continguts de la consulta eren de caràcter divulgatiu i incorporaven fotografies i mapes per ajudar a il·lustrar el catàleg i facilitar la comprensió de tots els usuaris interessats a participar-hi. Per evitar que els participants abandonessin el qüestionari a mig fer, es van preparar formularis que es poguessin respondre amb facilitat en uns 15 o 20 minuts.

El formulari (vegeu la figura 7) incorporava una breu descripció de cada unitat sense valoracions per no condicionar la resposta dels participants, i posteriorment es plantejaven una sèrie de preguntes específiques de la unitat de paisatge en concret i un apartat de comentaris i opinions. La consulta es dividia en diverses pàgines, i una pàgina donava pas a l'altra de forma successiva. Un cop omplert el formulari, es podia accedir a un de nou corresponent a una altra unitat de paisatge o bé sortir de la consulta. En aquest darrer cas l'usuari era adreçat a la pàgina de valoracions i a la sortida de la consulta. Com a incentiu a la

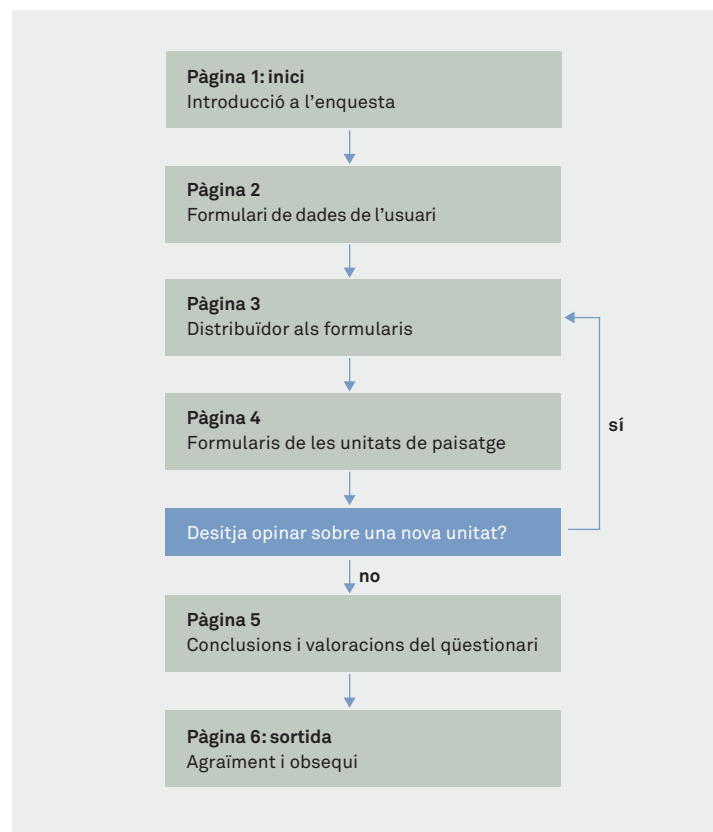

Figura 7. Esquema de la consulta per mitjà del web.

participació, es va obsequiar els participants amb una sèrie de fotografies de paisatges de l'àmbit territorial en qüestió per ser instal·lades com a estalvi de pantalla de l'ordinador.

L'enquesta web va evolucionar al llarg de l'elaboració dels set catàlegs de paisatge. Amb l'objectiu de millorar el mecanisme, es van substituir preguntes i es van matisar qüestions quan es va creure necessari. Tot seguit, es presenten les qüestions plantejades en els formularis indicant algunes de les modificacions que es van realitzar en els diferents catàlegs.

El formulari estava estructurat en tres apartats (vegeu l'annex 3). El primer era l'apartat més extens i va permetre obtenir el punt de vista dels participants sobre un ampli ventall de qüestions relacionades amb la identificació i la caracterització del paisatge. Es va demanar l'opinió als participants sobre el nom proposat per a cada unitat i, en cas de no estar-hi d'acord, quin nom alternatiu seria el més adequat. En els darrers catàlegs elaborats (els de la Regió Metropolitana de Barcelona i Comarques Centrals), a més de preguntar pel nom de la unitat es va demanar també si s'estava d'acord amb els límits proposats. Per tal que els participants contestessin amb coneixement, la pregunta permetia accedir al mapa de la unitat en concret.

També es va voler obtenir informació sobre la identificació i pertinença amb un paisatge i el sentiment de lloc. Concretament es va preguntar si el participant vivia o treballava a la unitat, i el motiu de l'interès per aquell determinat paisatge, amb cinc possibles categories: lleure, lligams emocionals, plaer, inquietud respecte al seu esdevenidor o pertinença i identificació amb aquell paisatge.

La consulta per mitjà del web va abordar la identificació dels valors, sobretot els intangibles, perquè és la població del lloc la que els coneix més bé. Aquesta qüestió es va enfocar de tres maneres diferents al llarg dels processos participatius dels set catàlegs de paisatge:

- Parelles d'adjectius: es demanava als participants que triessin entre parelles d'adjectius oposats com, per exemple, “remot i accessible” per copsar els valors intangibles del paisatge. També es donava l'opció de suggerir altres adjectius.
- Prioritzar valors: es demanava als participants que identifiquessin les característiques o elements de cada unitat que més valoraven.
- Proposta lliure de valors: es demanava als participants que proposessin lliurement entre tres i cinc característiques o elements més valorats de cada unitat segons la classificació dels

---

valors del paisatge dels catàlegs (ecològics, històrics, estètics, socials, simbòlics i d'identitat, religiosos i espirituals).

En els catàlegs de la Regió Metropolitana i Comarques Centrals (els dos últims processos participatius) es va demanar als participants que proposessin miradors i itineraris i els situessin en algun dels municipis de l'àmbit territorial del catàleg.

En alguns catàlegs hi havia preguntes sobre el grau de coneixement del paisatge en les quals es demanava que es reconegués un element molt característic de la unitat, entre cinc opcions possibles. L'objectiu era valorar el grau de fiabilitat de la consulta i ponderar-ne l'aportació. També hi havia una pregunta sobre preferències paisatgístiques en la qual s'havia d'escollir un tipus de paisatge en contraposició a d'altres.

El segon apartat del qüestionari se centrava en els canvis en el paisatge de cada unitat del catàleg. Aquesta part del formulari, que es va incorporar en els catàlegs de la Regió Metropolitana de Barcelona i Comarques Centrals, va proporcionar informació sobre la valoració de les modificacions esdevingudes en el paisatge els darrers anys: si el paisatge s'havia transformat o no, així com la rapidesa d'aquest canvi (lent o ràpid). També es demanava que es caracteritzessin els canvis, segons les següents tipologies: urbanístics, industrials, d'infraestructures, de l'espai agrícola, dels espais naturals i del patrimoni històric. Per a totes les modificacions, els participants havien de valorar si les consideraven positives o negatives i havien de ponderar-ne les transformacions. En els primers catàlegs que es van elaborar, aquesta informació no es demanava directament, però, tot i així, molts participants feien aportacions en aquest sentit.

El tercer apartat, centrat en els objectius de qualitat paisatgística i les propostes de criteris i accions per a les unitats, es va mantenir per a tots els catàlegs. L'apartat s'estructurava en forma d'afirmacions provocadores relacionades amb la definició dels objectius de qualitat paisatgística i les mesures susceptibles de ser proposades en el catàleg de paisatge, i es demanava als participants que s'hi posicionessin a favor o en contra. També es demanaven propostes per a millorar l'estat del pai-

Observatori del Paisatge

PARTICIPACIÓ CIUTADANA EN ELS CATÀLEGS DE PAISATGE

1

Presentació de la consulta

2

Dades de l'usuari

3

Selecció de la unitat de paisatge

4

Qüestionari de la unitat de paisatge

5

Final de la consulta + obtenció d'un obsequi

El Catàleg de paisatge del Camp de Tarragona ha estat elaborat per la Universitat Rovira i Virgili (URV) i la Universitat de Girona (UdG), sota la supervisió i coordinació de l'Observatori del Paisatge de Catalunya.

Universitat de Girona UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Camp de Tarragona

1. Presentació de la consulta

Benvinguts a l'espai de consulta ciutadana sobre el **Catàleg de paisatge del Camp de Tarragona**, un instrument nou creat per la Llei 8/2005 de paisatge de Catalunya per integrar objectius paisatgístics en la planificació i ordenació del territori.

El Catàleg de paisatge tindrà incidència sobre les comarques **del Priorat, la Conca de Barberà, el Baix Penedès, l'Alt Camp, el Baix Camp i el Tarragonès**. A través del Catàleg de paisatge es podrà conèixer l'estat del paisatge en aquestes comarques, els seus valors i les mesures per millorar-lo amb la finalitat d'integrar-se en el Pla territorial parcial del Camp de Tarragona que està elaborant el Departament de Política Territorial i Obres Públiques.

La vostra opinió és molt important!

Un cop acabeu, obtindreu un obsequi molt especial per gaudir dels paisatges del Camp de Tarragona des del vostre ordinador.

Durada aproximada: 15 minuts

CONTINUAR >>

Figura 8. Pàgina d'inici de la consulta web del Catàleg de paisatge del Camp de Tarragona.

satge de la unitat en qüestió. A més, els formularis incloïen uns espais en els quals els participants podien afegir comentaris de forma oberta per a matisar les seves aportacions o aportar informació nova.

Valoració de l'instrument

La tipologia de preguntes i els continguts de la consulta per mitjà del web van anar evolucionant al llarg del procés d'elaboració dels set catàlegs de paisatge. Així, es van eliminar preguntes si es comprovava que la informació que se n'extreia no tenia una aplicació vàlida per al catàleg de paisatge. Per exemple, la qüestió relacionada amb el grau de coneixement del paisatge, introduïda en els primers catàlegs, va anar perdent pes fins a desaparèixer, ja que no es va considerar adequat tractar de forma diferenciada les aportacions dels diversos participants segons el seu grau de coneixement del paisatge. I la pregunta sobre les preferències paisatgístiques a partir de tres imatges de paisatges diferents, malgrat el seu interès intrínsec, es va eliminar dels posteriors catàlegs perquè no aportava informació rellevant. En canvi, algunes qüestions es van mantenir al llarg de tots els catàlegs però van augmentar el seu grau de complexitat. Per exemple, pel que fa a la identificació dels valors del paisatge, els primers catàlegs (Terres de Lleida i Camp de Tarragona) permetien escollir entre sis valors prèviament identificats per l'equip redactor, mentre que en els catàlegs de la Regió Metropolitana i Comarques Centrals els participants van poder proposar lliurement els valors, fet que va enriquir considerablement els resultats obtinguts.

En conjunt es pot assegurar que les aportacions efectuades pels participants van ajudar a contrastar i validar els treballs efectuats pels equips redactors dels catàlegs i van generar nova informació per als treballs que encara s'havien de desenvolupar. Les respostes van aportar dades de caràcter quantitatiu (corresponents a les preguntes de resposta tancada) i d'altres de més qualitatiu (corresponents a les preguntes de resposta oberta). De la informació de caràcter quantitatiu que es va recollir, la més interessant va ser la relacionada amb la valoració

Punts clau de la consulta ciutadana per mitjà del web

Consulta anònima a fi d'incentivar la participació ciutadana.

Dissenyar formularis que es puguin respondre amb poc temps per evitar que els participants l'abandonin a mitges.

Realitzar la consulta en una fase avançada d'elaboració del catàleg a fi d'introduir qüestions concretes que permetin aprofundir en determinats conceptes.

Utilitzar mitjans de comunicació digitals i altres canals informatius (llistes de distribució electròniques, etc.) per tal d'augmentar la difusió de la consulta i el nombre de respostes obtingudes.

Aspectes positius

Inconvenients

Permet recollir un gran nombre d'aportacions amb una despesa relativament baixa.

No permet el diàleg i la comunicació entre els participants.

Permet l'ús de fotografies i mapes, que ajuden a il·lustrar el catàleg de paisatge i faciliten la resposta de la consulta.

No proporciona una visió d'una mostra representativa de la ciutadania de l'àmbit.

Permet que es produeixi un fenomen boca-orella amb la distribució del vincle d'accés a la consulta per correu electrònic, per exemple.

No facilita arribar a totes les franges d'edat, ja que els sectors de població de més edat (majors de 65) tenen dificultat per accedir a Internet i pràcticament en queden exclosos.

L'accés és senzill; només cal un ordinador amb Internet.

No permet que les aportacions que fan els participants tinguin un grau elevat de profunditat.

L'estructura per unitats de paisatge apropa l'escala de treball a la ciutadania en general.

La plataforma virtual creada es pot aprofitar per a consultes posteriors, de manera que la despesa de cada nova consulta disminueix.

Taula 11. Punts clau, aspectes positius i inconvenients de la consulta web.

---

dels noms de les unitats (especialment en els casos en què hi havia dubtes sobre la denominació més adequada), la valoració general de l'estat del paisatge (malgrat que generalment els participants consideraven que la unitat estava en un relatiu bon estat de conservació), i la valoració del sentiment de pertinença a la unitat. D'altra banda, la utilitat de les respostes relacionades amb els objectius de qualitat paisatgística i les propostes de criteris i accions va variar segons el catàleg.

Pel que fa a les dades de caràcter qualitatiu, l'apartat sobre els valors del paisatge i els miradors va proveir informació molt valuosa, especialment en els casos en què els participants van poder fer propostes obertes de valors (tant tangibles com intangibles), miradors i itineraris. Algunes aportacions van refermar o contrastar els treballs dels equips redactors dels catàlegs, i d'altres eren totalment noves (vegeu l'apartat 4.4.1). La informació extreta de l'apartat de valoracions i propostes obertes va variar molt en funció de la sensibilitat de cada participant. En general, es van recollir aportacions singulars i innovadores però també n'hi va haver de reiteratives o de poc aplicables al catàleg.

4.2.4. Entrevistes a agents del paisatge

Es van entrevistar en profunditat agents del paisatge per tal de conèixer la seva opinió sobre les problemàtiques, els valors, les característiques i els reptes del paisatge. Les entrevistes anaven adreçades als agents de manera individual, tot i que en algun cas es va convidar més d'un agent alhora. Aquest mecanisme es va utilitzar en tots els catàlegs de paisatge excepte el de la Regió Metropolitana de Barcelona ja que, per les característiques d'aquell àmbit territorial, es va optar per substituir-lo per tallers amb agents del paisatge (vegeu l'apartat 4.2.6).

Participants

Les entrevistes aprofundides estaven dirigides principalment a agents de paisatge, i es van excloure expressament les persones

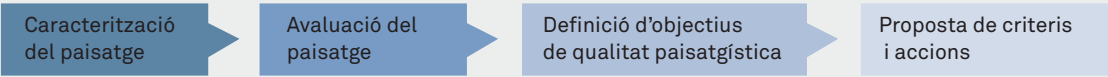

Imatge 11. Les entrevistes als agents van ser converses de caràcter obert amb l'objectiu de conèixer la seva opinió sobre problemàtiques, valors, característiques i reptes del paisatge.

a títol individual. Els agents es van seleccionar seguint criteris de representativitat territorial i sectorial, d'estats d'opinió i d'interessos. Així, per cada territori es va procurar entrevistar representants dels diversos sectors econòmics, d'entitats conservacionistes, d'agents de desenvolupament local, d'usuaris i de coneixedors del territori. En total es va parlar amb uns 20 o 30 agents de paisatge per cada catàleg. A l'hora de fer la selecció es va veure la importància de disposar d'una llista exhaustiva i actualitzada d'agents per a cada un dels territoris.

Mecanisme i informació obtinguda

Aquest instrument va consistir a fer entrevistes en profunditat, d'una durada aproximada d'una hora i mitja, a una mostra significativa dels agents de paisatge de cada àmbit territorial. Malgrat que es van anar introduint algunes petites variants

Objectius	<ul style="list-style-type: none"> · Conèixer l'opinió dels entrevistats sobre les problemàtiques, valors, característiques i reptes del paisatge. · Recollir la percepció dels agents de paisatge sobre el seu entorn. · Detectar els discursos més significatius de l'àmbit territorial. · Obtenir informació sobre valors difícilment identificables per altres mitjans. 		
Incidència en les fases d'elaboració del catàleg			
Tipologia dels participants	Agents del paisatge	Nombre de participants	Entre 20 i 30 per catàleg
Durada aproximada	Entre 2 i 3 mesos	Dedicació demanada als participants	90 minuts aproximadament
Requisits de l'instrument	<ul style="list-style-type: none"> · Disposar d'un llistat d'agents exhaustiu i actualitzat. · És opcional disposar d'un mapa d'unitats. 		
Catàlegs	Tots els catàlegs de paisatge excepte el de la Regió Metropolitana de Barcelona		

Taula 12. Resum de les característiques de les entrevistes als agents del paisatge.

molta incidència;
  força incidència;
  poca incidència;
  sense incidència

al llarg del procés d'elaboració dels catàlegs, en essència es va mantenir una estructura similar en els diversos catàlegs, que és la que es descriu a continuació. Les enquestes als agents del paisatge es van realitzar en les primeres fases d'elaboració del catàleg, i el procés va tenir una durada d'entre dos i tres mesos. Durant aquest període es van seleccionar els agents del paisatge i es va dur a terme el guió de les entrevistes, la convocatòria als agents, les entrevistes pròpiament dites, i el buidatge i l'anàlisi dels resultats. En alguns casos, si els discursos eren similars o si diversos agents compartien uns mateixos interessos, es va entrevistar més d'un agent en una mateixa entrevista. De tota manera, es va procurar que el mecanisme no derivés en

grups de discussió, ja que aquest no era el seu objectiu. En d'altres (pocs) casos, una mateixa persona representava més d'un agent.

L'entrevista responia al model d'una conversa fluida, relaxada i de caràcter obert. Per assegurar que es tractaven tots els punts rellevants es va dissenyar un guió senzill amb els diversos aspectes a tractar. De tota manera, el caràcter flexible de l'instrument va afavorir que les entrevistes no fossin idèntiques i que no es preguntés exactament el mateix a tots els agents, sinó que el contingut (i de vegades el registre) s'adaptés en funció dels agents. Això va enriquir els resultats.

tats que en un primer moment no es consideraven competents per parlar de paisatge, però van canviar d'idea a mesura que avançava l'entrevista. Finalment, va haver-hi persones que van aprofitar l'entrevista per manifestar el seu desacord amb les polítiques públiques.

La gran majoria dels entrevistats va parlar dels paisatges que més coneixien. També hi va haver agents que van parlar de tot l'àmbit del catàleg de paisatge, la qual cosa va permetre obtenir una visió més general. Les unitats situades al límit de l'àmbit territorial de cada catàleg no es van tractar amb el mateix nivell de detall que les àrees més centrals. Això s'explica, en part,

Punts clau de les entrevistes a agents del paisatge

Adaptar el contingut de les entrevistes a cada agent.

Adaptar el discurs al registre adequat de cada agent per evitar una eventual sensació d'incomoditat davant de massa tecnicismes.

Realitzar l'entrevista en un espai propi de l'agent del paisatge a fi de facilitar la convocatòria i que la persona entrevistada se senti còmoda.

Mostrar una proposta d'unitats pot condicionar la resposta dels agents.

Aspectes positius

Inconvenients

Permet obtenir informació aprofundida sobre el paisatge.

No crea espai per al debat.

La conversa relaxada i oberta facilita que emergeixin discursos, com ara la dimensió més vivencial del paisatge, que difícilment sorgirien a través d'altres mecanismes.

Arriba a un nombre reduït de persones.

El contingut de l'entrevista es pot adaptar a mesura que es desenvolupa, segons l'interès de la conversa.

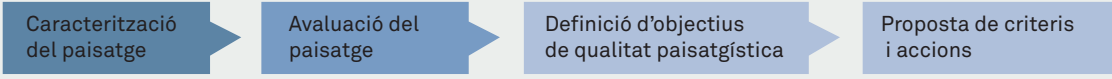
Taula 13. Punts clau, aspectes positius i inconvenients de les entrevistes a agents del paisatge.

pel fet que els entrevistats sovint associaven aquests paisatges amb d'altres àmbits territorials, com succeïa, per exemple, en el cas del Montseny, que forma part de tres àmbits territorials (Comarques Gironines, Comarques Centrals i Regió Metropolitana de Barcelona).

Amb la modalitat d'entrevista amb mapes muts, alguns entrevistats tenien dificultats o van mostrar reticències per delimitar paisatges sobre el mapa. Per aquest motiu, en alguns casos el mapa es va utilitzar més com una eina de suport per localitzar indrets que no pas per delimitar paisatges. Tanmateix, aquelles persones amb un perfil més tècnic sí que van ser capaces de delimitar paisatges sobre un mapa. Les entrevistes als agents es van realitzar en un moment inicial de l'elaboració dels catàlegs en el qual encara no existia una proposta definitiva d'unitats de paisatge, de manera que bona part de l'entrevista anava dirigida a la identificació d'unitats del paisatge, la caracterització i la valoració del paisatge. I, de fet, gràcies a les entrevistes, es va poder obtenir un mapa de les unitats identificades pels agents (vegeu la figura 16) i un llistat dels principals valors del paisatge que va ajudar a perfilar la proposta inicial dels diferents equips redactors dels catàlegs. Encara que de forma més implícita que explícita, els agents també van aportar informació per a la definició dels objectius de qualitat paisatgística i l'establiment de criteris i propostes d'actuació.

4.2.5. Grup de discussió

El grup de discussió va consistir en una reunió d'agents del paisatge que van interaccionar i inferir entre ells per a la producció d'un discurs de grup qualitativament diferent a la suma dels discursos individuals. És un mecanisme que es troba a mig camí de les entrevistes aprofundides als agents del paisatge i els tallers amb agents. Aquest mecanisme només es va utilitzar en el Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre.

Objectius	<ul style="list-style-type: none"> · Determinar, per creació pròpia del grup o per validació de la informació obtinguda en altres mecanismes, la caracterització i avaluació del paisatge de l'àmbit. · Definir objectius de qualitat paisatgística. · Definir el mapa de discursos sobre la caracterització, l'avaluació i els objectius paisatgístics per a poder treballar posteriorment els criteris i les accions en els següents tallers participatius. 		
Incidència en les fases d'elaboració del catàleg			
Tipologia dels participants	Agents de paisatge	Nombre de participants	33 persones
Durada aproximada	Uns 2 mesos	Dedicació demanada als participants	De 90 a 180 minuts
Requisits de l'instrument	<ul style="list-style-type: none"> · Disposar d'una proposta avançada d'unitats de paisatge i de la diagnosi del paisatge de l'àmbit. · Disposar d'un llistat d'agents del paisatge. 		
Catàlegs	Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre		

Taula 14. Resum de les característiques dels grups de discussió.

■ molta incidència;
 ■ força incidència;
 ■ poca incidència;
 ■ sense incidència

Participants

Els grups de discussió van aplegar agents del paisatge de les Terres de l'Ebre, representatius dels principals discursos i posicionaments existents en relació al paisatge. Per garantir un bon nivell de diàleg i discussió es van establir grups d'un mínim de sis persones i un màxim de deu. A fi de compensar la possible absència d'última hora d'alguns participants, es van seleccionar almenys dues persones més de reserva. En total

van participar 33 agents repartits en sis grups de discussió: entitats relacionades, grup de pensadors i artistes, administracions públiques, grup de persones relacionades amb el sector turístic i urbanístic i grup de persones vinculades al sector primari (especialment a l'agricultura de regadiu). Atès el volum potencial d'assistents del grup d'entitats relacionades, es va optar per duplicar-lo.

Mecanisme i informació obtinguda

El mecanisme, d'uns dos mesos de durada, es va iniciar quan la fase de caracterització del Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre estava pràcticament tancada i es disposava, per tant, d'una proposta avançada d'unitats de paisatge i de la diagnosi del paisatge de l'àmbit. Les tasques realitzades durant aquest període van ser la definició dels grups de discussió, la selecció dels assistents i del lloc on es realitzarien les sessions, el disseny d'un guió temàtic, la convocatòria de cada grup, les sessions pròpiament dites i el buidatge i l'anàlisi posterior dels resultats.

En la selecció dels participants es va prioritzar la composició homogènia de cada un dels grups, i l'heterogeneïtat discursiva es va cercar en el conjunt dels grups, però no en el si d'un mateix grup de discussió. Els grups de discussió havien de donar resposta als diferents àmbits d'incidència, àmbits territorials i discursos existents en el paisatge (vegeu la taula 15).

Una de les dificultats dels grups de discussió va ser la coordinació d'un gruix important de persones, i per això es va eviden-

ciar la importància de la fase prèvia de contacte amb els potencials participants, així com la capacitat de trobar substituïts en cas de possibles imprevistos.

Els debats, que van tenir una durada d'entre 90 i 180 minuts, van ser de caràcter obert, autoregulats quant als torns d'intervenció, i amb molt poques interrupcions per part de la persona dinamitzadora. El treball es va iniciar a partir d'una pregunta introductòria que servia per trencar el gel i provocar el primer torn d'intervenció. Es va plantejar una pregunta suficientment oberta i general per evitar un rígid marc de referència en el debat, sense caure en el parany de la desorientació per generalització. A partir d'aquest punt, el debat s'autoalimentava, amb intervencions puntuals i discretes per part de la persona dinamitzadora, quan es requeria agilitzar o reconduir el discurs de grup. La sessió es tancava quan s'havien debatut tots els temes programats. Abans d'acabar, s'oferia la possibilitat d'afegir o puntualitzar algun aspecte de les diverses intervencions amb una ronda final.

La persona dinamitzadora, present a totes les sessions, feia la funció d'observadora estratègica, i intervenia únicament quan

Grups de discussió	Principals àmbits d'incidència	Àmbit territorial	Participants
Entitats relacionades	Desenvolupament rural, natura, serveis, història, cultura i educació	Àmbit del catàleg	Representants de l'Administració (tècnics), entitats, fundacions i plataformes
Pensadors i artistes	Natura, història, cultura i educació	Àmbit del catàleg	Artistes, escriptors i pensadors
Administracions públiques	Tots	Autonòmic, provincial, comarcal i municipal	Representants de l'Administració pública (tècnics i/o polítics)
Turisme-Urbanisme	Urbanisme, serveis, transports, natura i cultura	Àmbit del catàleg	Agents socioeconòmics del sector secundari i terciari (experts professionals)
Terra-Aigua	Agricultura-ramaderia, indústria, desenvolupament rural, natura, serveis i cultura	Àmbit del catàleg	Agents socioeconòmics del sector primari (tècnics i experts professionals)

Taula 15. Principals àmbits territorials i d'incidència tractats pels participants dels grups de discussió.

Imatge 12. Els grups de discussió van permetre copsar opinions representatives de diversos col·lectius amb interessos en el paisatge.

era necessari. El seu paper va consistir a obrir una nova línia de debat quan els objectius es consideraven assolits, enfocar de nou la discussió quan s'escapava del marc conceptual d'interès, provocar la reflexió col·lectiva quan es considerava necessari aturar la dinàmica per recopilar informació tractada fins aleshores, restablir l'ordre davant de relacions interpersonals irrelevantes per al debat (d'enfrontament o d'amistat), o eradicar monòlegs o cara a cara, entre d'altres.

Valoració de l'instrument

El fet que aquest instrument es realitzés en una fase una mica avançada del catàleg va afavorir l'anàlisi i validació de la informació de les fases de caracterització i avaluació, així com la definició d'objectius de qualitat paisatgística com a punt de partida per la futura fixació de criteris i accions. Al mateix temps, l'instrument va permetre copsar opinions prou representati-

Punts clau del grup de discussió

Repartir o, si cal, duplicar, els àmbits d'influència i els posicionaments existents entre els grups de discussió i de les entrevistes als agents, atès que són dos instruments complementaris.

Preparar bé la funció de la persona dinamitzadora.

Aspectes positius

Permet la construcció de discurs mitjançant el diàleg i el debat entre els agents.

Si s'aplica en el moment central del procés participatiu, el grup de discussió facilita el treball en següents mecanismes, ja que amplia el ventall de discursos enregistrats i els sotmet a debat per a construir consens.

S'assoleix un elevat grau d'aprofundiment en les aportacions dels grups i es genera coneixement grupal.

Inconvenients

Dificulta el control sobre determinats tipus de personalitats (caràcters dominants o tímids, amiguismes).

És difícil controlar l'assoliment del clímax discursiu, ja que cal habilitat per a dirigir el grup cap a l'empatia col·lectiva en el mínim temps possible.

Cal un esforç extra en la programació de les sessions pel fet de treballar en grup, atesa la dificultat d'assegurar l'assistència per a cada convocatòria.

Taula 16. Punts clau, aspectes positius i inconvenients del grup de discussió.

ves dels diversos col·lectius amb interessos en el paisatge. En conjunt, els participants van mostrar entusiasme en els grups de discussió i, en algun cas, es va manifestar el desig de reproduir la reunió amb grups d'interlocutors menys homogenis (sobretot en el cas dels agents del grup d'entitats relacionades) per enriquir encara més els resultats.

Els principals temes tractats van ser: els elements més representatius del paisatge; els factors de canvi dominants en el paisatge; el paper que el paisatge i els seus valors han de tenir en

el desenvolupament econòmic de l'àmbit territorial; com posar en valor el paisatge de l'àmbit, i el paper dels agents socioeconòmics, administracions públiques, entitats i plataformes, i societat civil en la preservació i potenciació del paisatge i els seus valors.

De la mateixa manera que les entrevistes als agents del paisatge, els grups de discussió van servir per a conèixer el teixit associatiu del territori i per a implicar el món associatiu i institucional en el procés d'elaboració dels catàlegs de paisatge.

4.2.6. Tallers amb agents del paisatge

El mecanisme va consistir en reunions de debat temàtiques amb una selecció de representants d'institucions, entitats públiques i privades, sectors econòmics i socials o experts en la matèria, per a definir i prioritzar objectius de qualitat paisatgística i proposar criteris i accions. A diferència de les entrevistes en profunditat i dels grups de discussió, els tallers buscaven incitar el debat entre diversos agents del paisatge amb visions totalment diferenciades sobre un mateix tema. Aquests tallers

Objectius	<ul style="list-style-type: none"> · Donar a conèixer la diagnosi de paisatge elaborada per l'equip redactor. · Proposar, discutir i prioritzar objectius de qualitat paisatgística. · Proposar criteris i accions per al catàleg de paisatge. · Contrastar els treballs efectuats pels equips redactors. 		
Incidència en les fases d'elaboració del catàleg			
Tipologia dels participants	Agents del paisatge i persones a títol individual	Nombre de participants	Entre 50 i 100 per catàleg
Durada aproximada	Uns 3 mesos	Dedicació demanada als participants	5 hores, en 2 jornades (temàtica i plenària)
Requisits de l'instrument	Disposar d'una diagnosi (caracterització i avaluació del paisatge) molt avançada.		
Catàlegs	Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals, Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona, Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre		

Taula 17. Resum de les característiques dels tallers amb agents del paisatge.

■ molta incidència; ■ força incidència; ■ poca incidència; ■ sense incidència

---

es van realitzar per al Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals, per al de la Regió Metropolitana de Barcelona i per al de les Terres de l'Ebre.

Participants

Els tallers anaven dirigits a representants d'ens públics (com els ajuntaments, els consells comarcals, les diputacions), col·legis professionals (com el Col·legi de Geògrafs de Catalunya), entitats ecologistes (com ADENC), sindicats agraris (com Unió de Pagesos), centres de recerca, empreses (com ACESA), estudis universitaris relacionats amb el paisatge, així com experts i persones coneixedores del paisatge. Es va procurar que la mostra fos al màxim de representativa i diversa possible dels agents del paisatge i d'experts i coneixedors del territori de cada àmbit territorial.

Mecanisme i informació obtinguda

Els tallers amb agents del paisatge es van realitzar en el moment en què els equips redactors dels catàlegs estaven treballant en la definició dels objectius de qualitat paisatgística i en la proposta de criteris i accions, és a dir, quan la diagnosi dels catàlegs ja estava molt avançada. El procés, que va durar tres mesos, va consistir en la selecció de les persones a convocar, el disseny del procés i dels temes a tractar, la convocatòria, els tallers pròpiament dits i el buidatge i anàlisi dels resultats.

Es va elaborar una llista de possibles persones a convocar a les sessions de debat. Per una banda, els experts i les persones coneixedores del paisatge (participants a títol individual) i, per l'altra, els agents del paisatge (participants que representaven entitats i administracions). En el cas dels tallers del Catàleg de la Regió Metropolitana de Barcelona, per a cada perfil es van crear dos grups segons la temàtica de cada sessió: paisatge d'espais lliures (espais naturals, entorns agraris, litorals, fluvials) i paisatge urbà i d'infraestructures (ciutats, assentaments urbans, polígons industrials). Així, es van crear dos grups d'espais lliu-

Imatge 13. Els participants dels tallers es van agrupar per formular objectius de qualitat paisatgística.

res (un d'experts i l'altre d'agents) i dos grups de paisatge urbà i d'infraestructures.

Cada grup es va reunir una vegada i, posteriorment, va tenir lloc una sessió plenària en què van confluïr tots els grups. En les sessions es va promoure la reflexió col·lectiva, per anar més enllà de la simple recollida de les opinions dels diversos agents i experts i per garantir que tots els participants realitzessin aportacions i poguessin debatre-les en pla d'igualtat. Les sessions es van centrar en el contrast de la diagnosi efectuada per l'equip redactor del catàleg, i la formulació d'objectius de qualitat paisatgística i de criteris i accions a partir de la diagnosi. Per disposar de la informació necessària abans de començar les sessions es presentaven els catàlegs de paisatge, el procés participatiu i els principals avenços efectuats fins al moment. En aquesta presentació es desenvolupaven els principals continguts de la diagnosi del catàleg. Posteriorment, es donava pas al primer exercici.

En el primer taller o debat els participants es van agrupar en grups de dos o tres persones per formular objectius de qualitat paisatgística amb l'ajuda d'unes fitxes orientatives de l'àmbit territorial elaborades pels equips redactors dels catàlegs, i escriure'ls en targetes. A mesura que s'anaven recollint propostes, es penjaven en plafons i s'agrupaven per semblança i afinitat, per anar fent un esquelet dels tipus de propostes. Als plafons també s'hi afegien les propostes de l'equip redactor del catàleg. La persona dinamitzadora les anava llegint, i les anava col·locant al lloc escaient. Els assistents podien fer aclariments, debatre i intercanviar opinions (si dos objectius eren assimilables, si eren compatibles, si eren sinèrgics o antagònics). En els casos en què dues targetes tinguessin un contingut similar, es demanava als participants que en consensuessin i en sintetitzessin els enunciats. Era un moment de debat i intercanvi d'informació. Aquest primer taller es va acabar amb una proposta d'objectius de qualitat.

A partir d'aquest llistat de propostes d'objectius, en el segon taller els participants havien de valorar els objectius segons la seva importància. Dels objectius més valorats, es procedia, amb un sistema de pluja d'idees, a proposar enunciats de criteris i propostes d'actuació per assolir-los. Un cop desenvolupades les quatre sessions temàtiques (dues pel grup d'agents del paisatge i dues pel grup d'experts en paisatge), i després de tractar els resultats obtinguts, es van convocar tots els participants a una reunió plenària, on es van presentar i debatre els resultats de les sessions. En aquesta sessió es va aprofundir en el caràcter holístic del paisatge, trencant amb les visions sectorials que s'haguessin pogut formar en els grups temàtics, i confrontant la visió dels experts amb la visió dels agents de paisatge. Es van agregar les conclusions de cada grup en sis blocs (món agrari, funció ecològica, infraestructures, assentaments, valorització i accessibilitat) i els participants van rebre, en començar la sessió, la llista d'aportacions estructurades segons aquests blocs. Durant la sessió, i per a cada bloc, l'equip redactor del catàleg va distingir entre les propostes provinents de les sessions de debat que ja s'havien considerat en la primera proposta de catàleg, les que no s'havien considerat però es tindrien en compte, i les que es desestimaven (de forma jus-

tificada). A mesura que l'equip redactor anava desgranant les propostes i els arguments, els participants podien demanar torn de paraula i opinar, obrint un debat amb l'equip redactor o altres participants.

Valoració de l'instrument

Els tallers amb agents de paisatge van servir per a debatre en profunditat objectius de qualitat paisatgística i proposar criteris i accions per als catàlegs de paisatge. La contraposició de discursos va permetre detectar punts de consens i de dissens en relació amb el paisatge desitjat per la societat civil del territori, i va enriquir les aportacions i els resultats finals. Així

Punts clau dels tallers amb agents del paisatge

Preparar bé la funció de la persona dinamitzadora.

Procurar que els grups de treball incorporin representants de perfils diferents.

Proporcionar informació prèvia als assistents per establir un marc comú de discussió, així com assegurar-se que la difusió arriba a prou gent.

Delimitar bé els objectius de la sessió i què s'espera dels participants per tal d'evitar aportacions poc rellevants per al catàleg.

Evitar la repetició dels debats de les sessions anteriors en la sessió de tancament.

Aspectes positius

Permet generar debat.

Permet detectar elements de consens i de dissens.

Inconvenients

No garanteix l'aportació de persones tímides o poc avesades a parlar en públic.

Dificulta arribar a persones poc enteses en la matèria.

Taula 18. Punts clau, aspectes positius i inconvenients dels tallers amb agents del paisatge.

Imatge 14. Els objectius de qualitat paisatgística proposats pels participants es van penjar en un plafó per debatre'ls amb tots els assistents.

doncs, es pot dir que aquest mecanisme va proporcionar als equips redactors una base sòlida sobre la qual acabar de definir els objectius de qualitat per als catàlegs de paisatge i alguns criteris i propostes d'accions (vegeu l'apartat 4.4.2), a més de contrastar, de forma implícita, la diagnosi realitzada.

De tota manera, cal tenir en compte que les característiques de les sessions, amb un fort component de dinàmica de grup, no van afavorir les aportacions de les persones tímides i poc avesades a parlar en públic. La metodologia també va presentar algunes dificultats tècniques, especialment a l'hora d'establir criteris i accions, i els grups no sempre van tractar el tema assignat. Així, a les sessions sobre paisatge urbà, per exemple, s'acabava parlant més de paisatges oberts, segurament a causa d'un concepte de paisatge esbiaixat cap al paisatge agrari i forestal. Gràcies al qüestionari que es va donar als assistents se sap que prop de la meitat dels participants es van mostrar força satisfets amb els resultats del procés i consideraven que s'havien assolit els objectius. De tota manera, alguns participants van ser crítics amb la dinàmica de treball i haurien pre-

ferit més estona per discutir, reflexionar i debatre. En canvi, van valorar molt positivament el nivell de participació dels agents i la seva implicació, així com la posada en comú i l'intercanvi d'idees.

4.2.7. Tallers amb persones a títol individual

Aquest mecanisme va consistir en sessions de treball amb persones de diversos perfils que, a títol individual, es van reunir en tres ocasions per debatre sobre els valors, les problemàtiques i els reptes dels paisatges de l'àmbit territorial. Aquesta tècnica es va utilitzar per als catàlegs de paisatge de les Comarques Gironines i de l'Alt Pirineu i Aran.

Participants

A fi d'obtenir una adequada representació de perfils, es van seleccionar els participants de forma acurada tenint en compte la complexitat del territori. A l'hora de definir els perfils, es van emprar com a criteris la representativitat que marca el context (tipus d'actors i tipus de paisatges), la necessitat d'incloure un ventall prou ampli de sensibilitats diferents, i les tasques a desenvolupar durant les sessions. També es va procurar que hi hagués paritat de gènere i diversitat generacional i es van excloure, per exemple, persones molt visibles en els mitjans de comunicació, representants de sindicats i institucions, polítics i experts en temes de paisatge, ja que s'hi havia de participar a títol individual. En total es van seleccionar entre sis i deu participants de perfils diferents però que reflectien la realitat social de l'àmbit del catàleg.

Mecanisme i informació obtinguda

Els tallers amb persones a títol individual es van realitzar durant la fase d'avaluació del paisatge. El procés, amb una durada d'uns tres mesos, va implicar la selecció de l'àrea d'anàlisi dels tallers, el disseny de les sessions, la selecció de les persones a

Objectius	<ul style="list-style-type: none"> · Aprofundir en la caracterització de cada unitat de paisatge prèviament definida i contrastar-ne la validesa. · Tractar els valors intangibles del paisatge. · Trobar criteris d'actuació paisatgística. · Donar veu a persones representatives dels discursos del territori, però que no representen una entitat. 		
Incidència en les fases d'elaboració del catàleg			
Tipologia dels participants	Persones a títol individual	Nombre de participants	Entre 6 i 10 per catàleg
Durada aproximada	Uns 3 mesos	Dedicació demanada als participants	3 sessions d'unes 3 hores cada una
Requisits de l'instrument	<ul style="list-style-type: none"> · Cal un coneixement previ de les característiques de l'àmbit i de la seva realitat social. · És preferible haver avançat en la redacció del catàleg de paisatge. 		
Catàlegs	Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines, Catàleg de paisatge de l'Alt Pirineu i Aran		

Taula 19. Resum de les característiques dels tallers amb persones a títol individual.

■ molta incidència; ■ força incidència; ■ poca incidència; ■ sense incidència

convocar, la convocatòria, les tres sessions dels tallers, el buidatge i l'anàlisi dels resultats.

Per facilitar la identificació dels participants amb els paisatges es va optar per treballar amb una escala territorial més reduïda que la dels catàlegs de paisatge. El treball a escala de detall facilita que la població identifiqui millor els seus referents quotidians, a diferència de les escales més grans, on els fenòmens es tornen més abstractes. Per tant, es pot dir que les escales de detall faciliten la participació de la població amb un perfil no tècnic. En no tractar el conjunt de l'àmbit territorial del catàleg, es va cercar un àrea que manifestés una certa sensibilitat

i/o demanda perquè el paisatge i les qüestions territorials guanyessin pes en l'agenda pública, que contingués la majoria de problemàtiques que es donen en la resta de la geografia del catàleg, i que tingués representació de tots els sectors productius, però que no ressaltés per una peculiaritat massa forta que eclipsés la resta de trets comarcals. També es va tenir en compte poder disposar de suport logístic local, i que el lloc on es fessin els tallers fos accessible. Per tot plegat es van escollir les comarques del Baix i l'Alt Empordà i, concretament, la ciutat de Figueres, per al Catàleg de les Comarques Gironines, i la Seu d'Urgell per tractar l'àmbit de l'Alt Urgell i la Cerdanya per al Catàleg de l'Alt Pirineu i Aran.

Imatge 15. Els tallers amb persones a títol individual van estar molt centrats en la dinàmica de grups.

Una vegada es va disposar de l'àmbit de treball, es va procedir a elaborar els perfils de participants desitjats i una cerca exhaustiva de persones que poguessin participar als tallers. Per la selecció va ser de gran ajuda disposar d'informants locals, és a dir, de persones properes a l'equip de participació que coneixien bé el teixit social de la zona. Un cop es va obtenir un nombre significatiu de candidats, el perfil del grup es va acabar de concretar segons disponibilitat o la necessitat de combinar harmònicament els seus diversos membres.

Els tallers van consistir en tres trobades consecutives de tres hores cada una, durant les quals els participants van anar aproximant-se al paisatge de forma gradual. En cada trobada es van tractar qüestions diferents però estretament relacionades les unes amb les altres, per fornir de coherència i sentit el conjunt del procés participatiu. Es va treballar a partir de les necessitats d'informació formulades pels equips redactors dels catàlegs. Els tallers, molt centrats en la dinàmica de grups, van disposar d'una persona encarregada de dinamitzar les sessions, moderar-les, informar i fer de mitjançera quan fos necessari.

L'objectiu de la primera sessió, de caràcter introductori, era que el grup prengués consciència dels elements més intangibles del paisatge. Per exemple, es va incloure un exercici en el qual cada participant havia de descriure un itinerari que realitzés quotidianament, per tal de fer emergir el paisatge més vivencial i descriptiu. Els participants acabaven realitzant una taula de caracterització (amb els valors particulars o comuns, les mancances, les amenaces i les oportunitats del territori) que s'utilitzaria en sessions posteriors. En la segona sessió es va posar l'èmfasi en els valors del paisatge, així com en l'avaluació de la qualitat del paisatge. Durant la sessió es van tractar els factors que entraven en joc en la configuració del paisatge i els aspectes més valorats socialment, i es va prioritzar la deliberació de grup, la reflexió i la dialèctica. Per exemple, es va demanar als participants que es posicionessin a favor o en contra de tres afirmacions provocadores i argumentessin la resposta en funció de les seves expectatives sobre el paisatge. Finalment, en la darrera sessió es va procurar aprofitar tota la feina feta pel grup per proposar criteris per assolir el bon estat del paisatge. Un dels exercicis d'aquesta última trobada va implicar la creació de logotips per a presentar una hipotètica campanya de promoció paisatgística de la zona. Durant l'elaboració emergien valors intangibles (com els paravents de xiprer considerats un símbol de la Plana de l'Empordà, l'Albera com a teló de fons del paisatge de l'Empordà o la meteorologia com a part indissociable del paisatge del Pirineu), i es ressaltava allò més digne del paisatge propi, a la vegada que es guanyava autoestima territorial. Aquest exercici servia per connectar amb els elements més simbòlics.

Valoració de l'instrument

Els tallers van permetre fer una exploració aprofundida d'alguns aspectes del catàleg del paisatge que difícilment es podrien estudiar amb d'altres mecanismes. El treball continuat amb un mateix grup de persones va ajudar a obtenir informació que no hauria sorgit en entrevistes individuals. En el treball en grup, a diferència de quan es fa una entrevista, les aportacions individuals són significatives fins a cert punt. Si bé

Imatge 16. Els tallers van permetre fer una exploració aprofundida d'alguns aspectes del catàleg de paisatge que difícilment es podrien estudiar amb altres mecanismes.

és cert que en determinats moments es buscava, precisament, ressaltar la genuïnitat personal (que prové d'un context cognitiu i emocional diferent al del grup de treball), en general es prioritzava allò col·lectiu. És a dir, allò que interessava destacar més eren els contrastos, els consensos, els dilemes, etc. En definitiva, allò que es desprèn de la deliberació del grup. Així doncs, el que es recollia (ja fos en els murals o en anotacions) només era una part dels resultats; l'altra era el que estava en disputa i reflexió durant el procés de generar-los.

En els tallers, a cada encontre va créixer el grau de coneixement mutu dels participants, i en un ambient relaxat era més senzill distingir els acords, els desacords i els dubtes que despertava cada qüestió. La maduresa com a grup va propiciar tasques complexes com els imaginaris futurs o les propostes i va afavorir resultats interessants. D'altra banda, que els tallers es realitzessin quan la fase de caracterització i identificació del paisatge estava força avançada va permetre aprofundir en la informació ja disponible fins al moment i elaborar una proposta en forma d'objectius de qualitat paisatgística i criteris i accions

Punts clau dels tallers amb persones a títol individual

Disposar d'informadors locals que puguin donar suport a l'hora de seleccionar els participants i de convocar-los.

Preparar bé la funció de la persona dinamitzadora, ja que aquesta ha de desenvolupar múltiples tasques: moderació o mediació, conducció de la sessió, processament de la informació, etc.

Dedicar temps i recursos a la fase de contacte amb els potencials participants per tenir capacitat de reacció davant de possibles imprevistos.

Aspectes positius

Inconvenients

Es revelen punts de vista que no sorgeixen en les entrevistes individuals i mostra com canvien i es formen les actituds i les opinions.

S'arriba a un nombre limitat de persones.

Obre el ventall de plantejaments i valors que intervenen quan es tracta el paisatge.

Resulta costós si es vol abordar tot l'àmbit del catàleg de paisatge.

Integra el coneixement tècnic amb el de l'experiència per assolir un diagnòstic col·lectiu més ric, alhora que es genera coneixement grupal.

Prendre un àmbit territorial limitat és arriscat.

Afavoreix l'aprenentatge social sobre el paisatge.

Cal un esforç extra en la programació de les sessions pel fet de treballar amb un grup tancat, atesa la dificultat d'assegurar l'assistència de les persones convocades a cada taller.

Taula 20. Punts clau, aspectes positius i inconvenients dels tallers amb persones a títol individual.

(com, per exemple, promoure les carreteres petites i arbrades de l'Empordà, delimitar i senyalitzar rutes per conèixer el paisatge o fomentar l'activitat agrícola i ramadera del Pirineu per mantenir el paisatge). De tota manera, la definició de criteris i accions no va ser una tasca fàcil, ja que va requerir un cert grau d'abstracció de les posicions personals.

L'escala va ser un factor determinant que va condicionar les característiques dels participants i els objectius i resultats del procés. Utilitzar una escala inferior a la del catàleg va afegir motivació als participants, que sentien la temàtica més propera ja que es parlava de paisatges més coneguts. No obstant això, aquesta elecció va fer que només es poguessin tractar unes determinades zones de cada catàleg. En qualsevol cas, el fet d'escollir una zona prou representativa de l'àmbit del catàleg va permetre l'extrapolació d'alguns debats al conjunt de l'àmbit. Pel que fa a la participació, cal destacar alguns grups que es van negar a participar. Les absències més notables són les provinents del sector immobiliari i de la construcció, com també la industrial i la comerciant. També hi va haver participants poc compromesos amb el procés participatiu, que es van absentar en algunes sessions. S'ha vist que per a l'èxit d'assistència d'aquest tipus de mecanismes és crucial un bon exercici de reclutament.

4.2.8. Tallers oberts

Aquest mecanisme va consistir en sessions obertes a totes les persones interessades en el catàleg de paisatge, on s'explicava què era el catàleg i en quina fase d'elaboració es trobava, i on es recollien les opinions dels assistents. Hi van participar persones interessades a debatre i aprofundir sobre diverses temàtiques relacionades amb els paisatges del seu àmbit territorial. Aquest mecanisme es va utilitzar per al Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona, per al de les Comarques Centrals i per al de les Terres de l'Ebre.

Participants

Els tallers es van plantejar com un instrument obert a la participació de qualsevol persona o entitat interessada en el paisatge. Així, van anar dirigits tant a persones a títol individual com a agents de paisatge. En conjunt hi van participar entre 20 i 100 persones per catàleg. El gruix de la participació va correspondre a entitats interessades en la conservació del paisatge,

---

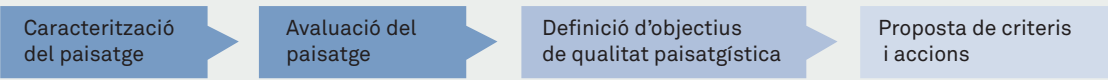
amb la presència d'alguns participants a títol individual (17% del total). Pel que fa a l'edat, com en els altres instruments (tret de l'estudi d'opinió i de l'enquesta telefònica), hi va haver una baixa representació de persones més grans de 65 anys (3%), i no hi va haver participants per sota dels 20 anys.

Mecanisme i informació obtinguda

Els tallers oberts van tenir lloc en la fase més inicial d'elaboració dels catàlegs de paisatge i es van aprofitar per informar sobre els catàlegs i els processos participatius vinculats. El procés va consistir a preparar el taller, convocar els participants, l'execució dels tallers pròpiament dits, el buidatge de la informació obtinguda i l'anàlisi posterior. Per tal de facilitar la participació, es van realitzar tallers diferenciats d'unes tres hores pràcticament per a cada una de les comarques de l'àmbit dels catàlegs. En cada taller es va tractar principalment un determinat àmbit comarcal per tal que els participants se sentissin més còmodes a l'hora de delimitar els paisatges que coneixien

Imatge 17. Els assistents als tallers oberts van treballar la identificació, delimitació i caracterització d'unitats de paisatge de forma individual i en grup.

Objectius	<ul style="list-style-type: none"> · Presentar el procés d'elaboració del catàleg de paisatge i el procés participatiu vinculat. · Fer una primera presa de contacte amb persones i entitats del territori, i implicar-les en el procés participatiu. · Identificar, delimitar i caracteritzar les unitats de paisatge. · Recollir una primera aproximació a l'avaluació del paisatge. 		
Incidència en les fases d'elaboració del catàleg			
Tipologia dels participants	Persones a títol individual i agents de paisatge	Nombre de participants	Entre 20 i 100 persones per catàleg
Durada aproximada	Uns 3 mesos	Dedicació demanada als participants	Unes 3 hores
Requisits de l'instrument	Disposar d'un llistat d'agents del paisatge.		
Catàlegs	Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona, Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals, Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre		

Taula 21. Resum de les característiques dels tallers oberts.

molta incidència;
  força incidència;
  poca incidència;
  sense incidència

millor, tot i que es posava èmfasi en la importància d'anar més enllà dels límits administratius.

La identificació, delimitació i caracterització de les unitats de paisatge es va realitzar a partir de mapes en blanc dels diversos àmbits dels catàlegs (vegeu l'annex 4), sobre els quals els participants, de forma individual en primer lloc i, posteriorment, en grups d'unes quatre o cinc persones, havien de delimitar les unitats de paisatge que consideraven més adequades. Per facilitar el treball, es formulava la següent pregunta: "quan vas en cotxe, quins canvis de paisatge detectes?"

Un cop identificades les unitats de paisatge, els grups van discutir sobre les característiques d'aquestes unitats, els seus principals valors, la presència de miradors o itineraris amb especial interès paisatgístic, i també van abordar aspectes d'avaluació dels paisatges i de proposta d'objectius de qualitat paisatgística. Un cop desenvolupats els treballs en grup, es van posar els resultats en comú per valorar la coincidència en la delimitació i denominació d'unitats per part dels diversos grups. Encara que l'objectiu del taller no era obtenir un mapa consensuat d'unitats de paisatge, quan els assistents van trobar divergències en les delimitacions, les van discutir.

Valoració de l'instrument

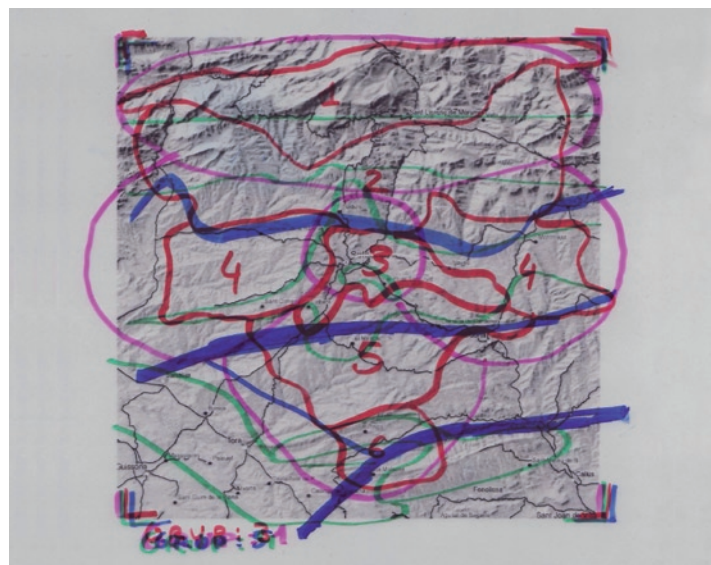
En realitzar-se a l'inici dels treballs d'elaboració dels catàlegs, la informació generada va ser molt benvinguda per a desenvolupar la primera fase del catàleg de paisatge i va contribuir a la identificació i delimitació de les unitats de paisatge i la identificació d'elements destacats, miradors i itineraris. En poques sessions es va generar un gran volum d'informació. Així, per exemple, per al Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals, els tallers oberts van permetre identificar preliminarment 177 elements destacats del paisatge, 27 miradors i 48 itineraris. A més, els equips redactors dels catàlegs van aprofitar per interactuar amb alguns participants i aclarir alguns dubtes. Atès que aquestes sessions van tenir lloc en una fase molt primerenca dels catàlegs no es va poder aprofundir gaire en els aspectes més avançats de la seva elaboració.

El fet que les sessions prioritzessin el treball de grup va conferir més contrast a les propostes sorgides com, per exemple,

la delimitació d'unitats de paisatge o la identificació de valors, miradors i itineraris. També va servir per a obtenir una primera impressió de la rellevància territorial de les qüestions paisatgístiques, els principals discursos al voltant de la temàtica, i els eixos fonamentals de consens i de dissens en cada territori.

Es va evidenciar que era bàsic fer una petita explicació sobre el concepte de paisatge i d'unitats de paisatge abans d'iniciar els tallers. D'aquesta manera s'homogeneïtzaven els discursos així com l'escala del treball, és a dir, la mida aproximada de les unitats de paisatge proposades. Una fórmula que va resultar efectiva va ser orientar els participants indicant el nombre d'unitats que es volia obtenir per a cada àmbit. Quan aquesta informació no es va donar de la forma adequada o no va ser compresa pels participants, els resultats obtinguts no van ser útils per als catàlegs. Per exemple, en el Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals (vegeu les figures 10 i 11), s'evidencia la diferència entre el taller obert realitzat a Manlleu, on es tractava l'àrea d'Osona, i el taller realitzat a Solsona, on es va treba-

Figures 10 i 11. Resultat dels exercicis d'identificació de les unitats de paisatge d'Osona (esquerra) i el Solsonès (dreta).

Punts clau dels tallers oberts

Per a l'èxit d'assistència, cal un bon exercici de convocatòria, utilitzant tantes eines com estiguin a l'abast (díptics, trameses postals, enviament de correus a llistes de distribució electrònica, etc.).

Si els equips redactors estan presents durant aquestes sessions, poden aprofitar per interactuar amb alguns participants. En cap cas, però, és desitjable generar discussions entre els participants i l'equip redactor.

Indicar als participants l'escala del treball, és a dir, la mida aproximada que han de tenir les unitats de paisatge que proposin. L'orientació d'aquesta mida es pot fer indicant el número d'unitats desitjat per a l'àmbit.

Fer una presentació prèvia sobre el concepte de paisatge per homogeneitzar discursos.

Aspectes positius	Inconvenients
Permet arribar a un gran nombre de persones.	No dóna peu a aprofundir en algunes qüestions per tractar-se d'una fase primerenca en l'elaboració dels catàlegs de paisatge.
Genera debat entre les persones que assisteixen als tallers.	
Es pot vincular a la tasca informativa de l'inici dels processos participatius.	

Taula 22. Punts clau, aspectes positius i inconvenients dels tallers oberts.

llar l'àmbit del Solsonès. En el primer cas, la superposició de les delimitacions realitzades pels diferents grups va mostrar unes grans coincidències, la qual cosa va donar lloc a unes unitats de paisatge molt clares que van servir de base per a la definició d'unitats realitzada per l'equip redactor del catàleg. De fet, si es comparen les propostes realitzades pels assistents al taller i la proposta final de l'equip de treball, s'evidencia una gran semblança. En el taller del Solsonès, en canvi, la superposició de les delimitacions efectuades pels diferents grups va mostrar uns resultats molt divergents i poc clars, possiblement causats per una desigual comprensió del concepte d'unitat de paisatge.

4.3. La informació, la comunicació i el retorn

Qualsevol procés participatiu hauria d'anar acompanyat d'un bon pla de comunicació i sensibilització per tal d'assolir la màxima participació i implicació dels agents institucionals, econòmics i socials i de persones a títol individual, així com per transmetre als participants la informació i els coneixements necessaris per a garantir una bona experiència participativa. Un dels criteris que es va tenir en compte abans d'iniciar el procés participatiu dels catàlegs va ser el de generar una informació no excessivament tècnica i al màxim de transparent possible, per tal que les persones tinguessin una idea clara de l'abast real de la participació. Per fer-ho possible, la tasca de comunicació havia d'acompanyar en paral·lel els processos participatius.

El web www.catpaisatge.net de l'Observatori del Paisatge, la principal eina de comunicació de què disposa l'organisme, va estructurar el gruix de les tasques d'informació i comunicació vinculades als catàlegs, a més d'acollir el mecanisme de participació de la consulta web. De fet, aquest web té apartats dedicats específicament als catàlegs de paisatge i als processos de participació associats. També es van utilitzar altres instruments de comunicació per donar a conèixer els processos participatius dels catàlegs de paisatge, com l'emissió de comunicats de premsa, conferències, missatges de correu electrònic a llistes de distribució especialitzades, edició de díptics explicatius o articles que explicaven els treballs d'elaboració dels catàlegs, entre d'altres.

Els esforços de comunicació van variar segons la tipologia de l'instrument. Així, per a les entrevistes en profunditat als agents de paisatge (vegeu l'apartat 4.2.4), n'hi va haver prou amb una tramesa per correu postal i correu electrònic als agents de paisatge, mentre que per a altres mecanismes es va fer un esforç més gran, amb difusió a la premsa escrita, emissores de ràdio locals i mitjans telemàtics o edició de díptics a fi d'incidir en l'èxit de la convocatòria. En aquestes campanyes, es van fer servir eslògans com ara "Opina, el paisatge t'escol-

Figures 12 i 13. Campanyes per als catàlegs de paisatge de Terres de Lleida i de la Regió Metropolitana de Barcelona.

ta”, o “Ets part del paisatge. Participa” (vegeu les figures 12 i 13). El cas de la consulta web es considera paradigmàtic, ja que es va comprovar que el sistema més eficaç per donar a conèixer la consulta era, precisament, a través dels mitjans de comunicació electrònics i de la distribució del vincle de la consulta en fòrums telemàtics. Per contra, la difusió dels processos en diaris de gran tiratge va tenir uns resultats discrets. A tall d'exemple, la figura 14 mostra l'augment de consultes com a conseqüència de notícies aparegudes en butlletins electrònics i en l'edició digital de mitjans de comunicació durant el procés

d'elaboració del Catàleg de paisatge del Camp de Tarragona els mesos de maig i juny de l'any 2006. Els pics corresponen als dies que algun diari digital o llista de distribució es va fer ressò de la consulta.

Un altre mitjà important de difusió dels processos participatius dels catàlegs van ser les mateixes sessions i instruments participatius. Així, es va aprofitar les entrevistes (enquestes telefòniques, estudis d'opinió i entrevistes als agents), els grups de discussió o els tallers no només per conèixer el teixit social del territori, sinó també, en ocasions, com a mitjà de reclutament per a implicar la ciutadania en general i el món associatiu i institucional en els següents mecanismes de participació previstos.

Per tal d'assegurar una bona informació i comunicació, l'Observatori del Paisatge va desenvolupar diversos instruments de comunicació: unes sessions informatives al principi de cada catàleg, una bústia del paisatge oberta durant tot el període d'elaboració del catàleg, i les tasques de retorn, realitzades a la finalització de cada mecanisme participatiu. A continuació s'exposen els dos principals mecanismes d'informació i comunicació esmentats, així com les diverses vies de retorn de la participació.

4.3.1. Sessions informatives dels catàlegs

Per a alguns mecanismes es va fer evident la importància que els participants disposessin d'un marc comú per a la participació. Així doncs, es van realitzar sessions informatives dels catàlegs amb l'objectiu de capacitar per a la participació tothom qui ho desitgés.

Per a quatre catàlegs de paisatge (Comarques Gironines, Alt Pirineu i Aran, Regió Metropolitana de Barcelona i Comarques Centrals), l'Observatori del Paisatge de Catalunya i la Direcció General de Participació Ciutadana de la Generalitat de Catalunya van organitzar conjuntament unes sessions obertes a totes les persones interessades, en les quals es donava informació

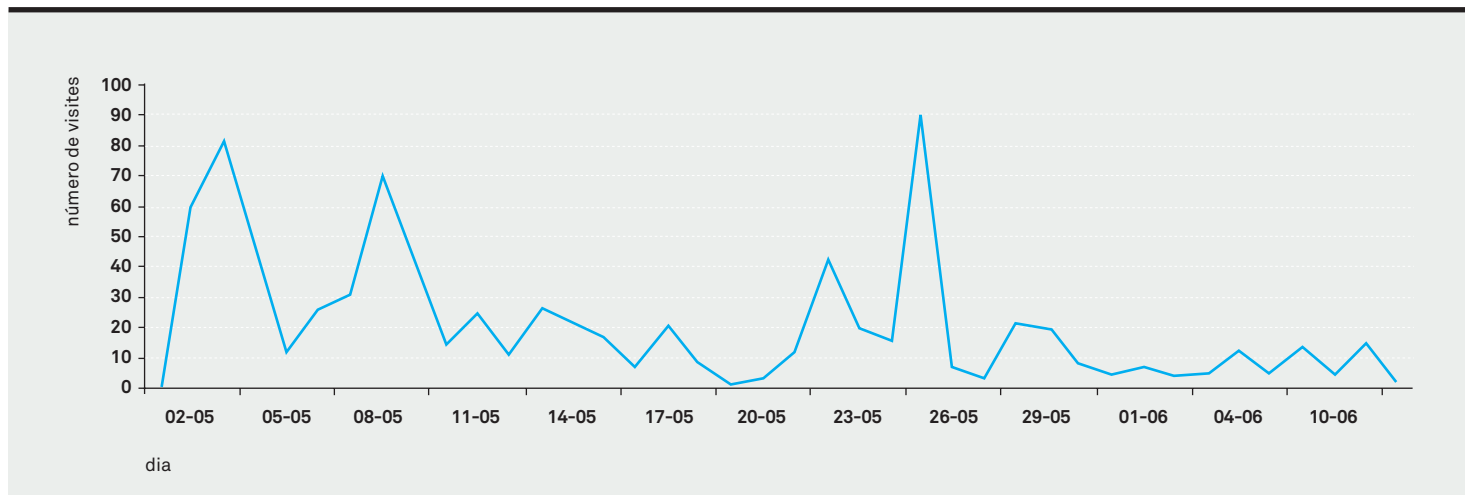

Figura 14. Evolució de la participació en la consulta web del Catàleg de paisatge del Camp de Tarragona en els mesos de maig i juny de l'any 2006.

d'interès. En el Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona i en el de les Comarques Centrals les sessions informatives van anar acompanyades de tallers oberts (vegeu l'apartat 4.2.8).

Una part important de la informació consistia a donar a conèixer el concepte de paisatge tal com s'entén des del Conveni europeu del paisatge. Aquest concepte no és el mateix per a tothom, i encara hi ha un biaix a considerar el paisatge com allò natural o rural, o a confondre el concepte de paisatge amb el de territori, i d'ús del territori (urbanisme, infraestructures, etc.). Una dificultat afegida era que alguns participants no acabaven d'entendre la figura del catàleg, un terme que generava confusió perquè s'associava als catàlegs de patrimoni propis dels plans urbanístics municipals. En aquest sentit, les sessions informatives van ser una peça important per a capacitar els participants per als instruments de participació posteriors.

Imatge 18. Les sessions informatives van proporcionar un marc comú per a la participació en els catàlegs de paisatge.

Per assegurar la màxima difusió de les sessions informatives, es van convocar els agents de paisatge identificats, així com les administracions locals, per correu postal i electrònic. A més, per a alguns agents es va fer convocatòria reforçada amb trucades telefòniques. Totes les convocatòries incorporaven un díptic que es va editar per a cadascuna de les sessions (vegeu l'exemple del díptic de la figura 15).

4.3.2. Bústia de paisatge

L'Observatori del Paisatge va habilitar al web www.catpaisatge.net l'enllaç a una adreça electrònica anomenada bústia de paisatge, on les persones interessades van fer arribar opinions o consultes sobre els catàlegs de paisatge, així com altres informacions relacionades. La bústia de paisatge, que no va tancar mai durant el procés d'elaboració dels catàlegs, va rebre un gran nombre d'aportacions amb una despesa relativament baixa. Aquestes aportacions (impactes, itineraris, miradors, valors, imatges, documentació, estudis) van procedir tant de persones a títol individual com d'agents del paisatge. Algunes persones i entitats també van utilitzar la bústia per a mostrar interès i oferir-se per a col·laborar en l'elaboració del catàleg. En alguns casos, es tractava de persones que ja havien participat en algun mecanisme de participació i volien continuar rebent informació sobre el desenvolupament dels processos participatius.

4.3.3. Retorn de la participació

En els processos de participació ciutadana és important informar, de forma ràpida i clara, les persones que han participat sobre quines aportacions dels processos participatius s'han tingut en compte i quines no. Aquesta tasca, que rep el nom de retorn de la participació, aporta transparència a tot el procés i evita que es creï la impressió que el procés no ha servit per a res. En els catàlegs, el retorn va tenir lloc en dues fases: una primera fase per comunicar als participants (i, en el cas de les consultes a través del web, a totes les persones interessades)

Figura 15. Díptic informatiu de les sessions informatives del Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona.

---

els resultats obtinguts per cada instrument participatiu i, una segona fase quan el Departament de Política Territorial i Obres Públiques aprovava un determinat catàleg. En aquest segon cas, el retorn va consistir a enviar a totes les persones entrevistades una còpia en format digital del catàleg en qüestió. En cas que es trigués molt a aprovar el catàleg, s'enviava una carta agraint-los la participació i anunciant-los que més endavant rebrien una còpia del catàleg.

4.4. Alguns resultats dels processos participatius dels catàlegs de paisatge

Malgrat que el principal objectiu d'aquesta publicació és analitzar la metodologia utilitzada en els processos participatius dels catàlegs, s'ha considerat oportú també mostrar alguns resultats del grau d'incidència de la participació en els documents tècnics dels catàlegs de paisatge.

4.4.1. Incidència de la participació

La participació va enriquir els catàlegs de paisatge. La informació obtinguda en el procés de participació va incidir-hi de diverses maneres; algunes de les aportacions poden ser molt difícils de detectar mentre que altres són fàcilment identificables en el document final. Cada aportació va tenir un pes específic propi, independentment del seu grau de validesa representativa. Així, una sola opinió, segons l'encert del seu raonament, podia tenir impacte sobre el catàleg. El fet d'incorporar les aportacions de la participació en el redactat del catàleg no obeïa tant a qüestions de representativitat, com al fet de si aquestes aportacions tenien sentit i estaven contrastades per altres mecanismes participatius o per altres vies.

En general, es poden identificar cinc tipus d'aportacions:

- Aportacions amb informació nova: les aportacions amb informació que els equips redactors dels catàlegs no conei-

xien es corresponen principalment amb valors intangibles, de pertinença o simbòlics. És la informació que més difícilment es pot aconseguir sense la complicitat de la ciutadania. No obstant això, a alguns participants, sobretot a les persones amb un perfil més tècnic, els és més fàcil parlar de components tangibles del paisatge (com l'ordenació del territori) que dels valors intangibles.

- Aportacions que corroboraven els treballs de l'equip: moltes aportacions van coincidir amb la informació ja disponible pels equips redactors. De fet, alguns equips redactors es van mostrar sorpresos per la coincidència entre el seu treball i les visions d'entitats diferents i, fins i tot, amb col·lectius aparentment poc sensibles amb el paisatge.
- Aportacions que contradieien els treballs de l'equip: en alguns casos, les aportacions obtingudes a través de la participació van obligar els equips redactors dels catàlegs a revisar aspectes dels documents tècnics dels catàlegs del paisatge com, per exemple, la definició dels límits o dels noms de les unitats de paisatge.
- Aportacions que matisaven els treballs de l'equip: informacions que els equips ja coneixien però que, gràcies a la participació, se'ls va donar més importància com, per exemple, els llocs emblemàtics, elements d'interès o llocs des d'on observar el paisatge. Gairebé sempre els participants van citar els mateixos elements, dins d'una diversitat molt gran.
- Aportacions nul·les: les opinions massa generals, de massa detall o que no tenien relació directa amb el paisatge es van considerar no vàlides. Aquest tipus d'aportacions es produïen, en part, quan els participants no coneixien amb exactitud l'abast i objectiu dels catàlegs. Tanmateix, es va veure que algunes d'aquestes contribucions es podien transformar en informacions útils per als catàlegs si se n'interpretava el sentit a partir de la informació disponible, i s'adaptava a àmbits més generals.

Els equips redactors dels catàlegs es van prendre les aportacions de la participació com alertes, que van fer que dediques-

Instrument	Caracterització del paisatge	Avaluació del paisatge	Objectius de qualitat paisatgística	Criteris i accions
Enquesta telefònica	••	•	-	-
Estudi d'opinió	••	•	-	-
Consulta web	•••	••	••	•
Entrevistes a agents	•••	••	•	-
Grups de discussió	•••	••	•	•
Tallers amb agents	-	•	•••	••
Tallers pers. títol individual	•	••	••	••
Tallers oberts	••	••	•	-

Taula 23. Aportació dels diversos instruments participatius en cada fase del catàleg.

- sense incidència; • poques aportacions;
 •• força aportacions; ••• moltes aportacions

sin més atenció a elements en els quals potser no s'havien fixat prèviament o als quals no havien donat la importància necessària. Tots els mecanismes de participació utilitzats van proporcionar, en una o altra mesura, informació vàlida per als catàlegs de paisatge (vegeu la taula 23), i els mecanismes es van complementar entre ells. En termes generals, es podria dir que les tècniques més quantitatives van facilitar l'obtenció d'informació per a les primeres fases dels catàlegs (les d'identificació, caracterització i avaluació del paisatge), mentre que les més deliberatives van aportar informació de cara a les darreres fases (les corresponents a la definició d'objectius de qualitat paisatgística i dels criteris i accions). Així doncs, es va veure molt útil combinar diverses tècniques en un mateix procés, a fi de compensar el tipus de contribucions obtingudes en cada una d'elles i cobrir totes les fases d'elaboració dels catàlegs.

4.4.2. Principals aportacions de la participació

Les principals aportacions de la participació en els catàlegs estan relacionades amb la definició i delimitació de les unitats de paisatge, la identificació de valors, la localització de les principals rutes i miradors del paisatge, l'anàlisi de les dinàmiques i la definició d'objectius de qualitat paisatgística i criteris i accions. Seguidament es mostraran alguns exemples d'aquestes aportacions.

Unitats de paisatge

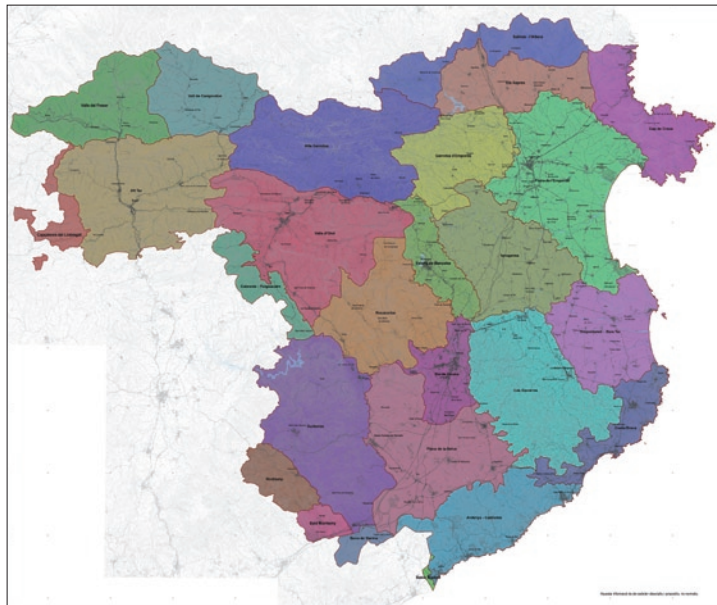
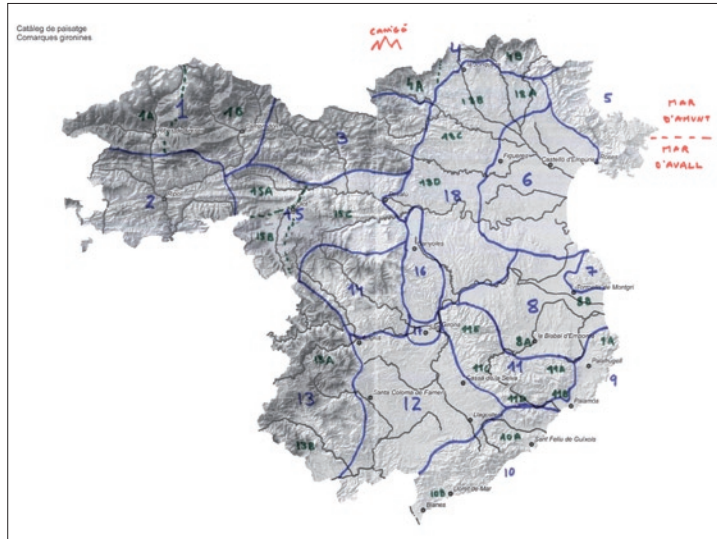
La participació va tenir un pes rellevant en la identificació de les unitats de paisatge, tant pel que fa als límits com a la seva denominació. Sovint els processos participatius van servir per a validar o ajudar a definir les propostes dels límits de les unitats realitzades pels equips redactors dels catàlegs. Per exemple, el mapa final d'unitats de paisatge del Catàleg de paisatge

de les Comarques Gironines és molt similar al mapa d'unitats que es va obtenir integrant les aportacions obtingudes en el conjunt de les entrevistes als agents del paisatge (vegeu les figures 16 i 17). Pel que fa a la denominació, la major part dels participants en les consultes web van estar d'acord amb el nom proposat per a les unitats.

En algunes ocasions, però, els arguments dels participants sobre les unitats van fer canviar o qüestionar alguna proposta dels equips redactors o, si més no, tenir en compte aspectes que l'equip havia obviat. Aquest és el cas, entre molts d'altres, de la delimitació de les unitats Estany de Banyoles i Valls d'Olot del Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines per canvi de límits a la zona de Besalú. La participació a la consulta per mitjà del web va posar en dubte que la zona de Besalú pertanyés a la unitat Estany de Banyoles. Les aportacions de la participació no es van circumscriure als límits, sinó que també van aportar informació que va afavorir el canvi de denominacions d'unitats. De fet, més del 20% de les unitats de paisatge dels catàlegs van canviar de nom fruit de la participació. Un exemple és la unitat Garrigues Altes del Catàleg de paisatge de les Terres de Lleida, on la suma de les aportacions realitzades per agents del paisatge i per participants a la consulta web va donar lloc al canvi de denominació. En un primer moment, l'equip redactor l'havia anomenat Plataforma Garriguenca, nom que es va canviar per Plans de les Garrigues arran de les entrevistes en profunditat a agents del paisatge, que consideraven que calia incloure el terme "Garrigues"; finalment, aquesta denominació es va substituir per Garrigues Altes per les aportacions de l'enquesta web.

Valors del paisatge

La participació va facilitar la identificació dels valors del paisatge: valors d'ús social, estètics, ecològics, productius, simbòlics i identitaris, espirituals i perceptius. Són especialment interessants els valors intangibles per la dificultat d'obtenir-los per altres vies diferents a la participació. La importància de la identificació dels valors del paisatge rau tant en el coneixement

Figures 16 i 17. Proposta d'unitats de paisatge del conjunt dels agents entrevistats (a dalt) i versió final elaborada per l'equip de treball del Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines (a baix).

---

d'aquests valors com, sobretot, en el fet que els valors identificats es van tenir molt en compte en el moment de definir i concretar la proposta d'objectius de qualitat i de criteris i accions.

Els valors estètics identificats pels participants són tant positius (ametllers florits de la unitat de l'Altiplà de la Terra Alta, el paisatge de les closes de la Plana de l'Empordà, les banquetes arbrades de Lleida, les construccions de pedra en sec del Garraf, els tossals que structuren la plana lleidatana, les terres vermelles de sota el Cadí, l'encant del Bosc de Tosca a la Garrotxa, l'harmonia de la Cubeta de Móra) com negatius (espais desordenats, artificials, impactants, degradats, lletjos). La valoració estètica del paisatge sovint va associada als colors (bedolls de color groc a la tardor al Pla de Boavi, el color del mar al Cap de Creus, la riquesa cromàtica del Montseny, la diversitat de colors dels mercats de Barcelona), les olors (l'olor de primavera de les Pastures de l'Alt Pirineu, l'olor dels arbres fruiters a l'Horta de Pinyana), els sons (el silenci i la pau dels Pirineus, la tranquil·litat del Montsec, el cant dels ocells al paisatge fluvial del Segre) o els fenòmens meteorològics (les postes de sol i la tramuntana a la Plana de l'Empordà, la boira de Lleida, la neu als Pirineus).

Els valors simbòlics i identitaris s'entenen als catàlegs de paisatge com elements del paisatge o paisatges en el seu conjunt amb una gran càrrega simbòlica o identitària per a les poblacions locals, ja que hi estableixen relacions de pertinença o expressions d'identificació. Són llocs que han esdevingut la representació d'algun aspecte que va més enllà del paisatge mateix, que simbolitzen un fet que no se circumscriu només a la forma física o a la relació humana immediata amb aquell entorn. Són, per tant, espais amb significat per a la població, espais generadors de cohesió. Els valors simbòlics i identitaris, que en ocasions emergeixen amb dificultat, van aparèixer sovint quan se cercava un nom per a la unitat de paisatge, o per a llocs concrets. La toponímia i el nom que la població adjudica a alguns paisatges contenen una elevada càrrega de valors simbòlics i identitaris. Alguns exemples de valors simbòlics detectats en els processos participatius dels catàlegs són la silueta dels Ports, el cap de Creus, la serra del Cadí, la vall d'en Bas i,

Imatge 19. L'olor de la flor del bàlec és característica de la primavera a la unitat Pastures de l'Alt Pirineu.

per descomptat, Montserrat. La muntanya de Montserrat representa molt més que una muntanya, molt més que un parc natural, molt més que un espai religiós: és un símbol nacional. Un altre valor simbòlic destacable és l'àmbit territorial de la batalla de l'Ebre. La seva valoració i significació per part de la població va afavorir que es tractés amb més detall a través de la figura de paisatge d'atenció especial en el Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre. La participació també va servir per a identificar elements del paisatge que tenen atribucions mitològiques lligades a històries fantàstiques o a llegendes, com els minairons en el Catàleg de paisatge de l'Alt Pirineu i Aran. Els minairons són personatges fantàstics que habiten en un canut d'agulles i creen tarteres en acumular en un punt totes les pedres d'una zona. Segons la llegenda, moltes de les tarteres dels Pirineus han estat obra d'aquests follets.

Els valors perceptius estan relacionats amb la percepció sensorial i emocional que es té d'un paisatge determinat. En els processos participatius es va definir l'Alta Garrotxa com una terra aspra, feréstega, inhòspita, mentre que la Plana de l'Empordà es va descriure com un paisatge tranquil, equilibrat, acollidor,

Imatge 20. La participació va indicar que un dels principals valors del paisatge de les Terres de Lleida és la presència dispersa de tossals pel territori.

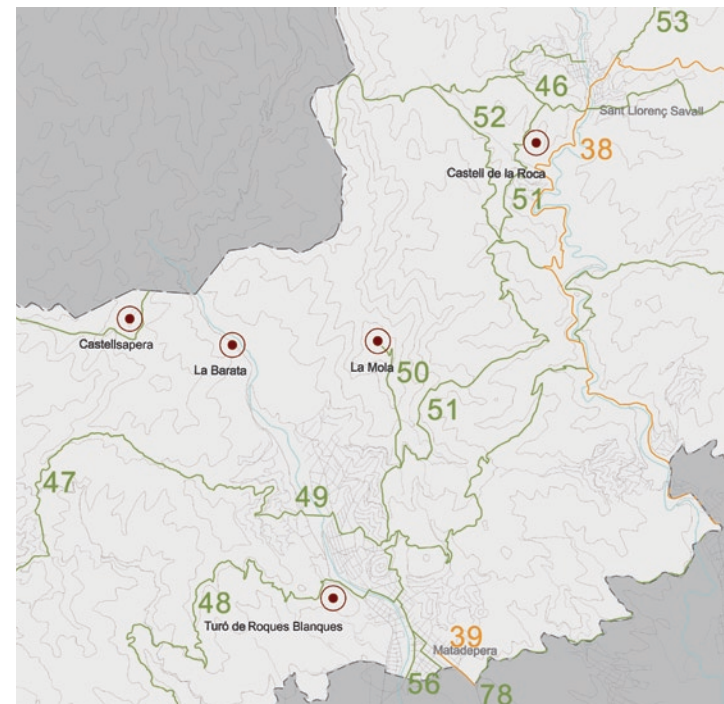
familiar, amable, pacífic. El llenguatge referit a aquests dos paisatges i, per tant, la percepció que se'n té, són pràcticament oposats.

Miradors i itineraris

Gràcies a la participació, especialment de la consulta per mitjà del web però també dels tallers oberts i de les entrevistes als agents del paisatge, es van identificar molts miradors i itineraris paisatgístics. A la consulta web dels darrers catàlegs, els corresponents a Comarques Centrals i Regió Metropolitana de Barcelona, es demanava explícitament als participants que proposessin miradors des d'on obtenir una panoràmica del paisatge de la unitat i itineraris d'interès paisatgístic. Els catàlegs de paisatge de Catalunya inclouen una selecció del conjunt de miradors i itineraris més destacats dels recollits en els processos participatius. Aquest és el cas, per exemple, dels miradors de la Mola, Castellsapera i turó de Roques Blanques, de la unitat Sant Llorenç del Munt i l'Obac i el Cairat (vegeu la taula 24 i el mapa 3), o els del parc Güell, turó de la Rovira,

Municipi	Nom del mirador
Castellar del Vallès	Can Cadafalc
Terrassa	Castellsapera Turó de Roques Blanques
Matadepera	La Mola
Mura	Montcau Turó de Tres Creus
Sant Llorenç Savall	Mirador del Vinardell

Taula 24. Alguns dels miradors identificats a la unitat de paisatge de Sant Llorenç del Munt i l'Obac i el Cairat del Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona.

Mapa 3. Detall del mapa de miradors del Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona.

---

turó de la Peira, el Carmel i el castell de Montjuïc a la unitat de paisatge Pla de Barcelona, tots dos del Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona.

Dinàmiques

Els processos participatius dels catàlegs van permetre identificar i cartografiar les dinàmiques, les activitats i els processos que incideixen més notòriament en la configuració del paisatge actual partint dels principals factors de canvi (la urbanització, el turisme, les activitats recreatives i les extractives, les infraestructures, els incendis forestals i les activitats agràries), així com descriure'n la incidència sobre el paisatge. Els processos participatius van proporcionar informació nova sobre dinàmiques paisatgístiques, però sobretot van servir per corroborar dades ja conegudes pels equips redactors i, en alguns casos, concretar-ne els detalls. En conjunt, els diversos mecanismes utilitzats van ajudar a detectar els actors que causen pressió sobre el paisatge (com els processos d'urbanització, les dinàmiques turístiques o les polítiques agrícoles i forestals), les pressions que en resulten, els efectes sobre el medi si se segueix la tendència actual, els impactes i riscos que, per l'estat de degradació i abandó, o per la seva simple existència, contribueixen a empobrir la qualitat dels paisatges, i, finalment, aquells elements que per la seva ubicació, dimensions i forma fragmenten el territori i dificulten l'accés dels ciutadans al medi que els envolta.

Per exemple, durant la consulta web del Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona va quedar palesa la preocupació per dinàmiques com l'augment de la densitat de les urbanitzacions a la part muntanyosa del municipi de Sitges o a la serra de Collserola, la dispersió de polígons industrials i d'infraestructures a la zona del delta del Llobregat o la pèrdua d'hàbitats naturals a les rieres del Maresme. Tot i que la majoria de percepcions de canvis en el paisatge detectades en els catàlegs van ser negatives, també se'n van identificar de positives. Per exemple, en les entrevistes a agents del paisatge del Catàleg de paisatge del Camp de Tarragona, els participants

Imatge 21. El dinamisme i la recuperació del conreu de la vinya al Priorat afavoreix el manteniment del paisatge rural de la zona, que cada vegada és més valorat.

van percebre positivament la recuperació del conreu de la vinya al Priorat i el seu paper impulsor d'una estratègia de turisme sostenible en tot l'àmbit comarcal.

Objectius de qualitat paisatgística i criteris i accions

Tot i que la prioritat de la participació ciutadana no era que els participants definissin, acordessin i concretenessin objectius de qualitat paisatgística, per la dificultat tècnica que això representa, alguns mecanismes participatius van aconseguir un cert consens en determinats objectius, que van ser recollits pels equips redactors dels catàlegs. Un bon exemple són els tallers amb agents del paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona (vegeu l'apartat 4.2.6). Si es comparen els objectius resultants d'aquests tallers amb els objectius de qualitat generals proposats provisionalment per l'equip redactor del Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona, es constata la influència directa dels primers sobre els segons. Per exemple,

---

als tallers es va parlar de la necessitat “d’assentaments urbans més compactes i complexos”, cosa que es reflecteix en l’objectiu general 7 del catàleg: “Un sistema de ciutats compactes amb un creixement ordenat, amb complexitat d’usos, tot evitant els creixements aïllats”. Un altre dels objectius del taller fa referència a “una vora urbana endreçada”, concepte que s’explica més acuradament a l’objectiu general 10 del catàleg: “Uns límits urbans acuradament ordenats i endreçats, de cara a la seva correcta integració paisatgística i prevenció d’espais degradats”. Per acabar, l’objectiu del taller que demanava “uns espais fluvials de qualitat paisatgística al llarg de tot el seu curs” es va traslladar a l’objectiu general 13 del catàleg de la següent manera: “Uns paisatges dels entorns fluvials, urbans i naturals del Besòs, el Llobregat i la Tordera, i de la resta de cursos hídrics metropolitans, amb continuïtat i qualitat, mitjançant la millora dels hàbitats, la restauració i l’assignació d’usos socials compatibles”.

De tota manera, en la major part dels casos, els processos participatius van aportar informació dispersa que els equips redactors van utilitzar en el moment de redactar els objectius de qualitat. És a dir, els equips majoritàriament van destil·lar i interpretar els desitjos de la ciutadania en relació al futur dels seus paisatges. Això es va fer tenint molt en compte els valors i significats del paisatge per a la societat i, també, la descripció del que agrada i el que no agrada en relació al paisatge. Aquesta no va ser una tasca gens fàcil. Un exemple són la consideració dels paravents i les tanques arbrades per part de molts participants del Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines (entrevistes en profunditat, consulta per mitjà del web i tallers de persones a títol individual) com elements característics i estructurals del paisatge rural de la Plana de l’Empordà i l’Empordanet-Baix Ter, que va propiciar que s’inclouessin en els objectius de qualitat paisatgística dels respectius catàlegs.

La incidència de la participació en els objectius de qualitat paisatgística i en els criteris i accions es pot observar també clarament en tres altres exemples del Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines. En primer lloc, el malestar expressat al llarg dels processos participatius del catàleg en relació a algu-

---

nes carreteres-aparador amb expressions com ara: “El paisatge de la N-260 entre Figueres i Roses és banal” o “de Banyoles a Girona hi ha una barreja de polígons, urbanitzacions i granges que donen un aspecte desordenat i caòtic”, es va traduir en l’objectiu de qualitat paisatgística 1 del Catàleg de paisatge de les Comarques Gironines, que especifica que es desitja un paisatge amb “uns assentaments urbans amb un creixement ordenat, respectuós amb la seva singularitat, amb perímetres nítids, dimensionat d’acord amb les necessitats reals i que no comprometi els valors del paisatge dels espais circumdants”. Aquest objectiu es va traslladar, posteriorment, al criteri 1.3 del mateix catàleg, que estableix que, entre altres aspectes, cal “evitar que les extensions urbanes afectin negativament figures, perfils i escenaris urbans d’interès paisatgístic, particularment en els casos en què puguin contribuir a l’aparició de fenòmens de conurbació, carretera-aparador o continuus de la façana litoral”. A més, se citen alguns fenòmens de conurbació com Girona-Sarrià de Ter-Sant Julià de Ramis, Banyoles-Palol de Revardit i Figueres-Roses, que havien estat detectats en els processos participatius.

Un segon exemple el trobem en les aportacions de la població en els catàlegs en relació a algunes entrades a municipis, com ara: “Les grans zones d’aparcament i polígons industrials de la Jonquera semblen Tijuana, amb plàstics, camions, supermercats, gasolineres arreu. És un paisatge (...) que no s’escau amb l’Alt Empordà”; o aquesta: “L’entrada a Figueres és lletja (...)”. És una zona inacabada que conforma un paisatge pseudourbà i industrial, desendreçat i degradat”, o, finalment, aquesta: “L’entrada a Girona per Sarrià és lletja”. Aquest tipus de comentaris van servir de base per a la definició de l’objectiu de qualitat paisatgística 2 del Catàleg de paisatge, que estableix el desig “d’unes entrades dels nuclis urbans ordenades i projectades en relació amb el paisatge circumdant, amb uns passejos arbrats recuperats i reestructurats com a elements caracteritzadors del paisatge”. Al seu torn, l’objectiu de qualitat va servir per a definir el criteri 2.7, que especifica que “la revisió de tots els plans d’ordenació urbanística municipal dels municipis de les Comarques Gironines introduirà un apartat específic sobre el tractament paisatgístic del viari d’accés a les pobla-

---

cions amb l'objectiu de garantir uns accessos als nuclis urbans ordenats i que facilitin la transició entre els espais oberts i els paisatges urbans, a la vegada que reforcin el caràcter i la identitat dels nuclis urbans als quals estan vinculats. Les mesures introduïdes perseguiran, entre d'altres, els següents objectius: (...) minimitzar els espais degradats de les perifèries de les poblacions i eixos de comunicació, (...) integrar les entrades dels municipis de perfil carretera-aparador mitjançant mesures de requalificació de l'espai. Es tracta de dotar-les d'uns mínims infraestructurals i d'actuar per tal de minimitzar-ne l'impacte mitjançant estratègies d'ocultació i/o harmonització amb el paisatge circumdant, (...) i gestionar i recuperar els espais agrícoles abandonats o de zones nues que no acullen cap activitat". Cita alguns exemples d'eixos viaris que requereixen ordenació, com Girona (per Sarrià de Ter i per Fornells de la Selva), Figueres (per Vilatenim, per Santa Llogaia d'Àlguema i per Vilafant), Platja d'Aro (per Castell d'Aro i per Sant Feliu de Guíxols), Campdevàrol (per Ripoll), Olot (per Les Tries, la carretera de la Canya i la carretera de Sant Joan les Abadesses), Banyoles (per Mata), Cornellà del Terri (a la C-66), Palol de Revardit (a la C-66), la Jonquera (N-II), Empuriabrava (C-66) i Santa Margarida a Roses (C-68), entre d'altres.

Un tercer i últim exemple està relacionat amb les descripcions de carreteres d'interès paisatgístic i amb el desig de preservar-les per part d'algunes persones enquestades, com ara: "La carretera de Cassà a la Bisbal permet una bona aproximació al paisatge gavarrenc", o aquesta altra: "La carretera de la Jonquera a Roses és des d'on es veu més vinya (...). L'orientació de les vinyes, en sentit N-S, té un efecte paisatgístic de gran bellesa, com també el tenen els xiprers que protegeixen la vinya com a paravent". Aquestes descripcions es recullen a l'objectiu de qualitat paisatgística 3 del catàleg: "Unes infraestructures lineals (xarxa viària i ferroviària, línies elèctriques, etc.) i de telecomunicacions integrades en el paisatge i que millorin la

---

interconnexió del territori sense comprometre la continuïtat i la permeabilitat ecològica i social respecte les seves característiques ambientals i paisatgístiques" i, al seu torn, l'objectiu de qualitat paisatgística 3 es concreta en el criteri 3.6, que afirma que cal "conservar el valor patrimonial de carreteres històricament ben inserides al territori, (...) per tal de mantenir aquestes característiques i dimensions caldrà en alguns trams regular expressament la velocitat permesa". Cita els exemples de la GI-664 (entre La Bisbal d'Empordà i Cassà de la Selva) o la GI-602 (entre Garriguella i Capmany).

Imatge 22. Els paravents i les tanques arbrades són considerats elements estructurals i característics del paisatge rural de la Plana de l'Empordà i l'Empordanet-Baix Ter, fet que va propiciar que es tinguessin en compte en el moment de definir els objectius de qualitat paisatgística del catàleg.

5. Valoracions finals

Les ràpides i enormes transformacions que han tingut lloc en els paisatges catalans en les darreres dècades han afavorit una certa sensibilització de la societat en relació al paisatge i han donat lloc a un increment del desig de participació social en les polítiques territorials. Una part de la població s'ha adonat que un paisatge de qualitat genera una agradable sensació de benestar que afavoreix la qualitat de vida de les persones que hi viuen. És el que afirma el Conveni europeu del paisatge: "El paisatge és un element important de la qualitat de vida de les poblacions, tant en els mitjans urbans com en els rurals, tant en les zones degradades com en les de més qualitat, tant en els espais singulars com en els quotidians" (Consell d'Europa, 2000: preàmbul). El mateix Conveni preveu que l'Administració involucri la societat en la presa de decisions paisatgístiques.

Els processos participatius dels catàlegs de paisatge es van concebre per tal que els ciutadans s'impliquessin en el disseny del paisatge que volen i contribuïssin a decidir sobre les polítiques que s'hi apliquen; per aquest motiu, es van integrar com un element més en el procés d'elaboració dels catàlegs. Amb aquest mateix objectiu de maximitzar l'abast de la participació, en el conjunt de mecanismes i comunicacions es va utilitzar una informació no excessivament tècnica i tan transparent com va ser possible.

A l'hora de valorar la metodologia dels processos participatius en els catàlegs de paisatge, cal tenir en compte tres aspectes fonamentals: la disponibilitat de recursos, la representativitat de la participació i l'escala de treball. En primer lloc, la disponibilitat de recursos (econòmics i humans) va ser un dels aspectes que va condicionar més directament la participació, que resulta molt costosa. Els recursos afecten tot el procés participatiu però, sobretot, la representativitat de la participació. Lògicament, amb més recursos es podrien haver entrevistat més agents i es podrien haver celebrat més tallers o consultes ciutadanes estadísticament més representatives. Tot i això, s'estima que el grau de desenvolupament al qual es va arribar va permetre obtenir uns resultats òptims, en el sentit que més recursos haurien produït un increment en el coneixement, però en una proporció menor a l'increment de recursos. També

és cert que un augment de recursos hauria permès reforçar la implicació de la ciutadania, amb una campanya d'informació i comunicació més exhaustiva. Sigui com sigui, es va evidenciar que s'han d'adequar els recursos als objectius i a les característiques de cada catàleg de paisatge, i que dedicar recursos a la participació és un esforç que val la pena, no només per la informació obtinguda, sinó també per la pedagogia social que es genera en relació amb el paisatge. Probablement, a mesura que el coneixement sobre el paisatge sigui més ampli, es podrà dedicar menys temps i recursos al treball tècnic per dedicar-ne més a la creació o promoció dels processos de participació, i, així, conèixer millor l'opinió de la ciutadania.

La representativitat de la participació és un altre dels principals factors a tenir en compte quan es dissenya i es valora un procés participatiu, i més encara quan l'objectiu de la participació en els catàlegs era conèixer els punts de vista d'un ventall ampli de la ciutadania de cada àmbit. L'ús d'instruments diferents va afavorir la representativitat, ja que va propiciar que les vies d'entrada d'informació fossin nombroses, diverses i complementàries. En la majoria d'instruments (tret de l'enquesta telefònica i l'estudi d'opinió, en les quals hi havia control directe sobre les mostres), va haver-hi col·lectius que proporcionalment van participar-hi poc: gent gran, gent jove, immigrants, visitants, turistes o habitants de segones residències, entre d'altres. Tots aquests perfils eren d'un elevat interès per al catàleg de paisatge: el paisatge de la memòria de la gent gran, les voluntats de futur de la població jove o la percepció particular del paisatge per part d'un nouvingut o d'una persona amb més dificultats per accedir a determinats paisatges. En conjunt, en gairebé la totalitat dels instruments, hi van participar sobretot les persones més sensibilitzades amb el paisatge i el medi ambient, i les dels territoris que tenien una tradició més arrelada de participació, o les de llocs on s'estava produint una transformació paisatgística més important. Així, van participar més activament les entitats que preveïen entre els seus objectius la protecció del patrimoni, sobretot si tenien alguna reivindicació en marxa. En canvi, hi va haver grups i territoris que no van fer sentir tant la seva veu, especialment, els dels límits dels àmbits territorials. Altres territoris amb

---

poca representació van ser els dels entorns de pobles i ciutats, en la transició entre camp i ciutat, així com els paisatges més dinàmics, més urbans. En l'extrem contrari, els paisatges més representats en les respostes van ser els grans paisatges naturals o agraris. D'altra banda, hi va haver persones que no tenien cap interès en participar (cas dels promotors urbanístics i constructors en els tallers amb persones a títol individual a les Comarques Gironines i l'Alt Pirineu i Aran), i d'altres que consideraven que no es tindrien en compte les seves aportacions.

Juntament amb la disponibilitat de recursos i la representativitat, l'escala territorial és una altra de les variables clau que també condiciona significativament el contingut i la forma de qualsevol proposta participativa. En general, com més local és el procés participatiu, més senzill és per a la gent trobar referents quotidians propis i, segurament, més interès es pot generar per incidir en allò que els afecta directament. En canvi, a mesura que l'àmbit de treball s'allunya de l'escala humana, els fenòmens es tornen més abstractes i cal una visió de conjunt més àmplia. Si, de vegades, en àmbits petits com un municipi, a la gent ja li costa implicar-se i opinar, en àmbits més grans encara és més difícil. Els catàlegs de paisatge tenen una escala que és, certament, llunyana al dia a dia de les persones. A més, s'hi afegeix el fet que els àmbits territorials dels catàlegs, que són els de la planificació territorial, no solen ser una referència habitual per a la població com poden ser la comarca, el municipi, la província o determinats espais naturals. A més, la identificació de les persones amb l'escala dels catàlegs depèn de cada territori. Per exemple, la població s'identifica molt més amb les Terres de l'Ebre que no pas amb l'Alt Pirineu i Aran, on la gent té la seva referència identitària en la vall on viu. En altres territoris, com les Comarques Centrals, l'àmbit no figura en l'imaginari col·lectiu local.

Un catàleg abasta un àmbit territorial molt extens, i és complicat poder arribar a tots els racons del territori. Aquest és, de fet, un dels principals reptes inherents a la participació ciutadana en l'elaboració dels catàlegs de paisatge, i que és extrapolable a la planificació territorial. Aquesta escala (tant espacial com temporal) està tan allunyada de la percepció habitual que la

Imatge 23. Sense la participació ciutadana és impossible avançar cap a una nova cultura territorial basada en la gestió dels recursos i en un nou tractament del paisatge.

societat té del paisatge que només és comunicable a través de representacions amb un alt nivell d'abstracció, i aquesta és una qualitat accessible a pocs ciutadans amb uns determinats coneixements tècnics. De tota manera, l'escala de les unitats de paisatge va permetre, en alguns casos, conjurar aquest problema i obtenir una participació més efectiva, ja que és molt més propera al ciutadà. És per això que per a alguns instruments (tallers oberts, tallers amb persones a títol individual i, sobretot, la consulta per mitjà del web) es va utilitzar aquesta escala més petita a fi d'aproximar-la a la ciutadania. Aquests instruments feien més atractiva la participació, perquè permetien opinar sobre entorns més immediats i locals, i dels quals es tenia un millor coneixement. En alguns pocs casos, es van haver d'extrapol·lar a l'escala de tot el catàleg les aportacions fetes a l'escala més local. Aquest exercici no només tenia avantatges tècnics sinó també pedagògics, ja que contribuïa a relligar el territori: els participants s'adonaven que els reptes o problemes que patien en el seu territori també es donaven en d'altres.

La manca d'una metodologia participativa universalment acceptada en relació al paisatge va afavorir que la participació ciutadana dels catàlegs de paisatge de Catalunya es plantejés com una metodologia en construcció, que anava avançant al mateix temps que avançava l'elaboració dels diferents catàlegs

---

i es comprovava la utilitat o no dels mecanismes per a obtenir informació profitosa per als catàlegs. Aquest fet, juntament amb la disponibilitat de recursos i les característiques pròpies de cada territori, va condicionar que en els diferents catàlegs no se seguís el mateix procés participatiu, sinó que s'anés adaptant a cada catàleg. El camí, per tant, acaba de començar, i l'experiència dels catàlegs de paisatge pot ser una aportació que ajudi al disseny i l'execució d'altres processos en un futur.

Els resultats dels diferents processos participatius van demostrar que la participació és útil per a obtenir informació rellevant per als catàlegs de paisatge, per a la planificació del paisatge i per a millorar la cultura participativa de la població. Concretament, la participació en l'elaboració dels catàlegs de paisatge va servir per a identificar aquells valors que són imperceptibles des de l'anàlisi de la cartografia o del treball de camp, principalment els simbòlics i identitaris. La participació també va permetre contrastar i validar alguns resultats obtinguts en el treball tècnic, com la delimitació de les unitats de paisatge, la localització de miradors i itineraris paisatgístics o la identificació de les principals dinàmiques que afecten en el paisatge. Així mateix, la definició dels objectius de qualitat paisatgística i de criteris i accions no hauria estat possible sense les aportacions obtingudes en els diversos mecanismes participatius.

Val a dir que en tot moment es va procurar deixar clar als participants quin era l'objectiu de la participació i quin era l'abast de l'aplicació dels catàlegs. Per aquest motiu, s'explicava que les propostes que emanen dels catàlegs no són d'aplicació directa en el territori, però que poden tenir-hi incidència gràcies a les directrius del paisatge que el Departament de Política Territorial i Obres Públiques introdueix en els plans territorials parcials i els plans directors. Aquesta és una qüestió fonamental, ja que la incorporació del paisatge en el planejament territorial és l'objectiu principal dels catàlegs i era també la principal motivació dels participants en els mecanismes participatius dels set catàlegs de paisatge. Deixant clar l'objectiu i l'abast d'aplicació dels catàlegs es pretenia evitar la frustració i la pèrdua de confiança en processos participatius futurs.

Més enllà de la incidència directa en els catàlegs i en el planejament territorial i urbanístic, els processos participatius realitzats durant el procés d'elaboració dels catàlegs de paisatge de Catalunya van generar altres beneficis, per bé que alguns són difícils de valorar. Es podrien resumir en l'enriquiment personal dels participants, la sensibilització i el compromís de la ciutadania en relació amb el paisatge i l'augment de la cultura participativa de la ciutadania. Així, els processos participatius van comportar un aprenentatge dels participants no només en l'àmbit tècnic, sinó també en el de la participació. A través de la participació en els catàlegs, algunes persones i entitats, provinents de camps professionals ben diversos, es van apropar al paisatge. Van conèixer l'existència de la Llei de paisatge i dels catàlegs de paisatge, i van reflexionar sobre les diferents dinàmiques que afecten el seu entorn. Descriure dinàmiques i valorar paisatges no és una tasca senzilla, i alguns participants van aprendre a fer-ho en els mateixos processos participatius. Tot i que alguns assistents (sobretot els relacionats amb entitats) ja estaven sensibilitzats amb la temàtica, els processos van tenir un important component de pedagogia. A més, hi havia participants que no estaven acostumats a participar en processos d'aquest tipus, de manera que fer-ho també els va reportar un aprenentatge en la cultura de la participació.

Així doncs, l'experiència dels catàlegs de paisatge ha resultat satisfactòria en molts sentits i es pot considerar un primer pas en la bona direcció. Tanmateix, encara queda molt de camí per recórrer per tal que els ciutadans i les administracions prenguin conjuntament les decisions relacionades amb la protecció, la gestió i l'ordenació del paisatge. Per aconseguir-ho cal treballar per a una major implicació, educació i conscienciació de la població. L'existència de noves tecnologies aplicades als processos de participació obre un món de noves possibilitats per a millorar l'intercanvi d'informació i afavorir, així, els processos participatius. Sense la participació ciutadana és impossible avançar cap a una nova cultura territorial basada en una gestió sostenible dels recursos naturals i patrimonials, i en un nou tractament i consideració del paisatge en el seu conjunt.

6. Bibliografia

ALBERICH, Tomás (2004). *Guía fácil de la participación ciudadana. Manual de gestión para el fomento de la participación ciudadana en ayuntamientos y asociaciones*. Madrid: Editorial Dykinson.

CAÑELLAS-BOLTÀ, Sílvia; INDREGARD, Rønnaug ; STRAND, Roger; WALDRÓN, Talía (2006). *La gestió pública del paisatge a Catalunya* [en línia]. <<http://www.catpaisatge.net/docs/INFORME%20FC.pdf>> [consulta: 07.10.2009]. Norcat Research Project.

CONSELL D'EUROPA (2000). *Conveni europeu del paisatge* [en línia]. <http://www.mma.es/secciones/desarrollo_territorial/paisaje_dt/convenio_paisaje/pdf/cep_catala.pdf> [consulta: 07.10.2009].

CORTINA, Albert (2009). “La participación, mediación y concertación en paisaje”, dins Jaume Busquets i Albert Cortina (coords.) (2009). *Gestión del paisaje*. Barcelona: Ariel.

FAGA, Barbara (2006). *Designing public consensus*. Hoboken: John Wiley & Sons.

FUNDACIÓ CARLES PI I SUNYER (2008). *Informe del Panel de polítiques públiques locals de participació* [en línia]. <<http://www.pisunyer.org/panel/Informe%20Participacio.pdf>> [consulta: 30.03.2010].

GENERALITAT DE CATALUNYA (2006). *Llei 8/2005 i Reglament de protecció, gestió i ordenació del paisatge*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. (Quaderns de legislació).

LUGINBÜHL, Yves (2006). “Landscape and individual and social well-being”, dins Consell d'Europa (2006). *Landscape and sustainable development: challenges of the European Landscape Convention*. Estrasburg: Consell d'Europa.

NOGUÉ, Joan (2009). “L'Osservatorio del Paesaggio della Catalogna e i cataloghi del paesaggio: la partecipazione cittadi-

na nella pianificazione del paesaggio”, dins Benedetta Castiglioni i Massimo De Marchi (ed.). *Di chi è il paesaggio? La partecipazione degli attori nella individuazione, valutazione e pianificazione*. Padova: Cleup, p. 19-28.

NOGUÉ, Joan; SALA, Pere (2006). *Prototipus de catàleg de paisatge. Bases conceptuals, metodològiques i procedimentals per elaborar els catàlegs de paisatge de Catalunya*. Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya.

NOGUÉ, Joan; PUIGBERT, Laura; BRETCHA, Gemma (2009). *Ordenació i gestió del paisatge a Europa*. Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya. (Plecs de Paisatge; Eines; 2).

OBSERVATORI DEL PAISATGE DE CATALUNYA. *Catàlegs de paisatge* [en línia]. <<http://www.catpaisatge.net/cat/cataleg.php>> [consulta: 15.10.2009].

PRIEUR, Michel; DUROUSSEAU, Sylvie (2006). “Landscape and public participation”, dins Consell d'Europa. *Landscape and sustainable development: challenges of the European Landscape Convention*. Estrasburg: Consell d'Europa.

ROVIRA, Marta (2010). *Anàlisi i interpretació de les dades de l'estudi d'opinió sobre la percepció i la vivència del paisatge a la Regió Metropolitana de Barcelona* [treball inèdit]. [Vilassar de Mar]: Envit.

SABATÉ, Xavier (2008). “Participació ciutadana i ordenació del paisatge: el cas de Catalunya”, *Mètode. Revista de Difusió de la Investigació*. Núm. 58, p. 78-85.

— (2009). *Les veus del paisatge: Reflexions metodològiques sobre la participació ciutadana en els catàlegs de paisatge de Catalunya (2005-2009)* [memòria de recerca en el marc del programa de doctorat de Medi Ambient de la Universitat de Girona].

7.

Annexos

Annex 1: Enquesta telefònica (Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre)

1. CONTACTE DE LA POBLACIÓ AMB EL SEU PAISATGE

Comencem parlant del contacte que vostè té amb diferents espais de les Terres de l'Ebre.

- 1.1. (Preguntar per tots els espais plantejats) **Amb quina freqüència vostè o la seva família acostumen a estar en alguns dels espais següents: cada dia, cada setmana, algun cop al mes, més d'un cop a l'any o amb menys freqüència?**

	Cada dia	Cada setmana	Algun cop al mes	Més d'un cop a l'any	Amb menys freqüència	No hi va mai	Ns/Nc
Delta de l'Ebre							
Serres (Ports, Cardó-Boix, Pàndols-Cavalls, Serra del Tormo, Serra del Montsià, Serra de Cardó, Serra de Tivissa-Vandellòs, Serra de Llaveria)							
Altiplans (Terra Alta)							
Terrasses (riu i terrasses fluvials de l'Ebre)							
Planes (Cubetes de Móra, Burgà, Plana de la Galera, Plana del Baix Ebre-Montsià)							
Litoral (costa)							

- 1.2. (Preguntar pels espais on hagi estat en alguna ocasió. Resposta espontània) **Què hi acostumen a fer en aquests espais?**

	Passejar / excursions	Anar-hi a menjar	Treballar	Activitats d'estiu	Activitats quotidianes	Altres (especificar)	Ns/Nc
Delta de l'Ebre							
Serres (Ports, Cardó-Boix, Pàndols-Cavalls, Serra del Tormo, Serra del Montsià, Serra de Cardó, Serra de Tivissa-Vandellòs, Serra de Llaveria)							
Altiplans (Terra Alta)							
Terrasses (riu i terrasses fluvials de l'Ebre)							
Planes (Cubetes de Móra, Burgà, Plana de la Galera, Plana del Baix Ebre-Montsià)							
Litoral (costa)							

- 1.3. **Amb quin atribut de les següents parelles associaria cadascun dels espais coneguts de les Terres de l'Ebre?**

(Fer la mateixa pregunta per cadascun dels espais on hagi estat i per cadascun dels atributs plantejats. Rotar l'ordre de lectura de les parelles d'atributs)
Amb què associaria el Delta de l'Ebre: amb ordre o amb desordre? Molt o bastant?

Delta de l'Ebre	Molt	Bastant	Ni amb l'un ni amb l'altra	Bastant	Molt		Ns/Nc
Ordre						Desordre	
Silenci						Soroll	
Estètic						Antièstetic	
Arrelament						Desarrelament	
Passat						Present	
Patrimoni històric						Valor econòmic	

Serres	Molt	Bastant	Ni amb l'un ni amb l'altra	Bastant	Molt		Ns/Nc
Ordre						Desordre	
Silenci						Soroll	
Estètic						Antiestètic	
Arrelament						Desarrelament	
Passat						Present	
Patrimoni històric						Valor econòmic	
Altiplans	Molt	Bastant	Ni amb l'un ni amb l'altra	Bastant	Molt		Ns/Nc
Ordre						Desordre	
Silenci						Soroll	
Estètic						Antiestètic	
Arrelament						Desarrelament	
Passat						Present	
Patrimoni històric						Valor econòmic	
Terrasses	Molt	Bastant	Ni amb l'un ni amb l'altra	Bastant	Molt		Ns/Nc
Ordre						Desordre	
Silenci						Soroll	
Estètic						Antiestètic	
Arrelament						Desarrelament	
Passat						Present	
Patrimoni històric						Valor econòmic	
Planes	Molt	Bastant	Ni amb l'un ni amb l'altra	Bastant	Molt		Ns/Nc
Ordre						Desordre	
Silenci						Soroll	
Estètic						Antiestètic	
Arrelament						Desarrelament	
Passat						Present	
Patrimoni històric						Valor econòmic	
Litoral	Molt	Bastant	Ni amb l'un ni amb l'altra	Bastant	Molt		Ns/Nc
Ordre						Desordre	
Silenci						Soroll	
Estètic						Antiestètic	
Arrelament						Desarrelament	
Passat						Present	
Patrimoni històric						Valor econòmic	

2. IDENTIFICACIÓ DEL PAISATGE DE LES TERRES DE L'EBRE

2.1. (Resposta espontània i múltiple) Quins elements i/o paisatges del territori considera que són distintius de les Terres de l'Ebre?

	Identifica espontàniament	No identifica com paisatges de les Terres de l'Ebre
Delta de l'Ebre		
Ports de Beseit		
Les serres en general		
Serra de Cardó-Boix		
Serra de Pàndols-Cavalls		
Serra del Tormo		
Serra del Montsià		
Serra de Godall		
Serra de Cardó		
Serra de Tivissa-Vandellòs		
Serra de Llaveria		
Altiplans de la Terra Alta		
Riu Ebre i terrasses fluvials		
Les planes en general		
Cubeta de Móra		
Planes de Burgà		
Plana de la Galera		
Plana del Baix Ebre-Montsià		
El litoral, la costa		
Cap		
Ns/Nc		

3. ESTAT DELS PAISATGES EXISTENTS AL TERRITORI

Parlem a continuació de l'estat en què es troben aquests espais.

3.1. (Preguntar pels espais on hagin estat en alguna ocasió) En quin estat pensa que es troben els espais de les Terres de l'Ebre que coneix: molt bo, bo, regular, deficient o molt deficient?

	Molt bo	Bo	Regular	Deficient	Molt deficient	Ns/Nc
Delta de l'Ebre						
Serres (Ports, Cardó-Boix, Pàndols-Cavalls, Serra del Tormo, Serra del Montsià, Serra de Cardó, Serra de Tivissa-Vandellòs, Serra de Llaveria)						
Altiplans (Terra Alta)						
Terrasses (riu i terrasses fluvials de l'Ebre)						
Planes (Cubetes de Móra, Burgà, Plana de la Galera, Plana del Baix Ebre-Montsià)						
Litoral (costa)						

3.2. (Preguntar per cadascun dels espais que hagi valorat negativament en la pregunta anterior. Resposta espontània i múltiple. Especificar "altres factors") **Quins factors pensa que han provocat l'estat deficient dels espais que ha valorat d'aquesta forma?**

	Creixement urbanístic		Creixement industrial		Desaparició de l'agricultura		Grans canvis de conreus		Aparició de parcs eòlics		Grans complexos energètics (nuclears, tèrmiques i químiques)		Despoblament		Altres (especificar)		Ns/Nc	
	Esmenta	No esmenta	Esmenta	No esmenta	Esmenta	No esmenta	Esmenta	No esmenta	Esmenta	No esmenta	Esmenta	No esmenta	Esmenta	No esmenta	Esmenta	No esmenta	Esmenta	No esmenta
Delta de l'Ebre																		
Serres (Ports, Cardó-Boix, Pàndols-Cavalls, Serra del Tormo, Serra del Montsià, Serra de Cardó, Serra de Tivissa-Vandellòs, Serra de Llavèria)																		
Altiplans (Terra Alta)																		
Terrasses (riu i terrasses fluvials de l'Ebre)																		
Planes (Cubetes de Móra, Burgà, Plana de la Galera, Plana del Baix Ebre-Montsià)																		
Litoral (costa)																		

4. ACTITUDS I NIVELL DE SENSIBILITZACIÓ ENVERS EL TERRITORI

4.1. (Resposta espontània i múltiple. Anotar literalment) **Coneixen alguna associació, fundació, col·lectiu... dedicat a la protecció i/o defensa del territori de les Terres de l'Ebre? Quin o quins?**

Associació 1:		
Associació 2:		
Associació 3:		
Associació 4:		
Associació 5:		
No en coneix cap		
Ns/Nc		

4.2. (Resposta espontània i múltiple. Anotar literalment) **Vostè o algú de la seva llar són socis d'alguna associació, fundació, col·lectiu... dedicat a la protecció i/o defensa del territori de les Terres de l'Ebre? De quin o quins?**

Associació 1:		
Associació 2:		
Associació 3:		
Associació 4:		
Associació 5:		
No és soci de cap		
Ns/Nc		

5. OBJECTIUS DE QUALITAT

5.1. (Preguntar pels espais on hagin estat en alguna ocasió) **Com pensa que serà el futur dels espais que vostè coneix: milloraran, estaran igual que ara o empitjoraran?**

	Milloraran	Restaran iguals	Empitjoraran	Ns/Nc
Delta de l'Ebre				
Serres (Ports, Cardó-Boix, Pàndols-Cavalls, Serra del Tormo, Serra del Montsià, Serra de Cardó, Serra de Tivissa-Vandellòs, Serra de Llaveria)				
Altiplans (Terra Alta)				
Terrasses (riu i terrasses fluvials de l'Ebre)				
Planes (Cubetes de Móra, Burgà, Plana de la Galera, Plana del Baix Ebre-Montsià)				
Litoral (costa)				

5.2. (Resposta espontània i múltiple. Anotar literalment) **Quines actuacions pensa que s'haurien de dur a terme per contribuir a la millora d'aquests espais?**

Actuació 1:			
Actuació 2:			
Actuació 3:			
Actuació 4:			
Actuació 5:			
Cap actuació, ja estan bé			
Ns/Nc			

6. INTERÈS A PARTICIPAR EN EL PROCÉS D'ELABORACIÓ DEL CATÀLEG DE PAISATGE

6.1. Tal com li hem comentat a l'inici, aquesta consulta està emmarcada en l'elaboració del Catàleg de paisatge de les Terres de l'Ebre. Per a l'elaboració d'aquest catàleg també s'ha dissenyat un procés de participació perquè tota la població interessada pugui aportar la seva visió i opinió envers els paisatges existents al territori. Aquest procés se centrarà en tallers on els assistents podran opinar i discutir al respecte. Estaria interessat a participar en aquestes sessions?

Sí	
No	
Ns/Nc	

Dir que ja es posaran en contacte amb ell/ella per informar-lo de quan es realitzaran aquests tallers

7. DADES PERSONALS

7.1. (NO PREGUNTAR) **Municipi de residència**

Aldover	
Alfara de Carles	
Benifallet	
Camarles	
Deltebre	

El Perelló	
L'Aldea	
L'Ametlla de mar	
L'Ampolla	
Paüls	

Roquetes	
Tivenys	
Tortosa	
Xerta	
Alcanar	

Amposta	
Godall	
La Galera	
La Sènia	
Mas de Barberans	

Masdenverge	
Sant Carles de la Ràpita	
Sant Jaume d'Enveja	
Santa Bàrbara	
Ulldecona	

7.2. (NO PREGUNTAR) Sexe

Home	
Dona	
Nc	

7.3. Em podria dir la seva edat?

Nc	
----	--

7.4. Quins són els seus estudis acabats?

(Llegir opcions de resposta)

Sense estudis	
Estudis primaris	
Estudis secundaris	
Estudis posteriors no universitaris	
Estudis universitaris	
Nc	

7.5. I la seva situació laboral actual?

(Llegir opcions de resposta)

Ocupat	
Aturat	
Mestressa de casa	
Estudiant	
Jubilat/Pensionista	
Nc	

7.6. (Només als ocupats) En quin sector d'ocupació treballa actualment?(Llegir opcions de resposta)

Agricultura / Ramaderia
Pesca
Indústria
Comerç
Turisme (restauració, allotjament, activitats)
Ensenyament
Serveis tècnics
Altres serveis a la persona
Altres serveis a les empreses
Nc

Anotar: .....

Anotar: .....

7.7. Quants anys fa que viu a les Terres de l'Ebre (al Baix Ebre o al Montsià)?

Anys:	
Des de sempre / Hi va nèixer	
Nc	

7.8. Els seus pares, avis... van nèixer a les Terres de l'Ebre?

Sí, la majoria	
Una part sí i una altra no	
No	
Nc	

7.9. En quina zona del seu municipi resideix? (Llegir opcions de resposta)

Nucli urbà	
Urbanització	
Casa aïllada	
Nc	

7.10. Tenen alguna altra casa (segona residència, casa de poble...) en algun altre poble de les Terres de l'Ebre?

Si	
No	
Nc	

En quin poble? .....

7.11. I tenen algun tros, mas o parcel·la en alguna de les comarques de les Terres de l'Ebre?

Si	
No	
Nc	

En quin poble? .....

8. DADES DEL TREBALL DE CAMP

8.1. Dades del treball de camp

Nom enquestat	
Telèfon enquestat	
Enquestador	
Dia de l'enquesta	
Hora de l'enquesta	

Annex 2. Estudi d'opinió sobre la percepció i vivència del paisatge a la Regió Metropolitana de Barcelona, 2007

Emplenar Entrevistador	
Comarca	
Municipi	

Emplenar per Codificació	
Districte (només a Barcelona)	
Barri (només a Barcelona)	

Emplenar Entrevistador	
Gènere	☐ Home ☐ Dona
Edat	
Lloc de naixement	☐ Espanya ☐ Fora d'Espanya

Data de realització (dia i mes)	
Hora i minuts d'inici	
ENTREVISTADOR/a	

1. IDENTIFICACIÓ I CARACTERITZACIÓ DE PAISATGES

1. En primer lloc li facilitem un mapa de la Regió Metropolitana de Barcelona perquè li serveixi de referència [mostrar mapa a l'entrevistat]. Pensant en la Regió Metropolitana de Barcelona, anomeni paisatges, espais o indrets. [Resposta espontània, anotar literalment totes les respostes, mínim 3 respostes]

[Aclarir si és necessari:] Si té dubtes sobre si alguna de les àrees que està considerant es troba dins o fora de la Regió Metropolitana no es preocupi.

1.	6. ....
2.	7. ....
3.	8. ....

2. Independentment dels anomenats anteriorment em podria citar quins són els paisatges de la RMB que MÉS LI AGRADEN? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 3 respostes]

1. ....
2. ....
3. ....

3. Dels paisatges de la RMB que MÉS LI AGRADEN que acaba d'esmentar, em podria citar quin és l'element que VALORA MÉS POSITIVAMENT? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 1 resposta] [Anotarem el del primer paisatge esmentat a la pregunta 2]

.....

4. I ara independentment dels anomenats anteriorment, em podria citar dels paisatges de la Regió Metropolitana quins són en canvi els que MENYS LI AGRADEN? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 3 respostes]

1. ....

2. ....

3. ....

5. Dels paisatges de la RMB que MENYS LI AGRADEN que acaba d'esmentar, em podria citar quin és l'element que VALORA MENYS POSITIVAMENT? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 1 resposta] [Anotarem el del primer paisatge esmentat a la pregunta 4]

.....

6. Tenint en compte que per paisatge quotidià podem entendre tant aquell en el qual vivim, com un altre en el qual desenvolupem alguna de les nostres activitats quotidianes, o fins i tot un altre pel qual passem sovint encara que no ens hi aturem... De la Regió Metropolitana, quins són els seus paisatges més quotidians? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 3 respostes]

1. ....

2. ....

3. ....

7. Al paisatge, espai o indret on viu vostè, se sent... [Llegir opcions. Només s'admet 1 resposta]

1. Molt arrelat

2. Bastant arrelat

3. Poc arrelat

4. Gens arrelat

8. Quins elements destacaria del paisatge que veu des de la finestra de casa seva? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 3 respostes]

1. ....

2. ....

3. ....

M'ha comentat que un dels seus paisatges quotidians és ..... [Llegir literalment la 1a resposta de la pregunta 6]

9. Quina relació té amb aquest indret? [Resposta espontània, només s'accepta 1 resposta, la primera]. [Llegir si escau]

01. Hi viu

02. Hi treballa

96. Altres: [especificar] .....

10. Quins elements d'aquest paisatge considera més representatius, o que millor el defineixen? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 3 respostes]

1. ....

2. ....

3. ....

11. En la seva opinió, quins són els aspectes més positius que té aquest paisatge o indret? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 3 respostes]

1. ....

2. ....

3. ....

12. I, en canvi, quins són els aspectes més negatius que té aquest paisatge o indret? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 3 respostes]

1. ....

2. ....

3. ....

13. Als darrers anys, creu que aquest indret s'ha transformat... [Llegir opcions]

1. Lentament

2. Ràpidament

3. No s'ha transformat [passeu a la pregunta 16]

[Només per als qui han respost que s'ha transformat lentament o ràpidament]

14. En la seva opinió, aquesta transformació ha estat... [Llegir opcions]

1. Positiva

2. Negativa

15. En quin aspecte considera que s'ha transformat de forma [Llegir resposta pregunta 14]? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 1 resposta]

.....

16. En la seva opinió, quina és la principal amenaça o perill per a aquest espai? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 1 resposta]

.....

17. Ara, si us plau, valori aquest espai [mencionar nom si escau, llegir atribut i donar targeta] entre les següents característiques: [si el número de qüestionari és parell es començarà per la característica 1, si és senar es començarà per la característica 6]

	Molt	Més aviat	Més aviat	Molt	
1. Bonic					Lleig
2. Silenciós					Sorollós
3. Ordenat					Desordenat
4. Antic					Recent
5. Natural					Artificial (Construït per l'home)
6. Segur					Perillós
7. Fa bona olor					Fa mala olor
8. Accessible					Remot
9. Singular					Comú (habitual)

2. RECONeixEMENT I AVALUACIó DE PAISATGES

18. Pensant en el conjunt de la Regió Metropolitana de Barcelona, anomeni els llocs, indrets o espais que considera més representatius. [Resposta espontània, anotar literalment màxim 5 respostes]

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

19. Ara li mostraré una sèrie de fotografies de paisatges de la Regió Metropolitana. Per a cada una d'elles, digui'm si us plau fins a quin punt li agrada el paisatge que s'hi veu, valorant-lo en una escala de 0 a 10: 0 equival a "no m'agrada gens" i 10 a "m'agrada molt". [Mostrar totes les fotografies. Si el número de qüestionari és parell es començarà per la fotografia 1, si és senar es començarà per la fotografia 11]

Foto nº	Puntuació
1	□□□
2	□□□
3	□□□
4	□□□
5	□□□

Foto nº	Puntuació
6	□□□
7	□□□
8	□□□
9	□□□
10	□□□

Foto nº	Puntuació
11	□□□
12	□□□
13	□□□
14	□□□
15	□□□

Foto nº	Puntuació
16	□□□
17	□□□
18	□□□
19	□□□
20	□□□

20. De la sèrie de fotografies de paisatges de la Regió Metropolitana que li acabem de mostrar, quina associaria a cadascuna de les descripcions de paisatges que fem a continuació? [Llegir descripcions i mostrar fotografies]

	Descripcions	Nº de Foto associada	
1.	Montseny		□□
2.	Vinyes d'Alella		□□
3.	Litoral de Sitges		□□
4.	Platja de Barcelona		□□
5.	Costa del Garraf		□□

3. DADES SOCIODEMOGRÀFIQUES

21. Quin és el seu lloc de naixement [no llegir opcions]

1. Si és Barcelona, indiqueu el barri: .....
2. Si és Catalunya, el municipi: .....
3. Si és resta d'Espanya, la província: .....
4. Nascut fora d'Espanya, el país: .....

22. A l'actual... [si viu a Barcelona, diem "barri"; si no, "municipi",]... hi viu des de fa ... [Llegir opcions]

1. 1 any o menys
2. De més d'1 any a 5 anys
3. De més de 5 anys a 10 anys
4. De més de 10 anys a 20 anys
5. Més de 20 anys

23. Quin és el seu nivell d'estudis finalitzats? [Llegir opcions]

1. Primaris incomplets (Analfabet/a, No ha cursat estudis, però sap llegir i escriure)
  2. Primaris (EGB, graduat escolar o similar, FPI o similar, PGS)
  3. Secundaris (BUP, COU, FPII, ESO, Batxillerat postobligatori o similars, CFGM)
  4. Universitaris (CFGS, diplomats, llicenciats, doctorats, màsters o postgraus) .....
- .....

24. Quina és la seva situació laboral? [Llegir opcions] [Només s'admet 1 resposta]

- 1. Ocupat/ada
- 2. Aturat/ada *Passar a pregunta 27*
- 3. Estudiant
- 4. Tasques de la llar *Passar a pregunta 27*
- 5. Jubilat/ada o prejubilat/ada *Passar a pregunta 27*
- 6. Pensionista per invalidesa *Passar a pregunta 27*
- 7. Altres *Passar a pregunta 27*

[Només per als qui han respost que estan ocupats o són estudiants a la pregunta anterior]

25. Quins elements destacaria del paisatge que veu per anar al centre de treball o d'estudis? [Resposta espontània, anotar literalment màxim 3 respostes]

- 1. ....
- 2. ....
- 3. ....

26. Acostuma a variar el trajecte, encara que li suposi més temps de desplaçament, per apreciar un millor paisatge?

- 1. Sí
- 2. No

27. En quin sector s'emmarca l'activitat econòmica que vostè desenvolupa (darrera activitat en cas dels inactius)?

- 01. Agricultura, ramaderia, caça i silvicultura i pesca
- 02. Indústries extractives
- 03. Indústries manufactureres
- 04. Indústria: producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua
- 05. Construcció
- 06. Serveis: comerç; reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors, i articles personals i d'ús domèstic
- 07. Serveis d'hoteleria i restauració
- 08. Serveis de transport, emmagatzematge i comunicacions
- 09. Serveis de mediació financera
- 10. Serveis d'activitats immobiliàries i de lloguer; serveis empresarials
- 11. Serveis de l'Administració pública, defensa i seguretat social obligatòria
- 12. Serveis: educació
- 13. Serveis: activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials
- 14. Serveis: altres activitats socials i de serveis prestats a la comunitat; serveis personals
- 15. Serveis: llars que ocupen personal domèstic
- 96. Altres. [Especificar] .....
- 88. No ha treballat mai.

4. DADES SOBRE MOBILITAT

---

28. Els seus desplaçaments habituals els acostuma a realitzar... [Llegir opcions] [Només s'admet 1 resposta]

1. Al barri on viu
2. Al municipi on viu, recurrent també altres barris
3. Altres municipis. [Especificar municipi]: .....
5. Altres: [Especificar] .....

29. Quin és el seu mitjà de desplaçament més habitual? [Llegir opcions] [Només s'admet 1 resposta]

1. A peu
2. En cotxe com a conductor
3. En cotxe com a acompanyant
4. En moto com a conductor
5. En moto com a acompanyant
6. En bicicleta
7. En metro
8. En autobús o tramvia (funicular)
9. En tren
96. Altres [Especificar].....

5. OPINIÓ SOBRE L'ACTUACIÓ DE LES ADMINISTRACIONS

---

30. Personalment, com valora la tasca duta a terme fins ara per les administracions públiques (Estat espanyol, Generalitat de Catalunya, Consell Comarcal, Diputació, Ajuntament) en la protecció, gestió i ordenació del paisatge? [Llegir opcions]

1. Molt positivament
2. Bastant positivament
3. Poc positivament
4. Gens positivament

31. Ens podria dir quina ha estat la principal actuació duta a terme per les administracions públiques (Estat espanyol, Generalitat de Catalunya, Consell Comarcal, Diputació, Ajuntament) en la protecció, gestió i ordenació del paisatge que l'ha fet valorar la [Llegir resposta anterior]?
.....

32. Abans de la nostra conversa, havia sentit a parlar de la Llei del Paisatge?

1. Sí   2. No

33. I de l'Observatori del Paisatge de Catalunya?

1. Sí   2. No

6. OBSERVACIÓ DE L'ENTORN PER L'ENTREVISTADOR

[A omplir per l'entrevistador, sense intervenció de l'enquestat]

34. Tipus d'habitatge de la persona entrevistada

1. Apartament o pis en edifici de 4 plantes o més
2. Apartament o pis en edifici de menys de 4 plantes
3. Casa unifamiliar en filera o adossada
4. Casa unifamiliar aïllada
5. Casa de pagès
6. Altres

35. Tipus de barri on viu la persona entrevistada

1. Nucli urbà
2. Urbanització. (Separada del nucli urbà per una distància superior als 500 metres i està urbanitzat)
3. Disseminat. (Cases o conjunt de cases a gran distància d'un nucli urbà. Solen ser, en la majoria dels casos, masies o granges)

36. Valora de l'1 al 4 (1, cap; 2, poc/a; 3, Bastant; 4, molt/a) les següents actituds de la persona entrevistada

		Cap	Poc	Bastant	Molt
A	Interès envers l'enquesta				
B	Facilitat a donar respostes				

Observacions:

.....

.....

.....

.....

.....

Hora i minuts finalització	□ □ / □ □
----------------------------	-----------

Annex 3. Consulta per mitjà del web (Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals, unitat Cabrerès-Puigsacalm)

1. PRESENTACIÓ DE LA CONSULTA

Benvinguts a l'espai de consulta ciutadana sobre el **Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals**, un instrument nou creat per la Llei 8/2005, de Paisatge de Catalunya, per integrar objectius paisatgístics en la planificació i ordenació del territori.

El Catàleg de paisatge tindrà incidència sobre les comarques de **l'Anoia, el Bages, el Berguedà, Osona i el Solsonès**. A través del Catàleg es podrà conèixer l'estat del paisatge en aquestes comarques, els seus valors i les mesures per millorar-lo amb la finalitat d'integrar-se en el Pla territorial parcial de les Comarques Centrals elaborat pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques.

Per elaborar un Catàleg de paisatge que tingui en compte la percepció de les persones, i les seves inquietuds sobre el seu futur, **la vostra opinió és molt important!**

Un cop acabeu, obtindreu un obsequi molt especial per gaudir dels paisatges de les Comarques Centrals des del vostre ordinador.

Durada aproximada: 15 minuts.

2. DADES D'USUARI

Edat: < 20   **Sexe:** home
          20-30   dona
          31-45
          46-65
          > 65

Lloc de naixement :

- Si **vau** néixer en un municipi de les Comarques Centrals:
- Si **no** **vau** néixer en un municipi de les Comarques Centrals:
  - Resta de Catalunya
  - Resta de l'Estat espanyol
  - Resta del món

Residència actual:

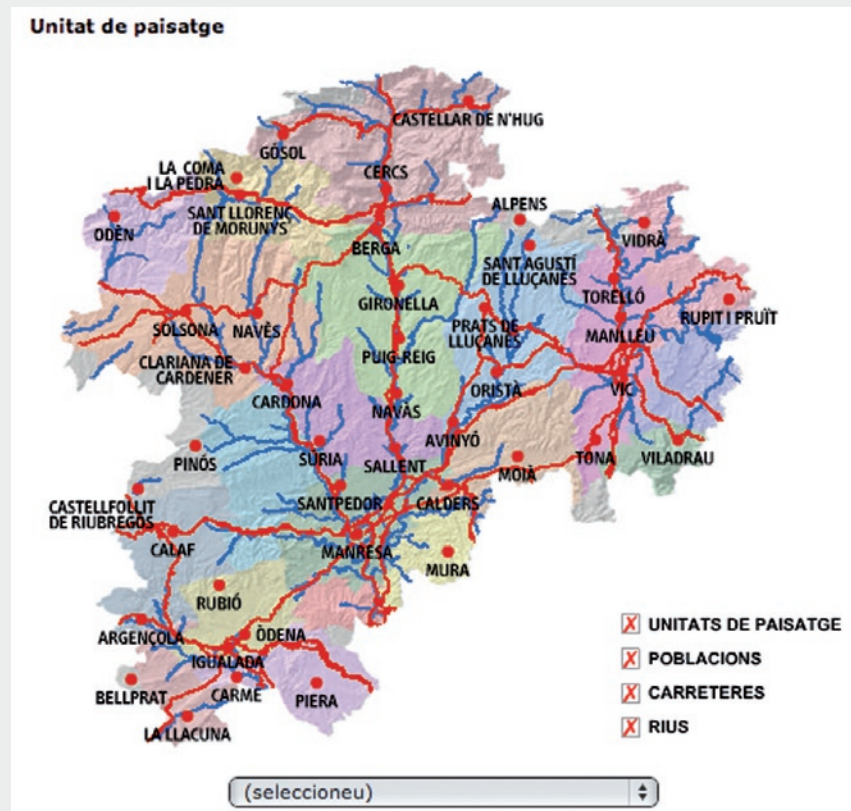
- Si viviu en un municipi de les Comarques Centrals:
- Si **no** viviu en un municipi de les Comarques Centrals:
  - Resta de Catalunya
  - Resta de l'Estat espanyol
  - Resta del món

3. SELECCIÓ D'UNITAT DE PAISATGE

Ha arribat el moment que ens feu saber la vostra opinió sobre el Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals.

Els catàlegs de paisatge divideixen el territori en unitats de paisatge, delimitacions de parts de territori amb característiques paisatgístiques pròpies. Trieu la unitat de paisatge sobre la qual voleu opinar.

Recordeu que podeu opinar sobre tantes unitats de paisatge com desitgeu!

Cabrerès-Puigsacalm

Paisatge muntanyós i acinglerat, sobretot a la banda nord. Aquest relleu i l'espessor de la vegetació li confereixen una aparença abrupta i amable al mateix temps. Els nuclis de població principals són Tavertet, Rupit, Santa Maria de Corcó i Vidrà, poblets que han mantingut l'estètica tradicional.

Bloc 1: Parlem de paisatge!

- Esteu d'acord amb els límits d'aquesta unitat? Consulteu el mapa.

Sí No No ho sé

- El nom escollit per a aquesta unitat de paisatge és *Cabrerès-Puigsacalm*. Hi esteu d'acord?

Sí No No ho sé

- Quina relació teniu amb aquest paisatge?

	Sí	No
Hi visc	☐	☐
Hi treballo	☐	☐

	Gens	Poc	Bastant	Molt
Hi vaig durant el temps lliure	☐	☐	☐	☐
Hi tinc vincles afectius	☐	☐	☐	☐
Altres:				

- Quins són els elements més destacables d'aquest paisatge? Assenyaleu a la taula els valors que creieu que tenen aquests elements (poden ser més d'un).

	Estètics	Ecològics	Productius	Historico-culturals	Ús social	Religioso-espirituals	Simbolico-identitaris
<input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- Coneixeu algun lloc des d'on es vegi una àmplia panoràmica del paisatge d'aquesta unitat?

Nom de l'indret / mirador:

Municipi:

Proposeu-nos, si voleu, un itinerari d'interès paisatgístic en aquesta unitat:

Bloc 2: Canvis en el paisatge

Els darrers anys, creieu que aquest paisatge s'ha transformat... Lentament Ràpidament No s'ha transformat No ho sé

	Positiu	Negatiu
El creixement dels pobles / ciutats	☐	☐
El creixement dels polígons industrials	☐	☐
La construcció/ampliació d'infraestructures (carreteres, autovies, vies de tren, centres de producció d'energia, instal·lacions de tractament de residus, etc.)	☐	☐
L'estat de conservació de l'espai agrícola (camps de conreu, recs, pous, elements de pedra seca, etc.)	☐	☐
L'estat de conservació dels espais naturals (rius, platges, boscos, etc.)	☐	☐
L'estat de conservació del patrimoni històric (conjunts arquitectònics, monuments, centres històrics, etc.)	☐	☐
Altres:	☐	☐

Voleu afegir-hi algun comentari?

Bloc 3: Esteu d'acord amb aquestes propostes de futur?

- Cal evitar nous impactes paisatgístics vora l'eix Vic-Olot: D'acord En desacord No ho sé Depèn

- Cal regular l'accés als salts d'aigua del Collsacabra, especialment el de l'Avenc i el de la Foradada

Comentaris:

- S'ha d'aconseguir un equilibri entre les normatives urbanístiques per evitar convertir pobles com ara Rupit i Tavertet en “decorats de cartó pedra” o pessebres

D'acord   En desacord   No ho sé   Depèn

Comentaris:

- Per acabar, proposeu com a mínim una actuació que considereu necessària per a millorar l'estat del paisatge d'aquesta unitat

1)

2)

3)

4)

5)

Voleu afegir-hi alguna cosa en relació amb aquest paisatge?

Bloc 4: Moltes gràcies!

Moltes gràcies per la vostra participació. La vostra aportació ens serà de gran utilitat! Us animem a continuar participant en una altra unitat.

Què voleu fer ara?

Continuar amb una altra unitat de paisatge

Finalitzar la consulta

4. CONCLUSIONS I VALORACIONS DEL QÜESTIONARI

Gràcies per la vostra aportació, que serà tramitada als equips que estan redactant el Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals. Al web de l'Observatori del Paisatge podreu continuar participant i informant-vos sobre el desenvolupament del Catàleg. Aproveiteu aquest espai per fer-nos arribar la vostra opinió sobre aquest mecanisme participatiu.

Com valoreu la consulta que acabeu de respondre?

- Molt bé
- Bé
- Regular
- Malament
- Molt malament

Comentaris

Voleu afegir-hi alguna cosa?

5. FINAL DE CONSULTA I OBTENCIÓ D'OBSEQUI

Moltes gràcies per haver participat en la consulta del Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals! Us convidem a fer-ne difusió i a animar altres persones a participar-hi!

Per a qualsevol dubte o suggeriment relacionat amb aquesta consulta, o amb l'elaboració del Catàleg de paisatge, no dubteu a posar-vos en contacte amb nosaltres a l'adreça observatori@catpaisatge.net.

Annex 4. Tallers oberts (Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals, taller obert de Manresa)

FULL INDIVIDUAL

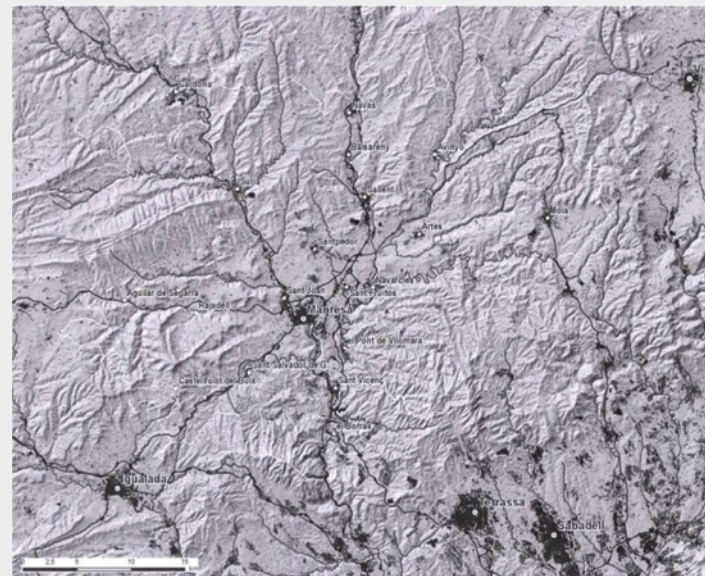
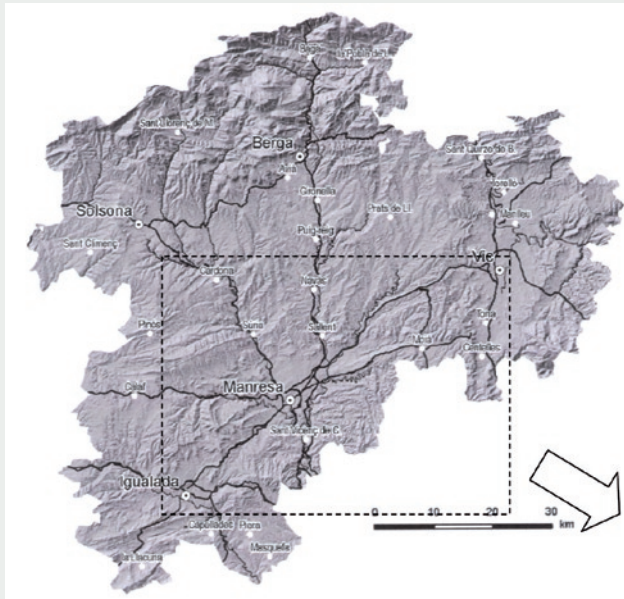
1. Identifiqueu els diversos paisatges que coneixeu en aquests dos mapes i poseu-los-hi nom.

Comarques Centrals:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

El Bages:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

2. Identifiqueu també miradors, llocs d'interès i itineraris que us agradin especialment pel seu paisatge.

Comarques Centrals:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

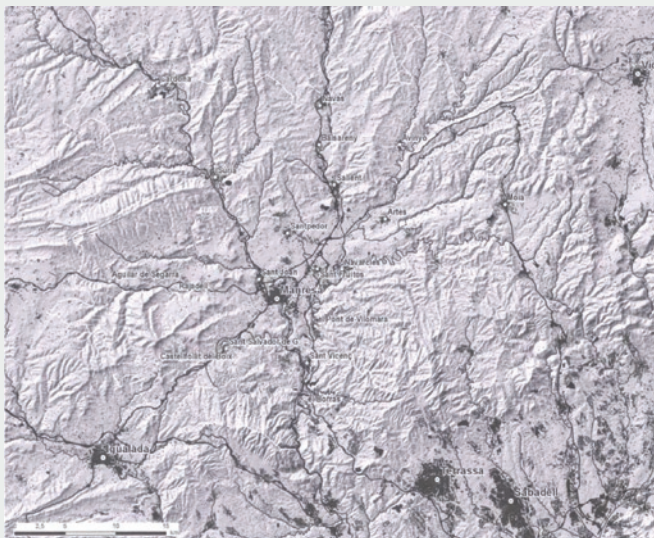
El Bages:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

Espai reservat per als vostres aclariments en relació amb el Catàleg de paisatge de les Comarques Centrals.

FULL DE GRUP

Identifiqueu en aquest mapa entre 3 i 5 unitats de paisatge

Anomeneu i valoreu les unitats que heu identificat

	Nom d'unitat	Descripció	Valors destacats	Amenaces i potencials
1				
2				
3				
4				